

Takurda-o Ruka

Rem-se rɔ n-mɛ à:

M-zantɛ 1:1-4

O-mat ut-yakar nɛ tɔ ma Yohana Wa-m-Yo'os

un hun-nɛ m-hɔ un tɔ ma Yɛso nɛ 1:5—2:52

Sɛngɛ-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ
3:1-20

Yo'os un Yɛso m-hɔ ut-meger nɛ 3:21—4:13

Sɛngɛ-m Yɛso n-mɛ un hun-nɛ yɛ o-Gariri
4:14—9:50

Cir-mɔ Gariri ha-mɔ o-Urusharima 9:51—19:27

Hɔ-ut ta'yoor-tɔ ur-kom yow yow o-
Urusharima nɛ 19:28—23:56

Rwuun-mɔ un Wan-Koyan cas, un da-mɔ un
wu nɛ n-ton un ine-mɔ un wu nɛ ut-marimar
24:1-53

Ur-gas

¹⁻⁴ Wu ma re, ko-Gwomo Tiyaorus, o nepste un zee reeno n-ga, Shir zeeg wua tomon Wa-m-Rur. Hun-nɛ deen nomog m-senge yɛ geneg rii-yo Shir zee à, yo shiig o-nip. Yɛ geneg yo a ruru na à un nu-o un yɛ hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka yɛ rwore ka ma-tɔ à. Remen kaane um byaragte ur-bon nɛ, ka ma-tɔ nɛ ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dond m-dond rem ru. Men nom kaane, remen o nept nip-o un ko yo ke rii-yo a yoosu wo à.

*A rworog mat-o Yohana
(Wa-m-Yo'os un hun-nɛ m-hɔ)*

⁵ Da-ò **Here** ro ùt-gwòmo tò ùn dak-ò o-Judiya à, wan-**Cow ùn kòn-se Shir** ro kon, jin-de ùn wu Zakaraya, wu baag-ò ùn wu mosse ùn wan-**Cow ùn kòn-se Shir** ne à wu a m-zee, Abija. Jin-ur ne'a ùn wu Erisabatu, wu ma baag-ò ùn wu mossute ùn yan-**Cow ùn kòn-se Shir** ne.*

⁶ Shir hyanag she'et-de ùn ye rò ur-bon ne, ye ro komo m-nòm ùn rii-yo Wan-Koyan zee à, ba ùt-reeb. ⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, kò wan-gaan, wu komo ùn campo ùn wu ne Zakaraya ye mongsute.

⁸ De ken hò-de Zakaraya rò ùn senge-mò ùn wu mò ùn yan-**Cow ùn kòn-se Shir** n-me ùn **Pyo-ò Shir**, wu rò m-dek ùn da-ò ùn wu o ùn guw-mò Shir. ⁹ An dagan wu ur-barag bò yan-**Cow ùn kòn-se Shir** wete m-nòm à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de ùn Pyo-ò ùn Wan-Koyan. Wu cowuru ùn **Pyo-ò Shir**, ¹⁰ hun-ne ye morge n-dò à, ye konuru Shir da-ò rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tòm-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de ùn wu, eso ùn **Pyo-ò Shir**, so ùn kom-ò ur-re be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à. ¹² Da-ò Zakaraya hyané wu à, hur-ur dò'uru wu, ¹³ amba **wan-tòm-wu Shir** zee ru wu, “Zakaraya, wò hoge o-gyer á! Remen Shir hogute kòn-ùs ru, komo ne'a ru Erisabatu wuà metu wò wà. Wòà ege wu ur-jin ‘**Yohana.**’ ¹⁴ Wòà nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu! ¹⁵ Wuà warag caari-wu ùn net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu sù m-ke á, kò yo ken yo untun

* **B̥or-o gaan:5** 1:5 Hyen komo: 1Nom 24:10.

m̄o á. **Kuk̄t-o Shir** a garams̄e w̄u, cin ba inu un w̄u mat w̄u,† 16 komo w̄ua m̄unte hun-n̄e ȳe o-**Isra** deen be-de un ko-Gwomo Shir w̄u un ȳe. 17 W̄ua tek co-o un Wan-Koyan, o-kuk̄t, m-'wons n̄e untun **wan-Rwor un Ma-to ShirEreja**. Tat-n̄e a hoḡe 'w̄on-de un yakar, ȳe she'et be-ur gaan, komo w̄ua m̄unte yan-koob-de o-dorotte, un ȳe ege n̄e à o-cow, w̄ua zonḡs̄e hun-n̄e remen Gos-w̄u roon."‡

18 Zakaraya z̄eeru **wan-tom-wu Shir**, "¿Re n̄e um he m-nom um nept nip-o? Um monḡsute, ne'a re komo ko-mong-wu."

19 Ko **wan-tom-wu Shir** shasuru, "M̄e Gebure w̄u, w̄u r̄o m-es un be-de Shir à. Shir tomn̄e m̄e, um ruru w̄o **Ma-to m-Rerem**.§ 20 Amba w̄o goks tom re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen w̄o goks á, w̄oa hoks m-teper á, w̄oa she'et ba m-teper har ho-de ma-ut re rwuunte o-nip à."

21 Ka da-o, hun-n̄e r̄o Zakaraya ur-'er. Ȳe r̄o us-barag yo rwo'e w̄u she'etunte n-m̄e un **Pyo-o Shir** à. 22 Da-o w̄u rwuune n-do à, w̄u hoks ȳe m-teps̄e á, ȳe napuru unze w̄u hyante ut-hyangan un **Pyo-o Shir**. W̄u hoks m-teper á, amba w̄u kuturu ȳe ut-kom ut-kom.

23 B̄o da-o un w̄u o un guw-m̄o Shir un **Pyo-o Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur. 24 B̄o a nomte ya o-da hiin à, ne'a un w̄u Erisabatu kumuru ur-uub w̄u wukuru o-hur, har reng-us

† **B̄or-o gaan:15** 1:15 Hyen komo: Qog 6:3. ‡ **B̄or-o gaan:17** 1:17 Hyen komo: Mara 4:5-6. § **B̄or-o gaan:19** 1:19 Hyen komo: Dane 8:16; 9:21.

taan. ²⁵ Wu zeeru, “M-moka de ka ur-ho, Wan-Koyan guug me. Wu dossute me m-e be-de un hun-ne!”

A rworog mat-o Yeso

²⁶ Da-o Erisabatu ro ur-uub ne reng-us cind à, Shir tomnuru wan-tom-wu un wu jin-de un wu Gebure un o ken bo-o n-me o-Gariri jin-de un o, o-Nazaret. ²⁷ A tomunte wu be-de un wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campo á, wu **Yusuhu** ro ur-ryap à. **Yusuhu** co un jit-ur ko-Gwomo **Dawuda** wu rwuune. Jin-de un ka wan-ne'a-wu **Meri**.^{*} ²⁸ Ko **wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu. Wu gassuru **Meri**, “Wan-Koyan ro un wo ne, komo wu ya'ag wo ur-ho!”

²⁹ Hur-ur **Meri** do'uru wu bo wu hoge ma-to un ko-**wan-tom-wu Shir** à, wu zeeru, un hur-de un wu, “¿Ya un gon gas-de ne de ka?” ³⁰ Ko **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, “**Meri**, wo hoge o-gyer á! Shir ya'ag wo ur-ho! ³¹ Gwotbe woa nom ur-uub, o met wa, komo woa ege wu ur-jin **Yeso**.[†] ³² Wu nom ut-gos, a eeg wu, wa-wu un Shir n-Ton. Wan-Koyan Shir a sagbe wu ut-gwomo, bo **Dawuda** ro à, ³³ wua nom gwomo-to un jit-o **Yakubu** ba m-ta, gwomo-to un wu toa te á!”[‡]

³⁴ **Meri** zeeru ko-**wan-tom-wu Shir**, “Me wan-ne'a-wu, me nap campo á. ¿Re ne o ka rii-yo he m-nome?”

* **Bor-o gaan:27** 1:27 Hyen komo: Mati 1:18. † **Bor-o gaan:31** 1:31 Hyen komo: Mati 1:21. ‡ **Bor-o gaan:33** 1:32-33 Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7.

³⁵ **Wan-tom-wu Shir** shasuru wu, “**Kukt-o Shir** a haan be un du, un 'wons-mo Shir ne n-Ton, remen kaane woa nom ur-uub. Ka wa-wu, wu o he m-mat a, wut **ur-ba'as** a, remen kaane a eeg wu wa-wu un Shir. ³⁶ Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zeeg wa met yakar a, amba wu ka m-moka ur-uub ne reng-us cind, ko-mong-wu komo. ³⁷ Yatt rii-yo Shir a hoks m-nom a.”§

³⁸ **Meri** zeeru, “Me ko-guw-wu Wan-Koyan wu um ro, Shir zee kaane bo o zee a.” Ka da-de **wan-tom-wu Shir** arguru.

Meri heete Erisabatu ut-tuw

³⁹ Bo rewete ut-ho hiin a, **Meri** zonguru hor-m-hor wu heet o ken bo-o un dor-to un dak-o o-Judiya. ⁴⁰ Wu cowuru hur-o Zakaraya, wu gassuru Erisabatu. ⁴¹ Bo Erisabatu hogute gasur **Meri** a, wan-yaar-wu ro un men-to un wu a nukuru. **Kukt-o Shir** garamsuru Erisabatu. ⁴² Wu 'yonsuru us-cor wu zeeru, “O jishte ne'a-ne kap o-kwum, komo ko-ya-o-kwum-wu ka wa-wu o he m-mat a! ⁴³ ;Remen yan o um hette kum un ka rii caari-yo, inu un Gos-wu heenute me ut-tuw? ⁴⁴ Da-o um hoge gas un du a, wan-yaar-wu ro n-me un men-ut re a nukuru o-zak. ⁴⁵ Ko-ya-o-kwum-wu, wu gokse rii-yo Wan-Koyan zee wa nom a!”

Sep-o Meri o ur-bongon

⁴⁶ **Meri** zeeru,
“Hur un de ro m-bom un Wan-Koyan.
⁴⁷ Hoog-m re nomog o-zak remen Shir **Wan-Gwu**
re,

§ **Bor-o gaan:37** 1:37 Hyen komo: Taka 18:14.

- 48 Remen wu bakste un me ne rek-wu,
be-de un yan-guw-mo un wu!
M-moka hun-ne kap yea eeg me ko-ya-o-kwum,*
49 remen rii-yo ur-bon yo wu jiishe m-'wons
nomo me a.
Jin-de un wu ro ba m-kukop.
- 50 O-caara ha-mo o-caara,
Shir kutute ye ur-'won, un ye ya'e wu m-sek
ne a.
- 51 Wu nekste kom-o un wu, o ur-beeb,
wu cakar-se ya-ur-hwu myet un nap-se un ye
ne.
- 52 Wu doste caari-ye un gwomo-ne
un comos-to un ye,
wu jaksuru ye ro rek-ye a.†
- 53 Wu cokste yan-mer un rii-yo ur-bon,
wu yanuru yan-rii kom-ut-kom.
- 54 Wu este ma-to un wu to wu nome un ya-n-ga-
ye ne a,
wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mo
un wu ya-o-**Isra**.
- 55 Wu kutute **Ibrahi** ur-'won
un yan-jit-o un wu ne ba m-ta!"‡§
- 56 **Meri** she'ete untun reng-us tet un Erisabatu
ne, ka da-de wu ji'uru o-hur.

*Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho*

- 57 Bo da-o woone o Erisabatu hette mat un wa
un wu a, wu maturu wan-campo. 58 Yan-bor-se

* **Bor-o gaan:48** 1:48 Hyen komo: 1Sam 1:11. † **Bor-o gaan:52**
1:52 Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19. ‡ **Bor-o gaan:55** 1:46-55
Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bor-o gaan:55** 1:55 Hyen komo:
Taka 17:7.

un wu, un or ru un wu ne hoguru rii-yo ur-bon,
yo Wan-Koyan nome wu à, ye guuru wu o-zak.

⁵⁹ B̄o ka wà-wu wooste ho-ut eer à, ye heeturu
wu a koot wu, komo ye egetu wu ur-jin Zakaraya,
de ma tato un wu.* ⁶⁰ Amba inu un wu zeeru,
“Ay! Jin-de a he wu m-aag à **Yohana** wu.”

⁶¹ Ye zeeru wu, “Nott ka jin-de un baag-o no
á!” ⁶² Ka da-o ye tepsuru tato un wu ut-kom, ye
cituru wu ko de ke jin-de wu cone a ege ka wà-
wu.

⁶³ Zakaraya nomuru ut-ma un ye ne ut-kom ye
hante wu rii-yo m-gen, wu genuru, “Jin-de un
wu **Yohana**.” Ye bopuru o-nu! ⁶⁴ Un ka da-o
Zakaraya hoksuru m-teper, wu ciruru bongon-
de Shir. ⁶⁵ Yan-bor-se un wu kap hoguru o-gyer,
komo ka ma-to pa'uru kap dor-to un dak-o o-
Judiya. ⁶⁶ Ko wu ke wu hoge to à, wu cekuru wu
cituru, “¿Ya ne ka wà-wu he m-warag? Remen te
hyanag cas beeb-de un Wan-Koyan ro un wu ne.”

*Zakaraya rworog
rii-yo he m-haan co à*

⁶⁷ **Kukt-o Shir** garamsute Zakaraya tato
Yohana wu rworog tom-o Shir.

⁶⁸ “A bum no Gos-wu, Shir wu un ya-o-**Isra!**

Wu haante wu rurut hun-ne ye un wu,

⁶⁹ Wu kumutu na caari-wu un ko-yan-Gwu,
ko-yan-jit-o un wan-guw-mo un wu **Dawuda**.

⁷⁰ Wu essutu na ut-ma be-de un yan-rwor un ma-
to
un wu yan-ba-m-kukop-mo ur-hur n-ga n-ga,

* **B̄or-o gaan:59** 1:59 Hyen komo: Rewi 12:3.

71 remen wu guut na un kom-to un yan-yage-ut
na,
be-de un 'wons-mo un kap ye conu na á.

72 Wu hogute 'won-de un ya-n-ga-ye na
komo wu bakste swor o-nu o ba m-kukop o
un wu.

73-74 Wu tonte wua gu tato na **Ibrahi**.

Wua gu na un kom-to un yan-yage-ut na,
remen a nomote wu m-guw ba o-gyer,

75 remen kashi ur-she'et ba m-kukop,
komo ba **ur-ba'as** be-de un wu,
komo kashi ur-she'et un be-de Shir
har ta-de un hoog-m na.”

76 “Wo, wa re a eeg wo wan-Rwor
un Ma-to Shir n-Ton.
Woa tek co, o ja'asute Gos-wu cow-yo un wu,†

77 o rurute hun-ne ye un wu,
wua gu ye be-de un soks un **ba'as-de** un ye.

78 Shir na ro ur-'won ne.
Wua ru ho-de rwuun na ur-bon ne

79 dea rwuun karara n-ton un ye
she'ete un comb-o m-mar à,
wua 'er na-us na un bu-yo un gwugwu-mo ur-
hur.”‡

80 Ka wa-wu bo'osute, komo ur-beeb de un
Kukt-o Shir ne. Wu she'ete un dak-o o-dakar,
har se da-o wu rwuune cas be-de un hun-ne ye
o-Isra.

† **Bqr-o gaan:76** 1:76 Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bqr-o gaan:79**
1:79 Hyen komo: Isha 9:2.

Bɔr-ʉs yoor

Mat-o Yeso

(Mati 1:18-25)

¹ Da-ɔ ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ne ye ro un dak-to **Roma** à. ² Da-ɔ un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-ɔ o-Siriya. ³ Ko wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-ɔ un wu.

⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-ɔ o-Nazaret n-me un dak-ɔ o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-ɔ o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kanu, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuune. ⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne. ⁶ Bo ye ro'e o-Betarami à, da-ɔ o-mat woonuru wu. ⁷ Wu maturu wa-wu co-ɔ un wu, wan-campo. Wu hokuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-ɔ atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-ɔ m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tom-ye Shir ne

⁸ Ya-ut-gut ro kon so un ka dak-ɔ, ye ro un 'er-de un kur-to un ye m-tet. ⁹ Ko-wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un ye, seps-mo Shir dakuru un ye. Ye hoguru o-gyer deen. ¹⁰ Amba ko-wan-tom-wu **Shir** zeeru ye, "No hoge o-gyer á! Um hantute no **Ma-to m-Rerem**, to he hante caari-ɔ o-zak o ur-hur be-de un hun-ne kap à. ¹¹ De ka ho-de n-me un bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** no, **Kiristi**,* Gos-wu. ¹² Komo napa-ɔ ka no, no hyen wan-yaar hokkusse ut-magund

* **Bɔr-ʉs yoor:11** 2:11 Wu Shir daagne à.

domb un rii-ò atte un ya-ut-gut ut-zan à.” ¹³ Un gyept-ò un yish, buug-de un yan-tom-ye un Shir n-Ton rwuunuru, un ko-**wan-tom-wu Shir** ne, ye ro un hu'e un Shir sep-to ur-bongon:

¹⁴ “Sekemse-mo Shir n-Ton,
m-gwugwu mo ur-hur un ko wu ke be-de
un ka ye Shir ro o-zak un ye ne à!”

¹⁵ Da-ò **yan-tom-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-ton be-de Shir à, ya-ut-gut zeeru hi un de un ye, “A neke no o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na à.”

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye 'wossuru **Meri** un **Yusuhu**, ye hyanuru wan-yaar domb un rii-ò atte un ya-ut-gut ut-zan à. ¹⁷ Bo ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne un **Yusuhu**, yo ko-**yan-tom-ye Shir** ruru ye, mosse un ka wà-wu ne à. ¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu. ¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru us-barag remen to. ²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de un gut-to un ye, ye ro Shir ur-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-**wan-tom-wu Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ur-jin

²¹ Bo ho-ut eer arge à, da-ò a he wu m-ko à, a eguru wu ur-jin Yeso ka jin-de ko-**wan-tom-wu Shir** ege wu ba a un nom uub-de un wu á.†

A heete Yeso un Pyo-ò Shir

²² Bo da-ò woonte o **Yusuhu** ne un **Meri** hette m-nom un rii-yo Shir zee a nom da-ò un

† **Bqr-ús yoor:21** 2:21 Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31.

karamsa-o **Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de un Wan-Koyan. ²³ Bo a gene un **karamsa**-o un Wan-Koyan à, “Ko wu ke wa-wu co wu, wan-campo wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe.”† ²⁴ Ye Haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, ko yantabara yoor, bo **karamsa**-o un Wan-Koyan zee a nom à. §

²⁵ Un ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Simon wu ro ur-she'et o-Urusharima. Kowan-gyer-o Shir wu kashi un net komo, wu ro un 'er-de un wan-m-gwu'urse ur-hur de ya-o-**Isra**. Wu ro un **Kukt-o Shir** ne. ²⁶ Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wua mer á, se wu hyanag Gos-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à. ²⁷ Bo **Kukt-o Shir** kute wu à, Simon cowuru un **Pyo-o Shir**. Da-o ya-omat hante Yeso n-me un **Pyo-o Shir** ye nomote wu bo **karamsa**-o Shir zee à. ²⁸ Simon dekuru ka wa-wu un kom-to un wu, wu bomuru Shir:

²⁹ “M-moka, ko-Gwomo Wan-Koyan,
o shooste ma-ut ru,
woa hoks m-yage un ko-guw ru meret
gwugwu.

³⁰ Remen yish re hyanag gwu ru.

³¹ Wu o tomne hun-ne kap ye gut à.

³² Ya wu ro untun cecas-mo o-ra,
mo he rwu un ko wu ke m-haan be-de Shir
à,
komo wu hantute m-seps be-de un hun-ne ru
ya-o-**Isra**.”*

† **Bor-us yoor:23** 2:23 Hyen komo: Rwu 13:2-12. § **Bor-us yoor:24** 2:22-24 Hyen komo: Rewi 12:6-8. * **Bor-us yoor:32** 2:32 Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10.

³³ O-tato, o-inu ne, ye un ka wà-wu bopuru o-nu un rii-yo Simon zee remen ka wà-wu à. ³⁴ Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zeeru **Meri**, inu-o un ka wà-wu, “Ka wà-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-**Isra**. Wua es o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ut-yage à. ³⁵ Remen kaane wua rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, untun magay-o m-rye, toa caat hur un du.”

³⁶⁻³⁷ Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, ko-gwor-wu un ne'a jin-de un wu Ana, wà Panure un so un baag-o Asher. Hak-qs ta'yoor bo un ge-to un wu, campo un wu maruru, m-moka wu ro ko-gwor us-hak kwooz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu ro un guw-mo Shir, o-**swoot** un kon-se Shir ne. ³⁸ Un ka da-o, wu woounuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to un ka wà-wu be-de un kap ye ro ur-er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

³⁹ Bo **Meri** ne un **Yusuhu**, komoste m-nom kap bo un rii-yo **karamsa-o** un Wan-Koyan zee à, ye muunuru bo-o un ye o-Nazaret n-me o-Gariri.† ⁴⁰ Ka wà-wu bosuru wu nomuru m-'wons, wu dooru us-nap, komo kwum-o Shir ro un hi-de un wu.

Ka wà-wu Yeso n-me un Pyo-o Shir

† **Bqr-qs yoor:39** 2:39 Hyen komo: Mati 2:23.

41 K̄o ɔ ke hak-o, yē mate Yeso à r̄o m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.‡ 42 B̄o Yeso wooste hak-ʉs ɔp ʉn hak-ʉs yoor à [12], yē dooru m-ha ʉn ka biki-o b̄o yē wete à. 43 Da-o a komse o-biki à, yē bopnuru cow-yo m-jo'on o-hur, amba ka wà-wu Yeso esnuru o-Urusharima. Yē mate wu à, yē nap á. 44 Yē r̄o m-zee k̄o wu r̄o n-me ʉn hun-ne, yē hewte taas ʉr-ho, ka da-de yē taknuru hoob-o ʉn wu be-de ʉn yan-baag-o ʉn yē ʉn nay ʉn yē ne ne. 45 Yē hyan wu á, ka da-o yē munuru o-Urusharima hoob-o ʉn wu. 46 Ho-ur atette-de yē 'wossu wu n-me ʉn **Pyo-o Shir**, wu r̄o tara be-de ʉn yan-yoose ʉn **Yahuda**-ne, wu r̄o m-hoge ʉn yo yē r̄o m-rwor à, wu r̄o yē m-cit komo. 47 Kap yē hoge wu à, yē bopuru o-nu, remen gon shas-o wu r̄o yē m-shas à, ɔ ʉs-nap. 48 Yē mate wu à, yē hyanu to ʉt-hyangan da-o yē hyane wu à, inu ʉn wu zeeru wu, “Wà re, ¿remen yan ɔ o nomtu te kaane? Men-ʉt nassute tato ru ʉn me ne, te pu'ug ʉn hoob-o ru.”

49 Wu shasuru yē, “¿Remen yan ɔ no rotte me o-hoob? ¿No nap ʉnze depete ʉm ma'as n-me ʉn hur-o Tato re á?” 50 Amba yē nap gon ka shas-o á.

51 Wu nomuru yē o-dorotte, wu warguru ʉn yē ne o-Nazaret. Inu ʉn wu essuru kap ka rii-yo ʉn hur-de ʉn wu. 52 Yeso b̄o'ossuru o-wur ʉs-weer ne, wu reeg ʉr-ho be-de Shir ʉn hun-ne ne. §

B̄or-ʉs tet

‡ **B̄or-ʉs yoor:41** 2:41 Hyen komo: Rwu 12:1-27; Kara 16:1-8.

§ **B̄or-ʉs yoor:52** 2:52 Hyen komo: 1Sam 2:26; Swoq 3:4.

*Yohana Wa-m-Yo'os ʉn hun-ne m-ho
rwɔrog Ma-to Shir*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

¹ Hak-ʉs ɔp ʉs-taan [15] ʉn gwɔmo-ʉt ko-Gwɔmo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to ʉn dak-o o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno ʉn wʉ Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya ʉn o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene. ² Komo Annas, ʉn Kepas ne, ye ro Gwɔmo-ne ye ʉn konse Shir. ʉn ka da-o, **Yohana** wà Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wʉ ro'e o-dákár à. ³ Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-o o-roog o-Joda kap, wʉ ro m-rure ʉn hun-ne Ma-to Shir, "Yagu nɔ **ur-ba'as**, nɔ waktune be-de Shir, nɔ haan, a yo'os nɔ m-ho, Shir a soks **ba'as-ur** nɔ." ⁴ Gense to ro ʉn takurda-o **Ishayawan-Rwɔr ʉn Ma-to Shir**: "Wʉ ken wʉ ro ʉs-eeg o-dákár.

'Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wʉ he
m-dore à!

⁵ Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

⁶ Bo ʉn mat-o ʉn hun-ne kap yea hyen gwu-o
Shir! '* "

⁷ Buug-de ʉn hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana**
wʉ yo'os ye m-ho. Bo wʉ zee ye à, "No yege-
herhyat! ¿Wa ruru nɔ, nɔ som swo ur-koob de
Shir ro nɔ ʉn ma-to m-hante à?† ⁸ Nom nɔ rii-yo

* **Bɔr-ʉs tet:6** 3:6 Hyen komo: Isha 40:3-5 (ʉt-Girik). † **Bɔr-ʉs tet:7** 3:7 Hyen komo: Mati 12:34; 23:33.

ur-bon, yo a hette m-hyan nō yagute ka **ba'as-de** nō rō m-nōm à, nō waktunē be-de un Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. Nō zee hi un nō **Ibrahi** wu rō ko-yan-ga-ye nō. Mē nō m-rure, Shir a hoks ka ta'ar-to m-muut un hun-ne ye rwuune so un baag-o **Ibrahi** à!‡ ⁹ Yar-ur rō ut-kom a kupste ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo n-dak a jorbe yo o-ra.”§

¹⁰ Ka hun-ne ye cituru wu, “¿Ya ne te he o ka m-nōm?”

¹¹ Wu shasuru ye, “Wu rō ut-matuku ne ut-voor à, wu 'ye wu rotte á ur-gaan, wu rō un rii-yo m-re ne à, wu wong yo.”

¹² Yan-goks un tar haanuru a yo'oste ye m-ho, ye cituru wu, “Wa-ur-Yoos, ¿ya ne te he m-nōm?”*

¹³ Wu zeeru ye, “Bo a zee nō goks à, kaane nō he m-goks nō do rii á.”

¹⁴ Karma-ne cituru wu, “Te ne komo, ¿ya ne te he m-nōm?”

Wu zeeru ye, “Nō rumus hun-ne hwor m'-wons á, nō ce'e net ut-ma á. Es nō be-de un hwor-ye o-reng ye a nō m-top à.”

¹⁵ Hun-ne nomuru o-dish, ye taknuru us-barag ko **Yohana** wu rō **Kiristi**. ¹⁶ **Yohana** zeeru ye kap, “Um yo'ostu nō m-ho, amba wu ken wu roon wu jiishe me à. Mē bo'os ma um usse wu ut-ka'ante á. Wu yo'os nō un **Kukt-o Shir** o-ra ne. ¹⁷ Wu rō un kok-de un wu ne de m-ger, wu bu'ut

‡ **Bqr-qs tet:8** 3:8 Hyen komo: Yoha 8:33. § **Bqr-qs tet:9** 3:9 Hyen komo: Mati 7:19. * **Bqr-qs tet:12** 3:12 Hyen komo: Ruka 7:29.

hyo-ye ʉn wʉ kap, wʉ ru'ʉt ye ʉn byo-de ʉn wʉ, amba wʉa tʉks ka gwop-mo ʉt-nu ne o-ra, o ba m-ryomse.”

¹⁸ ʉs-cow deen, se **Yohana** rurte ka **Ma-to m-Rerem** to be-de ʉn hun-ne à, wʉ ro ye m-zee ye yage cow-se ʉn ba ʉr-bon. ¹⁹ Amba **Yohana** rurute **Here** [Atipas] ko-Gwamna ʉt-ma m-'wons ne remen wʉ gaag Herodiya, ne'a heno ʉn wʉ, komo wʉ nomog rii-yo ba ʉr-bon deen. ²⁰ Ka da-o komo **Here** dooru m-nom ʉn rii-yo ba ʉr-bon yo jiishe à, remen wʉ ka'ag **Yohana**.†

A yo'oste Yeso m-ho
(*Mati 3:13-17; Mark 1:9-11*)

²¹ Bo a komte yo'os ʉn hun-ne m-ho à, wʉ ma Yeso a yo'osuru wʉ. Da-o wʉ ro ʉn kon-se Shir à, Ton-o shir upsuru. ²² **Kukt-o Shir** haanuru be-ur Yeso untun o-tantabara. A hoguru o-cor n-Ton shir, “Wo ro wa re. Me gwugwu ʉn wo ne um conog wo.”‡

Ya-n-ga-ye Yeso
(*Mati 1:1-17*)

²³ Da-o Yeso takne senge-mo ʉn wʉ à, wʉ ro untun hak-ur kwooz ʉs-op [30]. Wʉ wa-wʉ, remen kaane hun-ne cekruru ye zeeru wa **Yusuhu**, wa Heri.

²⁴ Wa Matta wʉ ma **Rewi**,
wa Meruci,
wʉ ma Jannay,
wa **Yusuhu**.

† **Bqr-ʉs tet:20** 3:19-20 Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18.

‡ **Bqr-ʉs tet:22** 3:22 Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

25 Wà Mattayas,
wù ma Ēmos,
wà Nahum,
wù ma Esuri,
wà Naggay.

26 Wà Maat,
wù ma Mattayas,
wà Semen,
wù ma Joseci,
wà Joda.

27 Wà Jo'anan,
wù ma Resa,
wà Zerubaber,
wù ma Shetiye,
wà Neri.

28 Wà Meruci,
wù ma Addi,
wà Kosam,
wù ma Ermadam,
wà Er.

29 Wà Josuwa,
wù ma Eriyazer,
wà Jorim,
wù ma Matta,
wà **Rewi**.

30 Wà Simon,
wù ma **Yahuda**,
wà **Yusuhu**,
wù ma Jonan,
wà Ēriyakim.

31 Wà Mereya,
wù ma Menna,
wà Mattaha,
wù ma Natan,
wà **Dawuda**.

32 Wà **Jesse**,
wụ ma Obed,
wà Bo'az,
wụ ma Sarumon,
wà Nashon.
33 Wà Aminadab,
wụ ma Adumin,
wà Aruni,
wụ ma Hezuron,
wà Perez,
wụ ma **Yahuda**.
34 Wà **Yakubu**,
wụ ma **Ishaku**,
wà **Ibrahi**,
wụ ma Tera,
wà Nahor.
35 Wà Serug,
wụ ma Riw,
wà Pure,
wụ ma Eber,
wà Shera.
36 Wà Kayinan,
wụ ma Arupazad,
wà Shem,
wụ ma **Nuhu**,
wà Ramek.
37 Wà Metusera,
wụ ma Enok,
wà Jaret,
wụ ma Mahararer,
wà Kenan.
38 Wà Enosh,
wụ ma Shitu,
wà **Adamu**,
Adamu wà-wụ Shir.

B̄or-ʉs nass

A megerte Ȳeso

(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Ȳeso waktunte s̄o o-roog o-Joda shiishe cengceng un **Kukt-o Shir**, o tekeru wu co o heeturu wu o-dákár. ² Kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megre Ȳeso ho-ut kwooz-ut yoor [40]. Kap ka ho-to Ȳeso wu re rii á, remen kaane wu ro un hoge un mer da-o wu taase o-**swoot** à.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Ȳeso, “Urege wo wà-wu Shir wu, rwo ka ta'ar-de barme rii-yo m-re.”

⁴ Amba Ȳeso shasuru, “Ma-to Shir zeeg, ‘Net a nom hoog remen ut-ga un hon-de un to á.’* ”

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Ȳeso gwomo-to o-dak pitip. ⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Ȳeso, “Man ya'as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya'astu me to kap, komo man hoks m-ya'as un wu um cone m-ya'as à. ⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege wo kwuktu me, o 'ye me m-sek.”

⁸ Ȳeso shasuru, “Ma-to Shir zeeg, ‘Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!† ”

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekeru Ȳeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Ȳeso un be-de jiishe m-pipir à, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Ȳeso, “Urege wo wà-wu Shir wu hukse n-dak, ¹⁰ remen Ma-to Shir zeeg, ‘Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.’ ¹¹ To zeeg

* **B̄or-ʉs nass:4** 4:4 Hyen komo: Kara 8:3. † **B̄or-ʉs nass:8** 4:8 Hyen komo: Kara 6:13.

komo, 'Yea goks wò ùn kom-tò ùn ye bò kò na-o ru oà hogè m-hoog be-de út-ta'ar à.'‡ "

¹² Amba Yeso shaks, wù zee, "Ma-tò Shir zeeq, 'Wò meger Yawe Shir ru á.'§ "

¹³ Bò **ko-Gwomo-wù ùn ya-út-kot** komte meger-út Yeso ùn kò yo ke còw-yo à, wù yaguru wù se o ken da-o.

*Yeso takante
senge-mò ùn wù o-Gariri*

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo 'wons-mò ùn **Kukt-o Shir** rò be-de ùn wù. Ma-tò ùn wù woòru ko kene sò ùn ka dak-o. ¹⁵ Wù yooste n-me ùn kuke-tò ùn yoos ùn Ma-tò Shir, komo kò wù ke bòmog wù.

A yagute Yeso út-yage o-Nazaret

(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶ Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a 'yonse wù à, bò **Ho-de ur-Wuwe** woone à, wù haaru bò wù wete m-ha ùn **kuke-o ùn yoos ùn Ma-tò Shir** à. Wù inuru eso wù karantute Ma-tò Shir. ¹⁷ Komo a tebburu wù takurda-o **Ishayawan-Rwor ùn Ma-tò Shir**. Wù upsuru, wù hyanuru be-de a gene:

¹⁸ "Kukt-o ùn Yawe rò ùn hi ùn de,
remen wù dagante me
ùm hantute koob-ne ka **Ma-tò m-Rerem** tò.
Wù tomunte me ùm kò'ot a us ka ye a gage à,
komo ùn ups ùn yish-ye ùn po-ne ne.
Um guut ye a mò'e à,

‡ **Bqr-ús nass:11** 4:10-11 Hyen komo: Bong 91:11-12. § **Bqr-ús nass:12** 4:12 Hyen komo: Kara 6:16.

19 a ko'ot da-o woonte,

o Yawe hette m-gu ʉn hun-ne ye ʉn wu à.”*

20 Yeso tigurʉ ka takurda-o, wu tebburʉ wu ro kanə à, wu she'eturʉ tara. Kap ka hun-ne ye, ro n-me **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir** à tuurʉ wu yish, 21 ka da-de wu zee ye, “Ka be-de ʉn Ma-to Shir to shiig caane, bo no hoge a karantute à.”

22 Kap ye hogute rerem-mo ʉn wu, ye bopuru o-nu ʉn gon ka gom-to wu rwore à. Ye zeeru, “¿Wà **Yusuhu** wu kaa?”

23 Wu zeeru ye, “Um nak noa rurʉ me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-ʉs-baat 'yons hi ʉn du,’ komo no rurʉ me um nom kaane ʉn bo-o re ka rii-to no hoge um nomog o-Kapanahum à.”

24 Yeso doorʉ m-zee, “Me no m-rure o-nip, a cet m-goks ʉn ko-yan-rwor ʉn Ma-to Shir ʉn bo-o ʉn wu á.†

25 “Nip-o gwor-ne nomog deen ʉn dak-o o-**Isra** ʉn da-o **Ereja**, da-o a nome hak-ʉs tet ur-purug ba ʉn kem à, komo a nomog mer ʉn ka dak-o kap.‡ 26 Shir tom **Ereja** ko kene ʉn dak-o o-**Isra** á, amba se be-de ʉn wu ken ko-gwor-wu ʉn ne'a wu, ba ko-**Isra** á, wu ro o-Zaraha ʉn so ʉn dak-o o-Sidon.§ 27 Hun-ne deen ro ʉn swo ur-koob ʉn gom-o ut-**cim** n-dak o-**Isra** da-o **Ereshawan-Rwor ʉn Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta'e ʉn wur-o ʉn wu á, se **Na'aman** ko-ya-o-Siriya.”*

* **Bq̄r-ʉs nass:19** 4:19 Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik).

† **Bq̄r-ʉs nass:24** 4:24 Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bq̄r-ʉs**

nass:25 4:25 Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bq̄r-ʉs nass:26** 4:26

Hyen komo: 1Gwm 17:8-16. * **Bq̄r-ʉs nass:27** 4:27 Hyen komo: 2Gwm 5:1-14.

²⁸ Da-ɔ hun-nɛ yɛ rɔ ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-to Shir** hogɛ kaanɛ à, ryaab-ʉs hoɔru yɛ. ²⁹ Yɛ inuru eso, yɛ nakuru Yeso yɛ ruuturu wu jim-de o-bo, yɛ deturu wu n-ton ʉr-dor de a meetɛ bo-ɔ ʉn yɛ à. Yɛ rɔ ʉn ma-to yɛ jorbute wu o-bung. ³⁰ Amba wu cowuru ʉn tete-ɔ ʉn hun-nɛ wu arguru arag-mo ʉn wu.

*Campo wu rɔ ʉn wa-ʉt-kot nɛ à
(Mark 1:21-28)*

³¹ Ka da-de nɛ Yeso haaru o-Kapanahum, ɔ ken bo-ɔ ʉn dak-ɔ o-Gariri, kanɛ wu rɔ m-yoose ʉn hun-nɛ ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, ko de ke **Ho-de ʉr-Wuwe** de. ³² Yɛ bopuru nu-se ʉn yɛ remen bo wu yoose yɛ à, wu rworog ʉt-ma gwomo-ʉt gwomo.† ³³ N-mɛ ʉn **kuke-ɔ ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, wu ken net-wu rɔ kanɛ wu rɔ ʉn wa-ʉt-kot nɛ ʉn hi-de ʉn wu à, wu 'yonsuru ʉs-cɔr wu kanuru, ³⁴ “A'a! Yeso wu o-Nazaret, ʉya nɛ o cone ʉn tɛ nɛ? ʉWo ʉn haan o saburse tɛ? ʉm nepsɛ wo, ko wan wu: Wo wu ba m-kukop, wu Shir tomnɛ à!”

³⁵ Yeso hururu ka wa-ʉt-kot wu ʉt-gaag, “Res temb, komo ru be-de ʉn ka net-wu!” Ka wa-ʉt-kot wu soru ka net-wu n-dak, hun-nɛ rɔ gut, wu ruuru be-de ʉn wu, wu hogusse wu m-hoog á.

³⁶ Ka hun-nɛ yɛ bopuru o-nu, yɛ zɛeru hi ʉn de ʉn yɛ, “ʉYan gon ma-to nɛ to ka? ʉt-gwomo ʉr-beɛb nɛ ka net-wu zɛɛ ka **ya-ʉt-kot** yɛ ru, komo yɛ ruuru!” ³⁷ Komo ma-ʉt Yeso woɔru ko kene ʉn ka raag-ɔ.

† **Bɔr-ʉs nass:32** 4:32 Hyen komo: Mati 7:28-29.

Yeso taaste gom-se ʉn hun-ne deen
(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Yeso ruuru be-de ʉn **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, wu haaru hur-o Simon. Wur-o mo'on Simon ne ne'a dengute o-ra deen ye tepsuru Yeso ye konuru wu taas gom-o ʉn wu. ³⁹ Yeso haaru wu esuru ʉn riib-o kwuur-o ʉn ka ne'a-wu, wu rwo'uru ka gom-o m-ru ʉn wur-o ʉn ka ne'a-wu. Ka gom-o ruuru, ka ne'a-wu inuru kagat. Wu jeguru ye rii-yo m-re.

⁴⁰ Da-o rim-m nome à, kap ye ro ʉn hun-ne ne ʉs-gom ne à, hanturu ye be-ur Yeso, wu sakuru kom-to ʉn wu n-ton ʉn ko wu ke, ka gom-se taaru. ⁴¹ Ya-ut-kot ruuru be-de ʉn hun-ne deen ye ro ʉn ye ne à, ye ro ʉn 'yons ʉs-cor, "Wo **Wa-wu Shir** wu!"

Yeso huru ye ut-gaag, ye teper á, remen ye nepse Shir daagne wu.

Yeso rworog Ma-to Shir n-me
ʉn kuke-to ʉn yoos ʉn Ma-to Shir
(Mark 1:35-39)

⁴² Bo ish geste à, Yeso yaguru o-bo wu haaru de ken be-de ba ʉn hun-ne de, ʉn hon-de ʉn wu. Hun-ne taknuru hoob-o ʉn wu, bo ye hyente wu à, ye con wu arag, wu yage ye á. ⁴³ Amba wu zeeru ye, "Se ʉm rworog **Ma-to m-Rerem** to ʉn gwomo-to Shir ʉn to ken bo-to komo, remen yo Shir tomnu me ʉm nom yo ka."

⁴⁴ Ka da-de wu rworuru Ma-to Shir n-me ʉn kuke-to ʉn yoos ʉn Ma-to Shir hono dak-o o-Judiya.

B̄or-ʉs taan

Yeso ak yan-neke-mo

un wu ye ur-takan

(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)

¹ De ken ho-de Yeso ro eso jit-de Mar-o o-Gariri* ka da-o hun-ne moruru wu, remen ye hogute Ma-to Shir. ² Wu hyanuru hat ut-voor, to a ruute o-dor a, yan-ship un jan yagute to ye ro m-so'os ut-yo. ³ Yeso daaru hat-o gaan, o ma Simon wu zeeru wu tudbe o hiin n-me m-sa. Yeso she'eturu n-me o-hat wu yoosuru ka buug-de un hun-ne de.†

⁴ Bo wu komte ut-ma a, wu zeeru Simon, "Tudbe ka hat-o so ur-duw, wo un hun-ne ru ne, no he'edbe o-yo, no shipt jan."

⁵ Simon shasuru, "Gos-wu, te sengute m-tet kap, te ship rii a. Amba bo o zette kaane, man he'edbe o-yo."‡ ⁶ Ye he'edburu o-yo ye shipuru jan deen har yo-o ro ma-to m-yishe.§ ⁷ Ye agnuru or un ye ya-ut-yo, ye ro un o ken hat-o a, ye haan ye gu ye. Ye shoosuru ka hat-to ut-voor un jan, har to ro ma-to m-yi. ⁸ Da-o Simon Bitrus hyane kaane a, wu kwukturu un rwun-se un wu be-ur Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, arag be un de! Me **ko-ya-ur-ba'as-wu!**"

⁹ Wu un or un wu ne, ye bopuru o-nu remen ye shipk jan deen. ¹⁰ Kaane nome Bitrus un or un wu ne ne ya-ut-yo, **Yakubu** un **Yohana** (yakar

* **B̄or-ʉs taan:1** 5:1 ut-Girik: Sa-mo o-Genesaret. † **B̄or-ʉs taan:3** 5:1-3 Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1.

‡ **B̄or-ʉs taan:5** 5:5 Hyen komo: Yoha 21:3. § **B̄or-ʉs taan:6** 5:6 Hyen komo: Yoha 21:6.

Zeb̄edi). Ȳeso z̄eeru Sim̄on, “W̄o hoḡe o-gyer á, m-m̄oka w̄o warag wan-hante ʉn hun-n̄e be-de Shir, b̄o w̄o ʉn ship ʉn jan à.”

¹¹ Ȳe ruuturu ka hat-t̄o ʉr-dor, ȳe yaguru ko yo ke rii-yo, ȳe doruru Ȳeso.

Ȳeso taaste gom-o ʉn wu ken net-wu
(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² B̄o Ȳeso ro ʉn o ken b̄o-o à, wu ken net-wu ro ʉn sw̄o ʉr-koob ʉn gom-o ʉt-cim. B̄o wu hyente Ȳeso à, wu soru hi ʉn de ʉn wu n-dak wu konuru Ȳeso, wu z̄eeru, “Ḡos-wu, w̄o cune, w̄o taas gom re.”

¹³ Ȳeso tapuru kom-o ʉn wu, wu ci'uru wu. “Um̄ conog. Warag por por!” Da-o gaan, ka gom-o ta wu. ¹⁴ Ȳeso nakuru wu ʉt-t̄o, “W̄o rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de ʉn wan-**Cow ʉn kon-se Shir**, wu byarag w̄o, remen k̄o wu ke nept gom-o ru taag, o **seke** yar-m̄o **Mosa** z̄ee a **seke** à.”*

¹⁵ Amba myet ʉn kaane, ma-ʉt Ȳeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-n̄e haante deen ȳe hogute wu, komo wu taaste gom-se ʉn ȳe. ¹⁶ Amba Ȳeso ro m-ha de ken be-de ba hun-n̄e de, ʉn hon-de ʉn wu, wu konot Shir kane.

Ȳeso 'yonste ko-ryam
(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ De ken h̄o-de Ȳeso r̄o ʉr-yoos, **Parisa-ne** ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** n̄e r̄o tara tara ȳe rwuune kap b̄o-t̄o n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya n̄e, o-Urusharima n̄e à. 'W̄ons-m̄o Wan-Koyan r̄o mosse ʉn wu n̄e remen Ȳeso taaste ya-ʉs-gom,

* **B̄or-ʉs taan:14** 5:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

gom-se un ye. ¹⁸ Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro a, ye este wu un co-o un wu. ¹⁹ Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso a, remen hun-ne nomog ut-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso. ²⁰ Bo Yeso hyente ye bok ma-to un wu o-nip a, wu zeeru ka ko-ryam-wu, “Wan-yen de, a sokste **ba'as** un du.”

²¹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne, ye zeeru hi un de un ye, “Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks **ba'as-to** un hun-ne!”

²² Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, “¿Remen yan o no cekerte kaane? ²³ ¿Jiishte a zee ba ur-koob, ‘Shir sokste **ba'as** un du,’ ko um zee, ‘Ine o neke ur-hew’? ²⁴ Man kutu no unze, **Wa-wu un net** ro ut-gwomo ne n-dak wu sokste **ur-ba'as**.” Wu zeeru ko-ryam, “Me wo m-zee, ine eso, mos karanga-o ru, o neke jo!”

²⁵ Un gyept-o un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb a, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir. ²⁶ Ye hyanuru ut-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, “Yan gon hyat-to a hyane caane!”

Yeso ak Rewi
(*Mati 9:9-13; Mark 2:13-17*)

²⁷ Bo un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-**yan-goks un tar** jin-de un wu **Rewi**, wu ro

tara be-de ʉn kuke-o ʉn senge-mo ʉn wu, Yeso zeeru wu, “Dond me.” ²⁸ **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

²⁹ Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki ʉn hur-o ʉn wu rem Yeso, **yan-goks ʉn tar** ro deen ye haane à, ʉn ye ken hun-ne ye ne komo.

³⁰ **Parisa**-ne ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan à, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** ʉs-cenene. Ye cituru, “¿Remen yan o notte m-re m-swɔ ne mosse ʉn **yan-goks ʉn tar** ne, komo ʉn **ya-ur-ba'as** ne?”†

³¹ Yeso shasuru ye, “Hun-ne ye ro ba ʉs-gom á, ye ro ʉn hoob-o ʉn ko-ya-ʉs-baat á, amba ya-ʉs-gom. ³² Me haan remen kashi ʉn hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir.”

Cot-o swoot

(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, “Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-**swoot** ko o ke da-o ye ro ʉn kon-se Shir komo. Ya-m-neke ʉn **Parisa**-ne ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swɔ ne.”

³⁴ Yeso shasuru, “¿Noa hoksusse m-wen ʉn ya-o-biki o ʉt-ge m-re m-swɔ ne, da-o wa-ʉt-ge ro ʉn ye ne? Noa hoks á! ³⁵ Amba ho-ur roon de a hette m-dek ʉn wa-ʉt-ge à be-de ʉn ye, ka da-o ye he m-nom o-**swoot**.”

³⁶ Yeso dooru ye m-rure ka ma-to ʉs-weer to: “Yatt-wu he m-yiish matuku-ur pu-de remen wu dept matuku ur-ut á. Wu nome kaane wu yiishte

† **Bɔr-ʉs taan:30** 5:30 Hyen komo: Ruka 15:1-2.

o ka matuku-ʊr pu-de, komo ka dap-de a nom ʊr-bon be-de ʊn matuku ʊr-ut á. ³⁷ Komo yatt-wu he wuʊs m-ke m-pu mo ʊn tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o naase. ³⁸ Remen kaane, a wuʊs ke-m pu-mo ʊn tur-o o-ka o-pu o! ³⁹ Wu suuse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mo komo á, wua zee, 'Ka ut-mo jiishe.' "

Bɔr-ʊs cind

Cot-o ʊn Hɔ-de ʊr-Wuwe
(*Mati 12:1-18; Mark 2:23-28*)

¹ Yeso ro m-neke ʊn n-me ʊn kat-to ʊn hyo **Hɔ-de ʊr-Wuwe** de ʊn **Yahuda**-ne. Yan-neke-mo ʊn wu taknuru m-horom ʊn hyo, ye pirmuru ʊt-kom to ʊn ye, ye ro m-ti.* ² Ye ken **Parisa**-ne cituru, "¿Remen yan no rotte m-nom yo **karamsa**-o zee no nom **Hɔ-de ʊr-Wuwe** á?"

³ Yeso shasuru ye, "No karante yo **Dawuda** nome da-o wu, ʊn hun-ne ye ʊn wu ne hoge mer à. ⁴ Wu cowog n-me ʊn depi-o ʊn kon-se Shir, wu dekuru ga-de wan-**Cow ʊn kon-se Shirseke** Shir à, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye ʊn wu. Komo pas-mo o-**karamsa** mo wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow ʊn kon-se Shir** wu he m-re ʊn ka ga-de."†‡

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, "Me **Wà-wu ʊn net** ro Gos-wu wu ʊn **Hɔ-de ʊr-Wuwe**."

* **Bɔr-ʊs cind:1** 6:1 Hyen komo: Kara 23:25. † **Bɔr-ʊs cind:4** 6:3-4 Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bɔr-ʊs cind:4** 6:4 Hyen komo: Rewi 24:9.

*Ko-yan-kom-o margan
(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)*

⁶ ʉn de ken **Ho-de ʉr-Wuwe** de komo, ʉso cowuru **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu ro kane wu kom-o ʉr-re mare à. ⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa** ʉn **Parisa-ne** ne conuru o-teber a zeet ʉso nomog **ʉr-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet ʉrege wua taas gom **Ho-de ʉr-Wuwe**. ⁸ Amba ʉso napuru barag-se ʉn ye, wu zeeru ka net-wu, "Ine eso o haan kane co." Ka net-wu indundururu kane. ⁹ Ka da-de ʉso zeeru ye, "ʉm cit no: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ʉr-Wuwe**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hoog-mo ʉn net ko a ho?" ¹⁰ Wu gwotururu ye kap, ka da-de wu zeeru ka net-wu, "Neks kom-o ru." Wu nomuru bo ʉso zee wu à, gom-o ʉn kom-o ʉn wu taaru.

¹¹ Ryaab-ʉs hooru ye, ye taknu barag-se ʉn riio ye he ʉso m-nom à.

*ʉso dak yan-tom-ye ʉn wu op ʉn yoor
(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)*

¹² Ka da-o ʉso daaruru ʉr-dor wu konot, wu konuru Shir m-tet ʉr-bir. ¹³ Da-o ho-ʉr rwuune à, wu agnuru yan-neke-mo ʉn wu be-de ʉn wu, wu daaguru op ʉn yoor [12] be-de ʉn ye, wu eguru ye ʉr-jin, **Yan-tom**. ¹⁴ Simon (wu ʉso ege Bitrus à), ʉn hen-ne ʉn wu ne Andarawus, **Yakubu**, ʉn **Yohana**, Pirip ʉn Bataromi, ¹⁵ Matiyos, ʉn Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), ʉn Simon (wu a ro m-aag *Wan-ya'as ʉr-hi*), ¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), ʉn Yahudas Iskariyoti (wu babe ʉso ʉn kom-to ʉn yan-yage-to ʉn wu à).

Yeso yooste, komo wu taas gom
(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-o Yeso kergene n-ton ʉr-dor ʉn yan-tom-ye ʉn wu ne à, wu esuru eso ʉn be-de ro cangam à, ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne deen. Hun-ne deen ye rwuune hono dak-o o-Judiya à, o-Urusharima ne, ʉn hebe-mo o-Taya, o-Sidon ne bo-to ʉn riib-o m-sa. ¹⁸ Ye haante ye hogute wu, komo remen wu taaste gom-se ʉn ye komo, ka ye **ya-ʉt-kot** suwe à, ye ma ye haante Yeso taaste gom-se ʉn ye. ¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wu, remen 'wons-mo ʉn taas ʉn gom ro be-de ʉn wu. Komo gom-se ʉn ye taag kap.

O-zak ʉn naasu-mo ʉt-men ne
(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwotururu yan-neke-mo ʉn wu, wu zeeru, “Shir ya'ag no o-kwum no ye ro koob-ne m-moka à,

remen gwomo-to Shir to ma no to!

²¹ Shir ya'ag no o-kwum no ye ro m-hoge m-mer m-moka à, remen Shir a coks no!

Shir ya'ag no o-kwum, no ro ʉs-'won m-moka à, remen noa nemes!

²² Shir ya'ag no o-kwum da-o hun-ne yage no à, ye con no á, yea pyapar no, ye zee no ʉn men-ʉt jaas-to ne, kap rem re **Wà-wu ʉn net!**§

²³ “Nom no men-ʉt pus-to da-o no hyene kaane, no hew hew-se o-zak, remen Shir essutu no caari-de ʉr-'yons n-ton. Nom no o-dish yea nomo no

§ **Bɔr-ʉs cind:22** 6:22 Hyen komo: 1Bit 4:14.

kaane, remen kaane ya-n-ga-ye n̄ome yan-rwor
 ʉn Ma-to Shir.*

24 “N̄o ya-o-kwum m-m̄oka n̄oa warag rii-yo ʉr-
 'w̄on,
 remen n̄o kumuste m-m̄oka, yo hoog-m n̄o
 cone à!

25 Rii-yo ʉr-'w̄on yo, n̄o ye cigse m-m̄oka à,
 remen n̄oa hoge mer!

N̄oa warag rii-yo ʉr-'w̄on, n̄o ya-ʉt-nemes m-
 m̄oka,
 n̄oa n̄om tuk-m̄o ʉt-men har n̄o 'ʉn.

26 N̄oa warag rii-yo ʉr-'w̄on da-o hun-ne kap bom
 n̄o à,
 ya-n-ga-ye, ye ʉn ye bomog yan-rwor ʉn Ma-
 to Shir
 ka bongon-de cow ye ʉt-men á.

Con ya-ʉt-yage

(Mati 5:38-48; 7:12)

27 “Amba me n̄o m-rure, n̄o ye hoge me à,
 con n̄o yan-yage-ʉt n̄o, n̄o nome ye rii-yo ʉr-bon.

28 Ye pyapu n̄o à, n̄o kone ye Shir 'ye ye o-kwum,
 komo n̄o kone ye nomo n̄o men-ʉt jaas-to à rii-
 yo ʉr-bon. 29 Wu ken wu kene wo o-raag, wakse
 wu o kuse à wu buse, urege wu ken wu dek wo
 ʉr-matuku, ya'as wu cop-o ru. 30 Wu konu wo rii
 à, 'ya wu, komo wu rumsu wo rii à, wo zee wu
 muuntu wo á. 31 Bo o cone hun-ne nomo wo à,
 nomo ye kaane.†

32 “Urege ye conu wo à, ye wo m-con, woa kum
 o ka ʉr-'yons be-de Shir á. Ko **ya-ʉr-ba'as**-ye ro

* **B̄or-ʉs cind:23** 6:23 Hyen komo: 2Nom 36:16; Seng 7:52.

† **B̄or-ʉs cind:31** 6:31 Hyen komo: Mati 7:12.

m-ɔn ʉn ye ɔnʉ ye à! ³³ ʉrege ye nomo wɔ rii-yo ʉr-bon à, ye o he m-nome rii-yo ʉr-bon, wɔa kum o ka ʉr-yons á be-de Shir, ʉ remen yan o o hette m-gɔks ʉr-yons? Ko **ya-ʉr-ba'as**-ye rɔ m-nɔm kaane! ³⁴ ʉrege komo o muugute ye o hyane ye he wɔ m-hoks m-tope à, ʉ wɔa kum ʉr-yons be-de Shir? Ko **ya-ʉr-ba'as**-ye rɔ m-muge **ya-ʉr-ba'as**, remen a muuntute ye! ³⁵ Amba ɔn nɔ ye yagu nɔ à, nɔ nome ye rii-yo ʉr-bon, ya'as nɔ moog, nɔ dish a topo nɔ á. ʉrege nɔ nomog kaane nɔa kum 'yons-ʉr caari, be-de Shir komo nɔa warag yakar-ye ʉn Shir wʉ jiiše à. Nɔm nɔ kaane remen Shir rɔ m-'ya ʉn yan-nu-o o-kiit ʉn yan-men-ʉt jaas-to ne. ³⁶ Hogu nɔ ʉr-'wɔn bɔ tato nɔ rɔ ʉr-'wɔn ne à.

Nɔ piishe hun-ne ʉt-ma á
(Mati 7:1-5)

³⁷ “Nɔ piishe hun-ne ʉt-ma á, komo Shir a piishʉ nɔ ʉt-ma á. Nɔ naas hun-ne á, komo Shir a naas nɔ á. Soks nɔ **ba'as-de** ʉn hun-ne, komo Shir a soks **ba'as-ʉr** nɔ. ³⁸ Ya nɔ hun-ne, komo Shir a 'ye nɔ. Remen kaane nɔa gɔks, me'es ʉt-shishe, Shir a dusʉ nɔ gwʉ caari hyo'ogse ʉn kom-ʉt nɔ bɔ nɔa hoks m-gɔks á. Bɔ o me'esse hun-ne à, kaane Shir he wɔ m-me'esse.”

³⁹ Yeso ruru ye ka ma-to ʉs-weer to: “Ko-po rɔ m-neke ʉn ko-po o-ko á, ye nome kaane yea hebe n-me o-kuub kap.‡ ⁴⁰ Wʉ a m-yoose à, wʉ jiiš wʉ rɔ wʉ m-yoose á, amba a komse wʉ m-yoose wʉa warag ʉntʉn wʉ yoose wʉ à. §

‡ **Bɔr-ʉs cind:39** 6:39 Hyen komo: Mati 15:14. § **Bɔr-ʉs cind:40** 6:40 Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20.

41 “¿Remen yan o wotte m-gwot un ya o-gwo yo ro un yish-ur or ru à, amba wo gwot cik-o o-ce o ro n-me un yish un du á? 42 ¿Ya o hette m-zee un or ru, ‘Hakkure, heno re, yage um hussutu wo ya o-gwo yo ro wo ur-yish à,’ wo hoks m-hyan un cik-o ro un yish ru á? No ya-o-shepe! Takan no m-hus un cik-o ro un yish no à, ka da-de no he m-hyan ur-bon ne ya o-gwo yo ro un yish or ru à o hussuru wu.

O-yo un mat-de un yo ne

(Mati 7:16-20; 12:33-35)

43 “Yo, yo ur-bon ro m-mat un yakar-ye ur-bon, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-ye ba ur-bon. 44 Ko wu ke net-wu nak ko yo ke 'yo-yo remen gon yakar-ye un yo. Woa ke ut-rum be-de o-yokor á, komo woa ke m-bugur be-de o-tuntun á.* 45 Kashi un net ro m-rwunte kashi un rii un hur-de un wu, net yo-wu, komo ro m-rwunte rii 'yo-yo un hur-de un wu, remen nu-o ro m-rwor un rii-yo ro ur-hur à.†

Ko-ya-qs-weer un ko-raag ne

(Mati 7:24-27)

46 “¿Remen yan o no rotte me m-aag, ‘Gos-wu, Gos-wu,’ amba no m-nom yo um zee no á? 47 Ko wu ke wu haane be un de à, komo wu hoge ma-ut re wu dore to, man kutu no bo wu ro à. 48 Ya wu ro untun wu ken net-wu, wu ine ut-ma to o-hur à, wu kumu ur-dor, wu maaru ma-to un wu kané. Roog-o hanturu m-ho, mo tamuru ka hur-o amba o nukte á, remen wu maag o n-ton ur-dor.

* **Bqr-qs cind:44** 6:44 Hyen komo: Mati 12:33. † **Bqr-qs cind:45** 6:45 Hyen komo: Mati 12:34.

49 Amba wu hɔgɛ ma-ʉt re à, wu joruru to, ya wu ro ʉntun net-wu ma'e hur-o ʉn wu o-wak à, da-o hɔ-m taame ka hur-o à, o heeg ʉn gyept-o ʉn yish, komo o rugumsute kap."

Bɔr-ʉs ta'yoor

*Yeso ta'aste gom-o ʉn ko-ya-m-guw
mo ʉn caari-wu ʉn net ko-Roma
(Mati 8:5-13)*

¹ Bɔ Yeso komoste m-rure ʉn ka hun-ne ye ka rii-yo à, wu haaru o-Kapanahum. ² Ko-caari-wu ʉn net ko-**Roma**, ro ʉn ko-guw ne kane, wu hur-de ʉn wu ro be-de ʉn wu à, ka ko-guw-wu, wu keese á, wu ro ma-to m-mar. ³ Bɔ ka caari-wu ʉn net-wu hɔgɛ ma-ʉt Yeso à, wu tomuru ye ken sekye ye ʉn **Yahuda**-ne, ye kon Yeso wu haan wu taas gom-o ʉn ko-yan-guw-mo ʉn wu. ⁴ Ye haaru be-ur Yeso ye suru wu us-kon, "Ka net-wu woog, o gu wu, ⁵ remen wu conog hun-ne na komo wu ʉn hi ʉn de ʉn wu, wu meete na **kuke-o ʉn yoos ʉn Ma-to Shir**."

⁶ Ka da-de Yeso haaru ʉn ye ne. Hew-ur ro kus a woot ʉn hur-o ʉn ka caari-wu ʉn net-wu á, wu tomuru a rure Yeso, "Gos-wu, wo rangse hi ʉn du á, remen me bo'os o haan ʉn hur-o re á. ⁷ Komo me dek um bo'oste um habe be ʉn du ʉn hi ʉn de á. Wo de nom ʉt-ma temb, komo gom-o ʉn ko-guw re oa te. ⁸ Me ma, net-wu, wu a sagbe ʉt-gwomo n-ton ʉn caari-ye ʉn hun-ne à, ʉntun wo, komo me ʉn karma-ne be ʉn de. Me m-zee wan-gaan, 'Neke!' Komo wu neke. Me zee wan-gaan 'Haan!' Wu haan komo, me m-zee ʉn ko-guw re, 'Nom yo ka!' Komo wu nom yo."

⁹ Yešo bopuru o-nu bo wu hoge kaane à, wu wakturu ʉs-ajima ne wu zeeru ka buug-de un hun-ne ye ro wu m-dore à. “Me no m-rure, me ro kumug wu deke ma-ut re kaane untun ka net-wu á, ko un dak-o o-**Isra.**”

¹⁰ Yan-tom warguru un hur-o un ka caari-wu un net-wu, ye 'wossuru ka ko-guw-wu ba un gom.

Yeso 'yonste wà-wu un ko-gwor

¹¹ Bo doote à, Yeso haaru o ken bo-o, a o m-zee o-Neen, yan-neke-mo un wu shite wu un hun-ne ne ut-moor ne. ¹² Bo un woon-mo un wu un ish o-bo, yan-duk ro m-rwuun ur-u ne. Ka wu mare à, wà-wu un wu ken ko-gwor-wu ne'a, wu ro wu cot wan-gaan, komo hun-ne deen ro un wu ne. ¹³ Da-o Gos-wu hyane wu à, wu hoguru 'won-de un wu, Yeso zeeru wu, “Wo 'won á!” ¹⁴ Wu nekuru wu ci'uru ka rii-o ye sawante ur-u à, ye essuru. Yeso zeeru, “Wan-campo, um zeeg wo ine!” ¹⁵ Ka wu mare à, inuru tara, wu tepruru, Yeso muuturu wu be-ur inu un wu.

¹⁶ Kap mo un ye hoguru o-gyer, ye bomuru Shir. Ye zeeru, “Ko-caari-wu un **wan-Rwor un Ma-to Shir** haante be-ur na! Shir haante wu guut hun-ne ye un wu.”

¹⁷ Ma-ut Yeso ruuru hono dak-o o-Judiya ʉs-riib ne.

Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho (Mati 11:2-19)

¹⁸ Da-o yan-neke-m **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** rure wu kap rii-yo ye hyane à, wu aaguru nen voor be-de un ye. ¹⁹ Wu tomuru ye

be-ur Yeso remen ye cit wu: “¿Wō wu **Yohana** zee wu roone, kō te waase wu ken wu?”

²⁰ Bō ye woonte be-ur Yeso à, ye zee ru, “**Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho tomontu te, te cit urege ¿wō wu, wu zee wu roon, kō ne te waase wu ken wu?”

²¹ Un ka da-o, Yeso taaste gom-se un hun-ne deen, un ye rō un gom-se un **ya-ut-kot** ne à, komo pō-ne kumug o-hyan. ²² Wu shasuru yan-tom **Yohana**, “Warag nō, nō rure **Yohana** yo nō hyane, un yo nō hogē ne à: Pō-ne hyanag, ryam-ne kumug us-na, **cim**-ne waragte por por, 'katō-ne rō m-hogē, margan-ne inute, komo koob-ne hogute ka **Ma-to m-Rerem** to.* ²³ Ya-o-kwum-ye, ye esse ur-hur be un de à.”

²⁴ Bō yan-tom **Yohana** aragsute à, Yeso taknuru ma-to un wu be-de un ka buug-de un hun-ne de. “Bō nō ruwe be-ur **Yohana** be-de o-dákár à, ¿ya nō ro zeege nō hyen? ¿M-yó, m-nakt ut-pō ye? ²⁵ ¿Ya nō ruwe m-hyane? Nō un ru kanē remen nō hyenet net-wu cope saw-to ur-bon à. Ye cope saw-to ur-bon à ye rō un pyo-o ut-gwomo! ²⁶ Nō ruug remen nō hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba nō hyanag yo arge **wan-Rwor un Ma-to Shir** à. ²⁷ **Yohana** wu Ma-to Shir zee, ‘Shir zeege, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wō o-cow.† ²⁸ Me nō m-rure, **Yohana** jiishte kō wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu rō rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**.”

* **Bor-us ta'yoor:22** 7:22 Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1.

† **Bor-us ta'yoor:27** 7:27 Hyen komo: Mara 3:1.

29 Hun-ne kap hogute wu, un **yan-goks un tar-ne**. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-ho. 30 Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-**karamsa** ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-ho á.‡

31 Yeso senguru m-zee, “M-moka un çyan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? Çuntun yan ye ro? 32 Ya ye ro untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

“ Te bu'utu no dum-to ur-ge,
amba no hew á!

Te hutu no sep-to m-mar,
amba no 'won á!

33 **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante, wu nomog o-**swoot**, komo wu swo m-ke á, remen kaane no zee, ‘Ya-ut-kot daag wu ur-hi.’ 34 **Wa-wu un net** haante, wu reeg, wu su, no zee, ‘Gwot no ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swo ne, ko-nay-wu un **yan-goks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.’ 35 Da-o hun-ne gokse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o.”

Yeso un hur-o Simon ko-Parisa

36 Ko-**Parisa** banag Yeso re un ga-to m-rim, Yeso haaru un hur-o un wu, wu she'eturu wu reet ut-ga. 37 Kane un ka bo-o wu ken ne'a-wu ro kon wu ro un she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso ro m-re un rii-yo m-re un hur-o un ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de un now-mo m-shi'igin mo un hwor deen. 38 Wu esuru un jim-ur Yeso,

‡ **Bqr-ʉs ta'yoor:30** 7:29-30 Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12.

un na-se un wu, us-'won wu ro m-muse un na-
us Yeso un yish-mo un wu. Ka da-de wu peguru
na-us Yeso un hi-se un wu, wu hamturu na-us
Yeso, wu hokmoru ka now-mo un na-us Yeso. §
39 Bo ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeru
hi un de un wu, “Urege de ka net-wu **wan-rwor**
un Ma-to Shir wu, wua nep ko-yan-gon ne'a-wu
ro wu m-ci, wua nep gon she'et-de un ka ne'a-wu
de **ur-ba'as!**”

40 Yeso rwunturu ut-ma wu zeeru wu, “Simon,
me un rii ne um ruru wo.”

Wu zeeru, “Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me.”

41 Yeso zeeru, “Nen yoor mok hwor be-de un
wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-us taan [500]
se un hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor un op [50].

42 Kap mo un ye yatt-wu hokse m-top á, remen
kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mo un ye,
¿wan wu ne he m-jiish m-con un ka wu muuge
ye hwor?”

43 Simon shasuru, “Man zee ka wu jishe m-
moog à.”

Yeso zeeru, “O shaks hond hond.” 44 Wu
wakturu be-de un ka ne'a-wu, wu zeeru Simon,
“¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me un
hur-o ru, wo 'ya me m-ho remen um so'oste na-us
re á, amba ka ne'a-wu so'oste na-us re un yish-
mo un wu, wu peguru se un hi-se un wu. 45 Wo
hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu,
wu yage hamat un na-us re á, da-o um cowne
har m-moka. 46 Wo es m-now remen hi un de á,
amba wu duusute na-us re m-now mo m-shi'igin.

§ **Bqr-ús ta'voor:38** 7:37-38 Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3;
Yoha 12:3.

⁴⁷ Me w̄o m-rur̄e ʉnze, ka con-m̄o, m̄o w̄u kutu me à, kutut̄e ʉnze Shir sokst̄e **ba'as-de** ʉn w̄u kap. Amba w̄u con̄e hiin à, Shir a soks **ba'as-de** ʉn w̄u hiin.”

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeer̄u ka ne'a-w̄u, “A sokst̄e **ba'as-ʉt** ru.”

⁴⁹ Ka ye ro tara kan̄e à, taknur̄u m-zee, “¿Wan w̄u ne w̄u r̄o, w̄u sokst̄e **ur-ba'as**?”

⁵⁰ Amba Yeso zeer̄u ka ne'a-w̄u, “Shir guug w̄o remen o shereg be ʉn de, arag ʉn gwugw̄u-m̄o ur-hur.”

B̄or-ʉs eer

Ne'a-ne ye shiȳe Yeso à

¹ B̄o da-o doot̄e à, Yeso dorur̄u t̄o ken b̄o-ʉt caari-t̄o, ʉt-r̄ek-t̄o ne, w̄u r̄o m-rwor ʉn **Ma-to m-Rerem** t̄o ʉn gwomo-t̄o Shir. Yan-neke-m̄o ʉn w̄u op ʉn yoor [12] r̄o ʉn w̄u ne. ² Ye ken ne'a-ne ye, ye Yeso ruute **ya-ʉt-kot** à, ʉn se ken gom-se ne à, dorur̄u w̄u. **Meri** (w̄u a m-aag *Magudarin*), w̄u a ruute **ya-ʉt-kot** ta'yoor à. ³ Jonana w̄u camp̄o ʉn w̄u Cuza caari-w̄u ʉn net be-de ʉn piish ʉt-ma be-ʉr **Here**, komo Susana, ʉn ye ken ne'a-ne ye ne deen. Ye yasur̄u rii-yo ye rot̄te à, remen a guut Yeso ʉn yan-neke-m̄o ʉn w̄u ne.*

Sha-m̄o ʉt-ma t̄o ʉn wa-ʉr-go

(Mati 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hun-ne masur̄u m-haan be-ʉr Yeso b̄o-ʉt-b̄o, komo b̄o hun-ne morḡe deen à, Yeso rworur̄u ka sha-m̄o ʉt-ma m̄o:

* **B̄or-ʉs eer:3** 8:3 Hyen komo: Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49.

⁵ “O ken da-o wu ken net-wu ruug kapu un pot. Bo wu kepte go un pot o-kat à, ye ken ye henuru un cow, a yawguru ye kane, yege-no reeru ye kap. ⁶ Ye ken ye henuru ut-ta'ar, bo ye pote à, ye hwo'uru remen ka be-de rott o-wus á. ⁷ Ye ken go-ye henuru be-de un yokor, ye bosuru amba ut-po un ka yokor-ye ne hooru ye. ⁸ Ye ken go-ye henuru un dak-o ur-bon. Ye bosuru ye rwunturu pot, ko yo ke yish o-zungu [100].”

Yeso komuru m-zee, “Hogu no, urege no ro ut-to ne!”

Yo hante ka sha-mo ut-ma mo à
(Mati 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹ Yan-neke-mo un wu cituru wu, “¿Ya o conu te m-rure ne un ka sha-mo ut-ma mo?” ¹⁰ Wu shasuru, “Rii-yo a wuke be-de un gwomo-to Shir à, yo ro un kom-ut no, amba be-de un ye ken ye se a mossute un sha-mo ut-ma ne remen yea gut, amba yea hyen á, komo yea hoge amba yea nep á.†

Yeso rurute ye rii-yo ka sha-mo ut-ma to un wa-ur-go to zee à
(Mati 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹ “Ka sha-mo ut-ma to mo ka: Ka go-ye Ma-to Shir to. ¹² Ka go-ye hene un cow à, ye ro ye hoge à, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haag wu deks yo ye hoge à un hur-de un ye, remen wu wenet ye be-de m-goks un ma-to un gwu. ¹³ Ka go-ye hene ut-ta'ar à, ye ro ye hoge ut-ma à, ye goksuru gwerger. Amba to cow ye ut-men á, ya o-da hiin ye gokse, amba da-o meger-ut woone à,

† **Bqr-qs eer:10** 8:10 Hyen komo: Isha 6:9 (ut-Girik).

ye hosur̄. ¹⁴ Ka ye hene be-de ʉn yokor à, ye r̄o ye hoge à, komo ye goks, amba yaane ye ʉn ye nen á, remen con-to ʉn rii ʉn tuk-mo ʉt-men ne, con-to ʉn hwor, ʉn con-to ʉn hoge m-rerem ne. ¹⁵ Ka ye hene ʉn dak-o ʉr-bon à, ye r̄o ye hoge ʉt-ma à, komo ye essuru to ʉn hur-de o-dorotte komo ye senguru m-nom ʉn rii-yo Shir con ne à.

Ur-pitirra hokke o-kok
(Mark 4:21-25)

¹⁶ “Hun-ne r̄o m-do ʉr-pitirra ye hokkuru de o-kok á. Ko ʉn kus-o o-kwuur á. Ye de m-dor n-ton remen ya-m-cowon ye hyenet.‡

¹⁷ “Bo ʉn yo no wuke à, Shir a rwunte yo cas, komo bo ʉn yo no hokke à, Shir a hyen yo wu rwunte yo cas.§

¹⁸ “Nom no ceen, bo no r̄o m-hoge à, remen ye r̄o ʉn rii ne à, ye a he m-do'e, amba ye rotte rii á, Shir a rumus ka yo ye hyane ye r̄o ʉn yo ne à.”*

Inu Yeso ʉn hen-ne ye ʉn wu ne
(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Inu Yeso ʉn hen-ne ye ʉn wu ne haante be-de ʉn wu, amba ye hoks wu m-dore á remen hun-ne nomog deen. ²⁰ Wu ken wu zeeru Yeso, “Inu ru ʉn hen-ne ru ne r̄o eso n-do komo ye conog wo m-hyan.”

‡ **Bq̄r-ʉs eer:16** 8:16 Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33.

§ **Bq̄r-ʉs eer:17** 8:17 Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2.

* **Bq̄r-ʉs eer:18** 8:18 Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

²¹ Yeṣo zeeṙu ye kap, “Inu re ʉn hen-ne re ne ye ro, ka ye hogē Ma-to Shir à, ye nom bo ka ma-to zee à.”

Yeṣo reṣte m-ho

(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² De ken ho-de Yeṣo daaru o-hat, ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne. Komo wu zeeṙu ye, “A pes no de ka jit-de ʉn caari-o o-mar de.” Ye taknuru m-ru.

²³ Bo ye ro m-neke à, Yeṣo 'hebu m-rew. Ye ro kanē caari-mo m-yo hunduru n-ton o-mar, komo ho-m taknuru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar ʉn yish. ²⁴ Yan-neke-m Yeṣo haaru be-de ʉn wu, ye 'yonsuru wu, ye ro m-zee, “Gos-wu, Gos-wu! A ma-to m-mar!”

Yeṣo inuru, wu huru m-yo ut-gaag, m-ho ne mo resuru temb. ²⁵ Ka da-de wu zeeṙu yan-neke-mo ʉn wu, “¿Remen yan o no sherté ʉn me á?”

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeeṙu hi ʉn de ʉn ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka? M-yo, m-ho ne mo ro wu o-dorotte.”

Yeṣo ruutute

wu ken net-wu ya-ut-kot

(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Yeṣo ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne pasuru riibo dak-o o-Garasa, o ro pesto-de Mar-o o-Gariri à.

²⁷ Bo Yeṣo yawagte o-riib à, wu gonturu wu ken net-wu, ko-ya-o-Gedara, wu ro ʉn **ya-ut-kot** ne à. Ka net-wu nomog ʉs-hak deen wu ro m-neke ur-kor komo wu ro m-she'et o-hur á, se be-de ʉn saag-se ʉn margan-ne wu ro m-she'et. ²⁸ Bo wu hyente Yeṣo à, wu 'yonsuru ʉs-cor wu kanuru, wu soru hi ʉn de ʉn wu n-dak ʉn na-ʉs Yeṣo komo wu nomuru o-zaaz, “Yeṣo, Wà-wu ʉn Shir

n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wo, wo 'ya me ur-koob á!" ²⁹ Wu zeeg kaane remen Yeso zeeg **ya-ut-kot** ye ru un hi-de un wu. Ye swoog wu m-so n-dak, komo hun-ne un wu ka'ag wu ba m-ru, ye ka'ag wu ut-kom us-na ne, wu kesemse. Ka **ya-ut-kot** ye ro wu m-ruut o-kot remen ye zungufe wu.

³⁰ Yeso cituru wu, "¿Waane jin un du?"

"Jin un de 'Timb.' " Wu un shas kaane remen **ya-ut-kot** ro deen un hi-de un wu. ³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, "Wo 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw á."

³² Caari-o un kur-o un arede ro kane yow yow, ye ro ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wu yaguru ye. ³³ Ye ruuru be-de un ka net-wu, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar hom reeru ye kap.

³⁴ Bo yan arede hyane yo nome à, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bo ut-kat ne. ³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome à, komo bo ye wo'onte be-ur Yeso à, ye hyanu ka net-wu, wu **ya-ut-kot** ru'e be-de un wu à, wu ro tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupsé komo wu ro ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mo un ye. ³⁶ Ye hyane yo nome à, ye ruru hun-ne bo Yeso taase gom un wu à. ³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wu arag so wu he'e à, remen ye hogute o-gyer. Yeso daaru o-hat wu ro ma-to m-arag. ³⁸ Ka net-wu a ruute **ya-ut-kot** be-de un wu à, konuru Yeso, "Yage um dorute wo."

Amba Yeṣo zeerū, ³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wō à.”

Ka net-wū dorurū hono o-bo, wū rō ye m-rure yo Yeṣo nome wū à.

*Wà Jaros wan-ne'a,
un wū ken ne'a-wū ne
wū ci'e gund-o Yeṣo à*

(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Da-ō Yeṣo muune de ka jit-de o-mar de à, hun-ne barkute wū, remen ye rō wū ur-'er. ⁴¹ Wū ken net-wū wōonuru, jin-de un wū Jaros, net wan-co un **kuke-ō un yoos un Ma-to Shir**, o rō kanè à. Wū sorū hi un de un wū n-dak un na-ṣ Yeṣo wū konurū Yeṣo remen wū heet un hur-ō un wū. ⁴² Remen wà un wū wan-ne'a, wū rō wū wan-gaan à, hak-se un wū untun op ṣ-yoor [12] wū rō ma-tō m-mar.

Yeṣo rō m-neke, hun-ne rō wū m-moor deen kō o ke raag-ō. ⁴³ N-me un ye wū ken ne'a-wū ro kon wū swō ur-koob hyó-mō wū m-ru à har hak-ṣ op ṣ-yoor [12], wū hoog kap yo wū rotte à un hoob-ō ko-ya-ṣ-baat, amba yatt-wū hokse taas un gom-ō un wū á. ⁴⁴ Wū cowuru un buug-de un hun-ne n-jim Yeṣo, komo wū ci'uru riib-ō un gund-o Yeṣo, ka hyó-mō ro wū m-ru à mō ka'uru. ⁴⁵ Yeṣo cituru, “¿Wan wū ne ci me?”

Kō wū ke she'uru, Bitrus zeerū, “Gos-wū, hun-ne rō un riib-ṣ ru kap ye rō wō m-megemse.”

⁴⁶ Amba Yeṣo zeerū, “Wū ken wū ci'ig me, um nak remen 'wons-m ruug be un de.” ⁴⁷ Ka ne'a-wū napuru Yeṣo nepste, wū rwuunuru ṣ-zap, wū heeru un na-ṣ Yeṣo. Un hyan-ō un kō wū ke, wū ruru Yeṣo yo rwo'e wū ci'it Yeṣo à, komo

wu ruru Yeso bo gom-o un wu ta hwew à. ⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Wà re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be un de. Arag gwugwu.”

⁴⁹ Yeso ro m-zee un kaane, ko-yan-tom ro mwoon so un hur-o un wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ruru Jaros, “Wà ru wan-ne'a mereste, wo su'e Wa-ur-Yoos á.”

⁵⁰ Amba Yeso hoguru wu zeeru Jaros, “Wo hoge o-gyer á, wo de sher be un de, komo wà ru wua warag ba un gom.”

⁵¹ Bo Yeso woone un ka hur-o à, wu zeeru ko wu ke wu es n-do, se Bitrus, **Yohana un Yakubu**, se komo tato un wà, o-inu ne. ⁵² Ko wu ke ro us-'won remen ka wà-wu. Yeso zeeru, “No 'won á, ka wà-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte!”

⁵³ Ye nemsuru wu kap, remen ye nepse wu mereste. ⁵⁴ Amba Yeso bopuru kom-o un ka wà-wu, wu zeeru, “Ine, wà re!” ⁵⁵ Hoog-mo un ka wà-wu muunuru, wu inuru kagat. Yeso zeeru ye, “Ya no wu rii-yo m-re.” ⁵⁶ In-ne ye un wu bopuru o-nu, amba Yeso zeeru ye, “No rure net yo nome á.”

Bor-ʉs jero

Yeso tomog yan-neke-mo un wu op un yoor [12]

(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu op un yoor [12] be-ur gaan, wu ya'uru ye ur-beeb, ut-gwomo ne, to un ruut un **ya-ut-kot**, komo un taas us-gom ne. ² Ka da-de wu tomuru ye, ye rur ma-to un gwomo-to Shir komo ye taas us-gom. ³ Wu zeeru

ye, “Nɔ deƙ rii remen ka hew-de á, o-ko, ko o-ba, rii-yo m-re, ko hwɔr, ko matuku-de arge ʉr-gaan á. ⁴ She'et nɔ be-de a barku nɔ à, har nɔ ruut ʉn ka bo-o. ⁵ Be-de hun-ne barku nɔ á, ru nɔ ʉn ka bo-o, komo nɔ soks hu-mo ʉn na-ʉs nɔ, ye nept nɔ huʃte hi ʉn nɔ.”*†

⁶ Yan-neke-mo ʉn wu ruuru ye doruru ʉt-bo, ye ro m-rwor ʉn ka **Ma-to m-Rerem** to komo ʉn taas ʉn gom-se ʉn hun-ne ko kene.

Here zo'orsute

(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Da-o **Here** [Atipas], ko-gwamna-wu o-Gariri, hoge kap rii-yo takan à, wu zo'oruru, remen ye ken hun-ne ye ro m-zee **Yohana** [Wa-m-Yo'os ʉn hun-ne n-me m-ho] inute ʉt-marimar. ⁸ Ye ken ye ro m-zee, **Ereja** muune, komo ye ken ye zee **wan-Rwor ʉn Ma-to Shir** n-ga muute ʉn hogg ne.‡
⁹ **Here** zeeru, “Um kupste hi-ur **Yohana**, amba ʃwan wu ne wu ka net-wu, wu ro m-nom ʉn gon se ka rem-se?” Komo wu ro m-senge wu hyenet Yeso.

Yeso cokste hun-ne

dugu-ʉs taan [5,000]

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)

¹⁰ Yan-Tom Yeso muunuru komo ye ruru Yeso kap rii-yo ye nome à. Wu deƙuru ye, komo ye ruuru ʉn hi ʉn de ʉn ye, ye cowuru o ken bo-o jin-de ʉn o o-Besayada. ¹¹ Da-o buug-de ʉn hun-ne hoge kaane à, ye doruru wu. Wu barkuru ye,

* **Bor-ʉs jero:5** 9:3-5 Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bor-ʉs jero:5** 9:5 Hyen komo: Seng 13:51. ‡ **Bor-ʉs jero:8** 9:7-8 Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19.

wu ruru ye ma-to un gwomo-to Shir, wu taasuru gom-se un ye cone gom-se un ye te à.

¹² Da-de ho-ur ro ma-to m-hebe à, yan-neke-mo un wu nen op un yoor [12] haaru be-de un wu ye zeeru, “Zee ka hun-ne ye warag remen ye tuwut ut-hur, ut-kat ne un riib kan remen ye kumut rii-yo m-re un be-de m-rew ne, remen kan rii-yo m-re un be-de m-rew ne ro kon á.”

¹³ Amba Yeso zeeru ye, “Ya no ye rii-yo ye he m-re à.”

Ye shasuru, “Kap yo te rotte à shon-to ut-ga ut-taan to un jan ne yoor, ¿wo un con o te he te one hon un ka buug-de un hun-ne de rii-yo m-re?”

¹⁴ (Campo-ne wooste dugu-ʉs taan [5,000] kan.)

Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Zee no ye she'et buug-ut-buug, hun-ne kwooz-ut yoor un op [50] ko de ke buug-de.”

¹⁵ Bo yan-neke-mo un wu komte m-nom kaane à, ¹⁶ Yeso dekuru ka burodi-ut taan-to un ka jan-ye ne yoor, wu gwoturu n-Ton un shir, wu bomuru Shir, wu yeksuru ka ga-to bos-ut-bos un jan ne. Wu yasuru yan-neke-mo un wu, ye wonge hun-ne. ¹⁷ Kap mo un ye, ye reeru, ye ciig, komo yan-neke-mo un wu morogsuru to kwange à koor-ut op ut-yoor [12].

Bitrus rworog

ko-wa un wu Yeso ro à

(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)

¹⁸ De ken ho-de Yeso ro un kon-se Shir un hon-de un wu, yan-neke-mo un wu haaru be-de un wu. Yeso cituru ye. “¿Wan wu ne ka buug-de un hun-ne de zee un ro?”

19 Ye shasuru, “Ye ken ne zee **Yohana** Wa-m-**Yo'os ʉn hun-ne m-ho**. Amba ye ken ye zee **Ereja** wu, komo ye ken ye zee wan-gaan be-de ʉn yan-rwor ʉn Ma-to Shir n-ga wu muune ʉn hoog.”§

20 Wu cituru ye, “No ne ʉwa ʉn wu no zee ʉn ro?”*

Bitrus shasuru, “Wo wu, **Kiristi**.”

21 Ka da-de Yeso nakuru ye ʉt-to, “No rure ko-wan-gaan ka rii-yo á.”

*Yeso rworog swo ʉr-koob
ʉn mar-mo ʉn wu ne*

(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

22 Wu zeeru ye komo, “Me **Wà-wu ʉn net** a su ʉr-koob deen, komo sek-ye, ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir, komo ʉn **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, yea kutu me ʉt-yage. Yea ho me, amba me nome ho-ʉt tet, man ine ʉn hoog ne komo.”

23 Wu zeeru ye kap, “Bo ʉn wu cone m-neke ʉn me ne à, se wu, she'eg hi ʉn de ʉn wu, wu dek **kan-o** ʉn wu ko de ke ho-de, wu doru me.† 24 Bo ʉn wu cone wuke ʉn hoog-mo ʉn wu à, moa ege wu, amba bo ʉn wu hoog-mo ʉn wu ege rem re à, wua kum mo.‡ 25 ʉYaane net kume, urege wu kumug saw-to ʉn hono o-dak kap, amba wu kum hoog-mo ʉn wu á? Wu kum rii á. 26 Urege hun-ne ro m-hoge 'e-m re ʉn yoos ʉn de ne, kaane **Wà-wu ʉn net** he m-hoge 'e-mo ʉn ye da-o wu

§ **Bor-ʉs jero:19** 9:19 Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bor-ʉs jero:20** 9:20 Hyen komo: Yoha 6:68-69.

† **Bor-ʉs jero:23** 9:23 Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27.

‡ **Bor-ʉs jero:24** 9:24 Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25.

he m-muun un sekemse-mo un wu ne, un mo un tato un wu ne, un mo un yan-tom-se Shir ne à. ²⁷ Nip-o, ye ken ye be-ur no kane, yea mer á, se ye hyanag gwomo-to Shir.”

Yeso barmute
(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Untun ho-ut ta'voor bo m-zee kaane, Yeso dekuru Bitrus, **Yohana** un **Yakubu** ne ye nekeru un wu ne n-ton ur-dor ye konot Shir. ²⁹ Bo wu ro us-kon à, co-o un wu barmuru un hon, komo saw-to un wu warguru ut-pus to pyar. ³⁰ Un gyept-o un yish, hun-ne yoor rwuunuru, ye ro ut-ma un wu ne. Ka hun-ne ye **Mosa** wu un **Ereja**. ³¹ Ye rwuune un sekemse-mo n-ton ne, komo ye nomuru ut-ma un Yeso ne. Hi-de un ma-to un ye de ka, bo Yeso he m-shoos un Ma-to Shir wu meret o-Urusharima à. ³² Bitrus un or un wu ne, ye ro un mar-mo m-rew, amba bo ye zute à, ye hyanuru mok-o Yeso un ka hun-ne ye ne nen yoor. Ye ro eso un Yeso ne. ³³ Bo ka hun-ne ye aragte ye yage Yeso à, Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, nomog ur-bon bo te ro kane à! Tea nom depi-ut tet, ur-gaan rem ru, ur-gaan de ma **Mosa**, ur-gaan komo, de ma **Ereja**.” (Wu nap yo wu ro m-zee á.)

³⁴ Bo wu ro m-senge mo tep à, ke'ente-ur rwuunuru de hokuru ye de nomuru ye m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hoguru o-gyer bo ka ke'ente-de hokke ye à. ³⁵ Cor-o rwuunuru un ka

ke'ente-de ɔ rɔ m-zee, “Wu ka, wu rɔ wà re, wu um daage à, hogu no ma-to un wu!”^{§*}

³⁶ Bɔ ka cɔr-o reste à, ye hyanuru Yeso un honde un wu. Yan-neke-mo un wu kamuru o-nu, ye rure ko-wan-gaan yo ye hyane ka da-o á.

*Yeso taaste gom-mo un wa-ut-kot
(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)*

³⁷ Bɔ ish geste à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet kergunuru n-ton un ka dor-de, caari-de un buug-de un hun-ne wooru be-ur Yeso.

³⁸ Un ka buug-de, wu ken net-wu 'yonsuru us-cɔr, “Wa-ur-Yoos! Um konog wo, gu wà re, wu rɔ me wan-campo un honde un wu! ³⁹ Ko-**ya-ut-kot** bok wu, wu 'yonste us-cɔr wu soru wu pak, kop-ut rɔ m-rwuun o-nu, ye rɔ wu m-rangse kaane, ye wu m-yage wu aragte á! ⁴⁰ Um konog yan-neke-m ru remen ye ruute ka wa-ut-kot wu, amba ye hoks á.”

⁴¹ Yeso shasuru, “Re nome ne no gokste o-nip á, no **ya-ur-ba'as**! ¿Har yan da-o um he m-hakkure un no ne?” Ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Hante wà ru kane.”

⁴² Bɔ ka wà-wu ro m-nekne à, ka wa-ut-kot wu kapsuru wu n-dak kak. Yeso huru wa-ut-kot ut-gaag. Wu taasuru gom-o un ka wà-wu, wu tebburu ka tato-o. ⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, ut-gos, un 'wons-mo Shir ne.

§ **Bor-ʉs jero:35** 9:28-35 Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bor-ʉs jero:35** 9:35 Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

*Yeso doog rwor-m ma-to
un mar-mo un wu*

(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)

Da-o hun-ne ro un barag-se un kap rii-yo Yeso ro m-nom à, wu zee yan-neke-mo un wu, ⁴⁴ “To-ut to ka no rii-yo um he no m-rure á! A ya’as **Wà-wu un net** be-de un gwomo-to un hun-ne.” ⁴⁵ Amba yan-neke-mo un wu ye nap yo wu ro ye m-rure á. A rwunte to cas bo ye he m-nap á, komo ye cit wu ko yan yo á, remen ye ro m-hoge o-gyer.

¿Wa jiishe ut-gossu ne?

(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Ma-ut sunute **yan-neke-m Yeso** ye conog ye nep wu jiishe ut-gos à, be-de un ye.† ⁴⁷ Yeso napuru yo ye ro m-ceker à, wu deknuru wà rek-wu, wu essuru wu n-riib o un wu. ⁴⁸ Wu zeeru ye, “Ko wu ke barke ka wà-wu un jin un de, wu barkutu me, komo wu barku me à, wu barkute wu tomne me à. Remen kaane wu ro rek-wu be-ur no à, wu ro gos-wu kap.”‡

Bo un wu barku no à, wu ma no wu

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ **Yohana** cepuru ut-ma, “Gos-wu, te hyanag wu ken net-wu, wu ro m-ruut un **ya-ut-kot** un jin un du, te zeeru wu yage, remen be-ur na wu ro á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu un or un wu ne, “No do wu m-wen á, remen ko wu ke wu yagu no á wu ma no wu.”

† **Bor-ʉs jero:46** 9:46 Hyen komo: Ruka 22:24. ‡ **Bor-ʉs jero:48** 9:48 Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20.

Ya-o-Samariya yagute goks un Yeso

51 B̄o da-o w̄oote yow yow o Shir hette Yeso m-dek n-ton à, w̄u zongsuru hur-de un w̄u, w̄u bopuru cow-yo o-Urusharima. 52 W̄u tomuru yan-tom-ye un w̄u un co, n-me bo-o o-**Samariya** remen ye este ko yo ke rii-yo hond hond rem Yeso. 53 Amba ka hun-ne ye reeno ye goks w̄u á, remen ye neps̄e w̄u bups̄e cow-yo o-Urusharima. 54 Da-o yan-neke-mo un w̄u **Yakubu** un **Yohana** hyane kaane à, ye zeeru, “Gos-wu, zo conog te agan o-ra n-ton o saburse ye?” §

55 Yeso wakturu w̄u kangsuru ye. 56 Yeso un yan-neke-mo un w̄u ne haaru de ken bo-de.

*Wan-dore-m Yeso
(Mati 8:19-22)*

57 B̄o ye aragte arag-mo un ye à, w̄u ken net-wu zeeru Yeso, “Man dore wo ko ke so o ha'e.”

58 Yeso zeeru w̄u, “Kondo ro ut-wu ne, yege-no ro ut-kur ne, amba **Wà-wu un net** rott be-de wu he m-rus un hi-de un w̄u á.”

59 W̄u zeeru w̄u ken net-wu, “Dond me.”

Amba ka net-wu zeeru, “Gos-wu, yage um ji'iste ur-takan remen um jukt tato re, da-o wu mere.”

60 Yeso shasuru w̄u, “Yage margan-ne jukt u-de un ye. Wo ha, o ko'ot gwomo-to Shir.”

61 W̄u ken w̄u zeeru, “Gos-wu, man dore wo, amba se um kamasute hur-o re.”*

§ **Bor-ʉs jero:54** 9:54 Hyen komo: 2Gwm 1:9-16. * **Bor-ʉs jero:61** 9:61 Hyen komo: 1Gwm 19:20.

62 Yeso zeeru wu, “Ko wu ke wu bope kerem-de un na à, ka da-de wu masuru m-wakte ʉs-ajima ne, hwaa-o wu ro be-de un gwomo-to Shir.”

Bɔr-ʉs op

Yeso tomog hun-ne

kwooz-ut tet un op un yoor [72]

1 Bɔ un kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72]. Wu tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o un wu ye tuw ko o ke bo-o, un kap be-de wu ro ma-to m-ha ne un hi un de un wu à. 2 Wu zeeru ye, “Ce-m ro deen, amba ya-m-ce hiin. Kon no wa-o-kat-wu doon ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mo un wu mo.* 3 Neke no! Me no m-tom untun ca be-de un yege-dur.† 4 No dek hwor á, ko o-ba, ko no dek ka'ante-to arge na-o o-gaan á. No es no gaste net un cow á.

5 “Da-o no ine m-cow un o ken hur-o, takan no m-zee, ‘Shir ‘ye ka hur-o m-gwugwu.’ 6 Urege ye barkutu no, Shir a ‘ye ye gwugwu-mo ur-hur deen. Amba urege ye barku no á, Shir a ‘ye ye gwugwu-mo ur-hur á. 7 She'et no un hur-o un ye barku no à, no re no su yo ye ya'u no à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mo un ye. No pa ut-hur á.‡

8 “Da-o no tuwe n-me o-bo, komo a barku no, re no yo a hantu no à. 9 Taas no ye, gom-se un ye se ye rotte à un ka bo-o. No zee ka hun-ne

* **Bɔr-ʉs op:2** 10:2 Hyen komo: Mati 9:37-38. † **Bɔr-ʉs op:3** 10:3 Hyen komo: Mati 10:16. ‡ **Bɔr-ʉs op:7** 10:7 Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim 5:18.

ye, 'Gwomo-to Shir haante yow yow be-ur no.'
 10 Amba da-o no tuwe n-me o-bo komo a barku
 no á, ru no un riib us-cow no zee, 11 'Ko hu-mo
 un bo-o no mo dapute us-na à, te sokste mo un
 hi un no. Amba noa baks gwomo-to Shir haante
 yow yow un no ne!'§* 12 Me no m-rure, ho-de un
 piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de bo-o o-Sodom
 wu yage ka bo-o 'yaru no à!†

Bɔ-to 'yare o-nip à
(Mati 11:20-24)

13 "Rii-yo ur-'won yo no ya-o-Korazin! Rii-yo
 ur-'won yo no komo ya-o-Besayada! Urege hyat-
 to a nome be-ur no à, a nomog to o-Taya o-Sidon
 ne, hun-ne ye un kane otte she'ete, n-dak ye tup
 gund-to un naasu-mo ut-men, ye aase hi un de
 un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.‡
 14 Noa su ur-koob arge o-Taya o-Sidon ne, ho-de
 un piish ut-ma. 15 Komo rem ru, o-Kapanahum!
 ¿Wo un con jaks un hi un du n-Ton un shir? Shir
 a jorbu wo un kuub-o o-ra!"§

16 Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Kap wu
 hogu no à, wu hogute me, komo wu 'yare no à,
 wu 'yarag me, kaane komo wu 'yare me à, wu
 'yarag wu tomne me à."*

§ **Bɔr-ɔs op:11** 10:4-11 Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11;
 Ruka 9:3-5. * **Bɔr-ɔs op:11** 10:10-11 Hyen komo: Seng 13:51.
 † **Bɔr-ɔs op:12** 10:12 Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24;
 10:15. ‡ **Bɔr-ɔs op:13** 10:13 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik
 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; ZeKa 9:2-4. § **Bɔr-ɔs**
op:15 10:15 Hyen komo: Isha 14:13-15. * **Bɔr-ɔs op:16** 10:16
 Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20.

*Ka hun-ne ye kwooz-ut tet
un ɔp un yoor [72] muunte*

¹⁷ Ka hun-ne ye kwooz-ut tet un ɔp un yoor [72] campo-ne muunte o-zak ne deen. Ye zeeru, “Gos-wu, ko **ya-ut-kot** ye nomutute o-dorotte un jin un du!”

¹⁸ Yeso shasuru ye, “Um hyanag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt. ¹⁹ Hogu no! Um ya'ag no ut-gwomo, no yawag hwo, un tot-ne, no saburse 'wons-mo un wa-ut-yage, komo yea ci no á.† ²⁰ Amba no nom o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu no o-dorotte á, nom no o-zak remen Shir geneg jin-ut no be-de wu n-ton.”

*Yeso nomog o-zak
(Mati 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Un ka da-o **Kukt-o Shir** sho'oste Yeso o-zak, wu zeeru, “Tato re, Wan-Koyan n-Ton un dak ne, um bomog wo remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wuke ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Ee, tato re, kaane o cone o nom.

²² “Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wu nape yo ka wa-wu ro á, se tato un wu, komo yatt-wu nape yo ka tato-o ro á, se ka wa-wu, se komo ye ka wa-wu daage wu rurute ye à.”‡

²³ Ka da-de Yeso wakturu be-de un yan-neke-mo un wu un riib un hon-de un ye wu zeeru ye, “No reeg ur-ho no hyenet rii-yo no hyane à! ²⁴ Me no m-rure, yan-rwor un Ma-to Shir deen un gwomo-ne ro conog ye hyen yo no hyane à,

† **Bor-ʉs ɔp:19** 10:19 Hyen komo: Bong 91:13. ‡ **Bor-ʉs ɔp:22** 10:22 Hyen komo: Yoha 3:35; 10:15.

amba ye hoks á, komo ye ro conog ye hoge yo no hoge à, amba ye hoge á.”

*Sha-mo ʉt-ma to ʉn
ko-Samariya wan-hur-de ʉr-bon*

²⁵ Wan-napse o-**karamsa** haante remen wu ce'ept Yeso. Wu zee, “Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?”

²⁶ Yeso shasuru wu, “¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakse o?”

²⁷ Ka net-wu shasuru, “Con Yawe Shir ru un hur un du myet, un hoog-m ru ne kap, un 'wons-m ru ne kap, un weer-ʉs ru ne kap, o cun wan-bor-o ru bo o cone hi un du à.”§

²⁸ Yeso shasu wu, “O shaks hond hond, nom kaane, woa kum hoog-o ba m-ta.”*

²⁹ Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wu conog wu muut hi un de un wu ba **ur-ba'as**, remen kaane wu cituru Yeso, “¿Wa ne ro ko-wan-bor-o re?”

³⁰ Yeso shasuru wu, “Wu ken net-wu ro m-neke rwuun-mo o-Urusharima wu ro m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwup kupuru wu, ye dekuru kap yo wu rotte à, ye buuguru wu, ye yagu wu ma-to m-mar.

³¹ Haanuru wu ken wan-**Cow un kon-se Shir**, wu ro m-dore un ka cow-yo, amba bo wu hyente ka net-wu à, wu pa'uru un riib. ³² Un ka cow-yo komo wu ken wu ko-**Rewi** donte yo wu arguru, wu gwotururu ka net-wu, ka da-de wu arguru arag-mo un wu o ka riib-o. ³³ Amba ko-**Samariya**-wu ro ur-hew un ka cow-yo à, woonuru be-de un

§ **Bor-ʉs op:27** 10:27 Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18.

* **Bor-ʉs op:28** 10:28 Hyen komo: Rewi 18:5.

ka neṭ-wu, bɔ wu hyente wu à, hur-de un wu hoguru 'won-de un ka neṭ-wu. ³⁴ Wu haaru be-de un wu, wu sosuru wu ka nāt-to, wu rwo'uru now-mo ʉs-baat, wu yereru ʉt-magund, ka da-de wu deturu ka neṭ-wu n-ton o-janka yo un wu, komo wu heeturu wu be-de un o ken hur-o, kaṅe a gwote wu.† ³⁵ Bɔ ish geste à, wu rwunturu hwor-ye jir-ʉt yoor-to ʉr-guwus, wu yasuru wa-ʉr-gut. Wu ruru wa-ʉr-gut, 'Gwot wu ʉr-bon ne, da-o me muune un ka cow-yo, man top wo yo o ho'e be-de un wu à.' "

³⁶ Yeso cituru, "Un hyan-o ru, be-de un ka hun-ne tet ye, ʉwa nome untun ko-yan-bɔr o-hur be-de un ka neṭ-wu ya-ʉr-kwup buuge à?"

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasuru, "Ka wu nome yo kute hun-ne wu hogute 'won-de un wu à."

Yeso zeeru, "Wo neke, o nom kaane."

Yeso heete Marta ne un Meri ʉt-tuw

³⁸ Bɔ Yeso un yan-neke-mo un wu ne aragte arag-mo un ye à, wu haaru de ken bɔ-de wu ken ne'a-wu jin-de un wu Marta, barkuru Yeso un hur-o un wu. ³⁹ Wu ro o-heno ne, jin-de un wu **Meri**, wu she'ete un na-ʉs Yeso wu ro m-hoge yo Yeso ro ʉr-yoos à.‡ ⁴⁰ Marta hoge rerem-mo un kaane á, remen senge-mo ro un co-o un wu à, wu haanuru wu zeeru, "Gos-wu, ʉwo hyan heno re yaksutu me m-senge un hon-de à? Zee wu haan wu gu me!"

† **Bor-ʉs op:34** 10:33-34 Hyen komo: 2Nom 28:15. ‡ **Bor-ʉs op:39** 10:38-39 Hyen komo: Yoha 11:1.

⁴¹ Gɔs-wʉ shasurʉ wʉ, “Marta, Marta! Hur ʉn du rut á, o zorʉtɛ remen rii deen, ⁴² amba gaan-yo cot, jiishe ʉr-bon. **Meri** dak kashi ʉn rii. Komo a rumus wʉ yo á.”

Bɔr-ʉs ɔp o-gaan

*Yɛso yoostɛ bɔ a he kɔn-se ʉn Shir à
(Mati 6:9-13; 7:7-11)*

¹ De ken hɔ-de Yɛso rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir ʉn de ken be-de. Bɔ wʉ komtɛ à, wan-gaan be-de ʉn yan-neke-mɔ ʉn wʉ zeerʉ wʉ, “Gɔs-wʉ, yoosu tɛ bɔ tɛ he kɔn ʉn Shir à, bɔ **Yohana** yoose yan-neke-mɔ ʉn wʉ à.”

² Yɛso zeerʉ ye, “Da-ɔ nɔ rɔ ʉn kɔn-se ʉn Shir à, zee nɔ kaane:
“Tato tɛ, tɛ kɔnɔg hun-ne sɛkemse jin ʉn du. O yage gwɔmo-ʉt ru haantɛ be ʉn tɛ.

³ Ya tɛ rii-yo m-re yo ʉn kɔ de ke hɔ-de, yo tɛ o-hoob à.

⁴ Soksʉ tɛ **ba'as** ʉn tɛ,
remen tɛ sokstɛ **ba'as-de** ʉn kɔ wʉ ke wʉ nomʉ tɛ **ʉr-ba'as** à.

Komo wɔ yage tɛ tɛ heet be-de ʉt-meger á.’ ”

⁵ Komo Yɛso zeerʉ yan-neke-mɔ ʉn wʉ, “A zee wan-gaan be-ʉr nɔ haag hur-o nay ʉn wʉ m-tɛt da-o purge, wʉ zee, ‘Nay, muugu mɛ shɔn-ʉt tet-tɔ ʉt-ga. ⁶ Wʉ ken nay re wʉ, wʉ rwuune ʉr-hew à, wʉ woontɛ ʉn hur-o re, amba mett rii-yo m-re yo ʉm he wʉ m-ya á!’ ⁷ A zee komo nay ru shasuntɛ n-mɛ o-hur, ‘Wɔ su mɛ á! ʉm tegussutɛ ish, komo mɛ domb ʉn yakar re nɛ. Man hoks m-inɛ ʉm ye'et wɔ rii á.’ ⁸ Mɛ nɔ m-rure, ʉrege

ma wu inɛ remen wu ya'aste wɔ ka shon-to ʉt-ga to remen wɔ nay un wu á, wua inɛ wu ya'aste wɔ kap rii-yo o cone à, remen wɔ hoge 'e-mo un 'yons un wu o sengute wu m-cit á.

⁹ “Remen kaane um zeeg no: Kon no, Shir a 'ye no, hoob no, noa kum, ko'ot no ish, Shir a tikshe no. ¹⁰ Remen kap ye kone à, Shir a 'ye ye, komo ye hoobe à, yea kum, komo wu ko'ote ish à, Shir a tikshe wu. ¹¹ Hogu no, no tat-ne, da-o wà ru kone o-jan, ¿wɔa 'ye wu o-hwo? ¹² Komo da-o wà ru kone ur-ge, ¿wɔa 'ye wu o-tot? Ay! ¹³ No yan-men-ut jaas-to, no nak 'ya un yakar no rii-yo ur-bon. ¿Re he m-nom un ne, tato no n-ton rotte a 'ye ye kone wu Kukt-o un wu á? Eba, wua 'ye ye!”

*Yeso un ko-Gwomo-wu
un ya-ut-kot ne “Beruzabur”*

(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Wu ken net-wu ro m-hoks m-teper á, remen **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Yeso ruuturu ka **ya-ut-kot** ye, ka da-o ka net-wu hoksuru m-teper. ¹⁵ Amba ye ken hun-ne ye zeeru, “**Beruzabur** wu, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ya'e wu ur-beeb de un ruut un ye.”*

¹⁶ Komo ye ken ye conog ye ceeb Yeso. Remen kaane ye cituru, wu kute ye ut-hyat ye nept Shir ya'e wu.† ¹⁷ Amba Yeso napuru yo ye ro us-barag à, wu zeeru ye, “Ko o ke dak-o wonge hi un de un o kwukur ur-kwukur ye ma'aste m-dum un hi un

* **Bor-ʉs ɔp o-gaan:15** 11:15 Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

† **Bor-ʉs ɔp o-gaan:16** 11:16 Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11.

de ʊn ye ka dak-o a she'et deen á. Hur-o wonge hi ʊn de ʊn o à, o he de m-es á. ¹⁸ Urege gwomo-to ʊn **ko-Gwomo-wu ʊn ya-ut-kot** wongute, to ro m-dum ʊn hi ʊn de ʊn to, ʒre he m-nom to she'ette? No zeeɔ ʊm ruute **ya-ut-kot** remen **Beruzabur** ya'ag me ʊr-beeb de m-nom kaane. ¹⁹ Urege kaane o me ye m-ruut, re ne ʒyan-dore-m no ro ye m-ruute ne? Yan-dore-m no yea hyen no ba'asute no hond hond á! ²⁰ Ai ka rii-yo ʊm nome ʊn beeb-de Shir o rwo'e ʊm ruute **ya-ut-kot**, kaane, komo a kutute no o ka gwomo-to Shir ro be-ʊr no.

²¹ “Da-o ko-beeb ro ʊn 'er-de ʊn hur-o ʊn wu ʊn por-to ʊn wu ne, wua gu hur-o ʊn wu ʊn saw-to ʊn wu ne. ²² Amba da-o wu jiishe wu m-'wons hebe wu à, wua hoks wu, wua rumus wu saw-to ʊn wu to ʊr-gun kap to wu sekte hur-de ʊn wu à. Wu wonge ye ken ye saw-to ʊn wu.

²³ “Ko wu ke wu ro ʊn hon ʊn me ne à, koyan-yage-ut re wu, ko wu ke wu yage me m-gu m-morogse à, cakarse-mo wu rotte.‡

Muun-mo ʊn ya-ut-kot
(Mati 12:43-45)

²⁴ “Da-o wa-ut-kot ru be-de ʊn net, wu ro m-dore ʊn dak-ut 'hwo'og-to ʊn hoob-o ʊn be-de m-cow wu wuwute. Urege wu kum á, wu ro m-zee ʊn hi ʊn de ʊn wu, 'Man warag ʊn hur-o re.' ²⁵ Wu warge wu 'wosse ka hur-o cas cas ʊr-bon ne. ²⁶ Ka da-de wu haaru wu banduru ye ken ye nen ta'voor-ye jiishe wu m-zom à, ye haaru ye

‡ **Bor-ʊs ɔp o-gaan:23** 11:23 Hyen komo: Mark 9:40.

she'eturu kane. Da-o ye komse kap à, gom-o un ka net-wu m-moka o jaish o n-ga.”

Zak-o nip

²⁷ Bɔ Yeso komte m-zee kaane à, wu ken ne'a-wu teprunuru n-me un buug-de un hun-ne, wu zeeru Yeso, “Ko-wa-o-kwum-wu, ka ne'a-wu mate wu gut wo à.”

²⁸ Amba Yeso shasuru, “Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-to Shir ye dore to à!”

Cot-o ut-hyat

(Mati 12:38-42)

²⁹ Bɔ hun-ne morge be-ur Yeso à, wu senguru m-zee, “Hun-ne ye m-moka ro un men-ut jaas-to ne! Ye ro m-cit a kute ye ut-hyat, amba ko o-gaan man kute ye á se hyat-ut **Yunana**.[§] ³⁰ **Yunana** napa-o be-de un hun-ne ye o-**Neneba**, kaane komo **Wà-wu un net** napa-o be-de un hun-ne ye m-moka.* ³¹ Ho-de m-piish ut-ma, gwomo-de o-Sheba [ne'a] wua ine eso wu kute ye **ba'as-de** un ye, remen wu neknute rwuun-mo un dak-o un wu, wu hogute yoos-de us-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Me no m-rure, wu ken wu ro kon wu jiishe **Suremanu** à.† ³² Ho-de un piish ut-ma hun-ne ye o-**Neneba** yea ine ye cit no, remen ye yagute nom **ur-ba'as** da-o ye hoge **Yunana** ro m-rwor un Ma-to Shir à, me no m-rure komo, wu ken wu ro kon kane wu jiishe **Yunana** à!‡

§ **Bor-ʊs ɔp o-gaan:29** 11:29 Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12.

* **Bor-ʊs ɔp o-gaan:30** 11:30 Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bor-ʊs ɔp o-gaan:31** 11:31 Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

‡ **Bor-ʊs ɔp o-gaan:32** 11:32 Hyen komo: Yuna 3:5.

Cecas-mo o-wur
(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he do ʊr-pitirra wu wukuru de á, ko wu hokkuru de o-shaar á, amba wua sek de n-ton remen hun-ne hyenet m-cecas bo ye ro m-cowon n-me à. § ³⁴ Ya yish no ro untun ʊr-pitirra, un wur-o no. Urege yish no ro kerker, wur-o no kap oa nom kyarkyar, amba yish no ro ʊr-bon ne á, wur-o no kap oa ma'as n-me o-comb. ³⁵ Ceker no ʊr-bon ne, yo no deke nip-o à, nip-o jip bo-to á. ³⁶ Kang-o o-gaan, urege no conog no nep Shir, wua ruru no kap yo ro o-nip à. Urege ko raag-o gaan no 'yar yo ro o-nip á, oa nom sa o zee no ro ʊr-she'et be-de ʊr-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne
un yan-m-yoos o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bo Yeso komte ʊt-ma à, ko-**Parisa** banuru wu re un rii-yo m-re. Wu cowuru n-me wu she'eturu tara wu reet. ³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-o wu hyane Yeso wu sapt ʊt-kom á. ³⁹ Kaane Gos-wu zee wu, “M-moka no **Parisa**-ne no ro m-so'os jim-de ʊr-ibitte ʊt-kok ne, amba me-ʊr no ro cip un hu ne. ⁴⁰ Raag-ne! Shir, wu nome ʊr-do à, wu nome ʊr-me! ⁴¹ Amba ya'as no koob-ne yo ro n-me ʊr-ibitte ʊt-kok ne à, Shir a so'osu no ko yo ke rii-yo.

⁴² “Tu no yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ʊr no, no m-ya'as un Shir o-gaan be-de un op un ko yo ke rii-yo no m-kum da-o m-ce ko yo ro deen á. Un hwor ne, un to ken saw-to ne,

§ **Bor-ʊs ɔp o-gaan:33** 11:33 Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16.

amba n̄ m-n̄m o-nip á, komo n̄ c̄on Shir á.
Yoos n̄ kap, n̄ jore k̄o o-gaan á.*

⁴³ “Tu n̄ yish **Parisa**-n̄e, remen rii-yo gyer-yo n̄, n̄ c̄onog be-t̄o ʉr-she'et t̄o a esse ʉn h̄on à, n-me ʉn kuke-t̄o ʉn yoos ʉn Ma-t̄o Shir, n̄ c̄un hun-n̄e ye kwukt n-dak ye gas n̄ be-de ʉt-baab m-ɔ n̄e. ⁴⁴ Tu n̄ yish remen rii-yo gyer-yo be-ʉr n̄! Ya n̄ r̄o ʉnt̄un saag-se ba o-napa, se hun-n̄e r̄o m-yawag ba ye ʉn nap á.”

⁴⁵ Wan-gaan be-de ʉn yan-Napse o-**karamsa** zeer̄u w̄u, “Wa-ʉr-Yoos, da-ɔ o zee kaane à, o ci'ig t̄e ʉr-hur!”

⁴⁶ Yeso shasur̄u, “N̄o ma tu n̄ yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napse o-**karamsa**! N̄o sawsute hun-n̄e ʉt-saw ʉn hi-t̄o ʉn ye, t̄o r̄o ba m-r̄erem m̄o m-saw á, amba n̄ ʉn hi ʉn n̄, n̄ hoks m-neks o-jow n̄ guut ye m-saw ʉn ka saw-t̄o á. ⁴⁷ Tu n̄ yish remen rii-yo gyer-yo be-ʉr n̄, n̄ ja'aste saag-se ʉn yan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir, ka yan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir ye ya-n-ga-ye n̄ h̄o à. ⁴⁸ N̄o ma ʉn hi ʉn n̄, n̄ gokste yo ya-n-ga-ye n̄ n̄ n̄ome à, ye hoog yan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir, n̄ komo n̄ maag saag-se ʉn ye ʉt-raks. ⁴⁹ Remen kaane, weer-se Shir zeeg, ‘Man tomo ye yan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir ʉn yan-t̄om n̄e, yea ho ye ken ye, komo ye ke ye ken ye.’ ⁵⁰ Shir a ‘ye hun-n̄e ye ʉn ka da-ɔ ʉr-k̄oob remen ye hoog yan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir kap, cin da-ɔ a n̄ome h̄ono o-dak à. ⁵¹ Da-ɔ **Keen** h̄o'e **Eber** à ha-m̄o ʉn, da-ɔ hun-n̄e h̄o'e Zakaraya, (w̄u a h̄o'e ʉn t̄ete-ɔ o-**hana** ʉn be-de ba m-kukop n̄e n-me ʉn **Pyo-ɔ Shir**). Ee,

* **B̄or-ʉs ɔp o-gaan:42** 11:42 Hyen komo: Rewi 27:30.

mē nō m-rurē, hun-nē yē m-mōka a sū ṽr-koob
remēn yē kap!†

⁵² “Tu nō yish remēn rii-yo gyēr-yo be-ṽr nō
yan-Nap̄sē o-**karamsa**! Nō wukutē rii-yo m-tiksh
ṽn ish-ō ṽn hur-ō ṽs-nap. Nō cōw á, nō wēnēg
komo yē cōnē m-cōw à.”

⁵³ Da-ō Yēsō yagē ka be-de à, **yan-Yoos-de o-
karamsa** ṽn **Parisa**-nē taknurū ya'as ṽn Yēsō
ṽr-ba'as ba m-rerēm. Yē citurū wū ṽs-cot dēn
remēn ⁵⁴ yē cept wū, yē bupt wū m-zēē ṽn rii-yo
ṽr-ba'as.

B̄or-ṽs op ṽs-voor

Kanḡsē-de o-shepē

(Mati 10:26-27)

¹ Bō hun-nē dēn mōrgutē à, har yē ken yē rō
m-yawag ṽn yē ken, ṽr-takan Yēsō zēerū yan-
neke-mō ṽn wū, “Tu nō **Parisa**-nē yish remēn
nō hyenet shepē-ō ṽn yē. Yē wēkt m-zēē ṽn rii
komo yē nōmurū yo ken yo ṽn hōn.* ² Bō ṽn
yo a hōkke à, Shir a upsusē yo, komo kap yo a
wukē à, Shir a rwūuntē yo.† ³ Remēn kaanē, bō
ṽn yo nō rwōrē o-comb à, a hōgē yo ṽn nōn-hō
cangam, komo bō ṽn yo nō nōmē pegesē ṽs-har
n-mē o-kukē tigushē, a kō'ot yo n-ton ṽr-doob de
o-kukē.

Wū nō he m-gyēr à

(Mati 10:28-31)

† **B̄or-ṽs op o-gaan:51** 11:51 Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom
24:20-21. * **B̄or-ṽs op ṽs-voor:1** 12:1 Hyen komo: Mati 16:6;

Mark 8:15. † **B̄or-ṽs op ṽs-voor:2** 12:2 Hyen komo: Mark 4:22;
Ruka 8:17.

⁴ “Mɛ nɔ m-rurɛ, nay re nɛ, nɔ hogɛ gyer-o ʉn ye he m-hɔ o-wur á, amba yɛa hoks m-nɔm yo arɛ kaanɛ á. ⁵ Man kutu nɔ wu nɔ he m-gyer à: Gyer nɔ Shir, wu he m-hɔ à, wu hɔ'e komo wu rɔ ʉt-gwomo nɛ wu jorbute ʉn den-o o-ra. Dɛk nɔ ma-ʉt re, wu wu nɔ he m-gyer!

⁶ “Gorop taan yɛa rwuunte hwɔr deen á. Kap ʉn kaanɛ nɛ, ko o-gaan yo ka Shir ʉt-to á. ⁷ Ko hi-se ʉn hi-ʉt nɔ ogse se rɔ kap. Remen kaanɛ nɔ hogɛ o-gyer á, nɔ jiishte gorop deen ʉn hyan-o Shir.

*Ye ken ye gokste Yeso
ye ken ye 'yarag wu
(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ “Mɛ nɔ m-rurɛ, bɔ ʉn ye rwuune cas ye zee ye ma re ye rɔ à, **Wà-wu ʉn net** wua nɔmɛ ye kaanɛ ʉn co-o ʉn Shir ʉn yan-tɔm-ye ʉn wu nɛ. ⁹ Amba ka ye rwuune cas ye zee ye 'yarag mɛ à, **Wà-wu ʉn net** wua 'yer ye ʉn co-o ʉn Shir ʉn yan-tɔm-ye ʉn wu nɛ.

¹⁰ “Bɔ ʉn wu zee gom-de ʉt-yage tɔ ʉn **Wà-wu ʉn net**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** ʉn wu. Amba ka ye zee ma-tɔ o-yo'og ʉn **Kukt-o Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** ʉn ye á.‡

¹¹ “Da-o ye heetu nɔ ʉn kuke-to ʉn yoos ʉn Ma-tɔ Shir remen ye megertu nɔ ko be-de ʉn ya-o-dak ʉn gwomo-nɛ, hur-ʉr nɔ wurɛ á, ʉn yo nɔ he m-shas á, ko m-zee á. ¹² Hur ʉn nɔ wurɛ

‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:10** 12:10 Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29.

á, remen **Kukt-o Shir** ʊn ka da-ɔ ɔa yoosu nɔ ɡɔ ʊn yo nɔ he m-zee à.”§

*Sha-mɔ ʊt-ma tɔ ʊn
ko-ya-o-kwum ko-raag*

¹³ Wʊ ken net-wʊ ʊn buʊg-de ʊn hun-ne zee ru Yeso, “Wa-ʊr-Yoos, rʊrɛ sɛk-wʊ re tɛ wong saw-tɔ tato tɛ yaksʊ tɛ à.”

¹⁴ Yeso shasʊ ru wʊ, “Wan-yen de, ʒwoa ya'ʊ mɛ m-piish ʊt-ma ko ʊm wong nɔ ʊt-saw nen yoor?” ¹⁵ Wʊ doorʊ ye m-zee kap mɔ ʊn ye, “Gwɔt nɔ, nɔ 'er hi ʊn nɔ, ʊn kɔ yo ke cɔw-yo o-sʊʊb yo. Shir nɔm hoog-mɔ ʊn net, remen wʊ mɔrɔgsʊtɛ ʊt-saw á, ko-yan-kwum-ɔ ʊn wʊ.”

¹⁶ Ka da-de Yeso rʊ ru ye ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ: “A nɔmɔg wʊ ken net-wʊ ko-ya-o-kwum-wʊ rɔ o-kat nɛ à, ɔ nɔmɔg ʊr-bon. ¹⁷ Wʊ taknʊ ru ʊs-cekɛr ʊn hi ʊn de ʊn wʊ, ‘Mett be-de ʊn ɛs ʊn hyo re á. ʒRe nɛ ɔ ka ʊm he m-nɔm? ¹⁸ Yo ʊm he m-nɔm à yo ka: Man bu'ʊg byo-ʊt re ʊm meet ʊt-caari, be-de ʊm he rwɔ ʊn hyo re ʊn tɔ ken saw-tɔ o-kat tɔ nɛ à. ¹⁹ Ka da-de man zee hi ʊn de, o rɛɛg ʊr-hɔ! O kumug kap rii-yo ʊr-bon yo o cɔnɛ à, har hak-se nɔmɔt deen. Dek m-hoog ceen, rɛ o sʊ, o hɔgɛ rɛrɛm-m ru.’

²⁰ “Amba Shir zee ru wʊ, ‘Wɔ ko-raag! ʊn ka tet-mɔ ʊm cɔnɔg hoog-m ru, ʒwa ʊn wʊ nɛ he m-dek kap ka saw-tɔ o mɔrɔgse hi ʊn du à?’ ”

²¹ Yeso busʊ ru m-zee, “Kaane tɔ rɔ ʊn ye mɔrɔgse ʊt-saw remen hi ʊn de ʊn ye à, amba

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-yoor:12** 12:11-12 Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

yan-rii ye á be-de Shir remen ye nom rii-yo Shir cone á.”

Bop Shir

(Mati 6:25-34)

²² Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Un kaane, me no m-rure, no naas ut-men remen rii-yo m-re yo no cone no kumut hoog, ko gund-to m-cop o-wur á. ²³ Hoog-m jiište rii-yo m-re, komo wur-o aragte ur-matuku. ²⁴ Gwot no yegekanwo, ye m-go á, ye ne m-ce á, ye rott ut-byo á. Shir ro ye m-reegte! No aragte kawon deen! ²⁵ Yatt-wu he hoks un dowe hi un de un wu o-da hiin remen rii-yo suwe wu à. ²⁶ Ko no suwe hi un no moa gu no rii ko hiin be-de un rii-yo jiiše yo no cone á untun ut-ga un saw-to m-cop ne. ²⁷ Gwot no bo ut-darag ut-mok ne ro un m-bo'ose o-kot à. To ro m-gwow á, ko to ce'e hi un de un to ut-matuku. Amba me no m-rure, ko ko-Gwomo **Suremanu** kap un kwum-o un wu ne, wu cop saw-to ur-bon untun o-gaan yo un ka mok-to ut-darag to á.* ²⁸ Urege Shir ro m-tupe un gwo-se o-kot ut-matuku gwo-se ro caane à, m-buk se ro kon á, se tukse. No aragte se, ¿remen yan o wu hette no m-wen un rii-yo m-cope? No sher be-de Shir deen á!

²⁹ “No zo'ore un rii-yo no he m-re m-swō ne á. ³⁰ (Ye ye nape Shir á, hono o-dak ro m-rangse un hi un de un ye remen ka saw-to.) Tato no nepse no conog ka saw-to remen no kumut hoog. ³¹ Hoob no gwomo-to un Shir, komo wua kumu no ka saw-to.

* **Bor-ʊs op ʊs-yoor:27** 12:27 Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

O-kwum n-Tɔn
(Mati 6:19-21)

³² “Nɔ hɔgɛ o-gyɛr á, nɔ kur-de ʉn ca re, amba myet ʉn kaanɛ nɛ nɔ hɔgɛ o-gyɛr á. Tato nɔ rɔ o-zak, wu ye'et nɔ gwomo-tɔ ʉn wu. ³³ Baab nɔ kap yo nɔ rɔttɛ à, nɔ ya'as koɔb-nɛ hwɔr ʉn ka cɔw-yo nɔa kum o-kwum n-Tɔn be-de Shir. Nomo nɔ hi ʉn nɔ be-de ʉr-ess de ba m-ta, komo nɔ ɛs kwum-o nɔ n-tɔn, be-de ɔa heeb á, remen yatt ko-hyow-wu he m-ci á, komo rɛn a hoks ɔ m-naas á. ³⁴ Remen be-de kwum-o ru rɔ à, kánɛ hur ʉn du rɔ.

She'et nɔ zongɛ

³⁵ “She'et nɔ zongɛ remen rii-yo he m-haan à zongɛ remen nɔ nomot,† ³⁶ ʉntun guw-nɛ yɛ rɔ 'er-de ʉn wan-hur-o ʉn yɛ wu muunte be-de ʉn biki-o ʉt-ge à. Da-o wu muune wu ko'otɛ ish, yɛa tikshɛ wu ish hɔr-m-hɔr.‡ ³⁷ Ya-o-zak-yɛ ka guw-nɛ yɛ wan-hur-o ʉn yɛ 'wɔsɛ yɛ rɔ ʉr-'er ba m-rew, yɛ rɔ zongɛ da-o wu muune à! Nip-o mɛ nɔ m-rurɛ, wu pos matuku-de ʉt-ge, wu zee yɛ she'et tara, wu hantu yɛ ʉt-ga. ³⁸ Ya-o-zak-yɛ ʉrege wu 'wɔstɛ yɛ zongɛ, komo da-o purge wu he m-muun ko arge kánɛ! ³⁹ Komo nɔ nep ʉrege wa-o-hur nepɛ da-o ko-hyow he m-haan à wu yage ko-hyow-wu cɔwontɛ n-mɛ o-hur á. ⁴⁰ Komo nɔ ma'as zongɛ, remen **Wà-wu ʉn net** a haan da-o nɔ hwɔ wu haan á.”§

† **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:35** 12:35 Hyen komo: Mati 25:1-13.

‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:36** 12:36 Hyen komo: Mark 13:34-36.

§ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-yoor:40** 12:39-40 Hyen komo: Mati 24:43-44.

*Ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor
un wa-m-jore ne
(Mati 24:45-51)*

⁴¹ Bitrus zeeru, “Gos-wu, ¿ka sha-mo ut-ma mo rem te o, ko de remen ko wu ke?”

⁴² Gos-wu shasuru, “¿Wa ne ro, ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor us-weer ne? Wu ro wu wan-hur-o un wu rwo'e gut-de o-hur à, komo wu ya'ag ye ka guw-ne ye rii-yo m-re yo un ye da-o depe à. ⁴³ Da-o wa-o-hur muune, wu 'osse ka ko-guw-wu ro m-nom kaane, zak-o a ho ka ko-guw-wu!

⁴⁴ Kaáne me no m-rure, wan-hur-o un wu a ru wu gwot un saw-to un wu kap. ⁴⁵ Amba urege ka ko-guw-wu zeeg hi un de un wu, wan-hur-o un wua she'et un de deen. Komo urege wu takante bu un or un wu guw-ne, kap campo-ne un ne'a-ne ne, komo wu rees, wu suus har mo ho wu, ⁴⁶ da-o wan-hur-o un wu muune de ken ho-de da-o ka ko-guw-wu rwo ye o-da á, komo ba wu un nap. Wan-hur-o un wu a reese wu ur-koob deen, mosse un ka ye yage dor Yeso à.

⁴⁷ “Ko-guw-wu nepse rii-yo wan-hur-o un wu cone wu nom à, amba wu zonge wu nomot yo á, wua su ur-koob un caari-se us-sorog ne. ⁴⁸ Amba ko-guw-wu nape rii-yo wan-hur-o un wu cone á, kap un kaane ne wu nomog rii-yo wo, a bu'ut wu à, a bu wu amba deen á. Shir conog deen be-de un wu Shir ya'ase deen à. Shir conog timb komo be-de un wu Shir ya'ase timb à.

*Yeso rwo'og m-wonge
(Mati 10:34-36)*

⁴⁹ “Me un haan remen un ja'asute Shir o-cow, yo wu hette m-reese un **ya-ur-ba'as** ur-koob à.

Komo ʉm ɔnɔg ma a zee, wʉ ciriste piish ʉn ma-tɔ ʉn ye ʉn reese ʉn ye ʉr-koɔb ne. ⁵⁰ Amba ʉr-takan, se ʉm swoog ʉr-koɔb har m-mar. ʉm ru'usse ʉr-hi se ʉm komog.* ⁵¹ ¿Zee-m nɔ me ʉn haan ɔ remen dak-ɔ nomot gwugwu? Ay, ba gwugwu á, amba m-wonge. ⁵² Takan-mɔ m-mɔka hur-ɔ ʉn hun-ne nen taan ɔa wonge, tet ʉs-ryaab, ʉn yoor ne komo yoor ʉs-ryaab, ʉn tet ne. ⁵³ Tat-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ne, komo yakar ʉs-ryaab ʉn tato ʉn ye ne. In-ne ʉs-ryaab ʉn yakar-ye ʉn ye ne yan-ne'a-ne, komo yakar yan-ne'a-ne ʉs-ryaab ʉn in-ne ʉn ye ne. Inu ʉn wà ʉs-ryaab ʉn ne'a-wʉ ʉn wà ne, ne'a-wʉ ʉn wà ʉs-ryaab ʉn inu ʉn campɔ ʉn wʉ ne.”†

Nap o-da

(Mati 16:2-3)

⁵⁴ Yeso zeeru hun-ne, “Da-ɔ nɔ hyene ke'ente-o rɔ m-rwuun sɔ ʉr-hɔran, nɔ m-zee kem a he, komo ɔ rɔ m-he. ⁵⁵ Komo da-ɔ nɔ hyene yo-mɔ m-rwuun sɔ ʉr-hɔrim, nɔ m-zee hund a nom, komo ɔ rɔ m-nom. ⁵⁶ Ya-o-shepe! Nɔ m-hoks ʉn gwɔt o-dak ʉn tɔn-o shir ne, komo nɔ rur rii-yo he m-nom à. Amba nɔ hoks m-nap ʉn rii-yo me m-nom á, remen nɔ zee nɔ nak Shir amba o-nip nɔ nap wʉ á.

Hongse nɔ ʉn wan-shoos ʉn du ne

(Mati 5:25-26)

⁵⁷ “¿Remen yan ɔ nɔ rotte a piishe hi ʉn nɔ rii-yo ʉr-bon yo nɔ he m-nom á? ⁵⁸ ʉrege ye

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:50** 12:50 Hyen komo: Mark 10:38.

† **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-ʉoor:53** 12:53 Hyen komo: Mika 7:6.

ken ye he'ette wɔ be-de ʊn ko-Gwɔmo, senge nɔ hongse ka ma-to ʊn ye ne ba nɔ ʊn wɔ be-de ʊn ko-Gwɔmo. ʊrege nɔ nom káane á, yea nek wɔ har be-de ʊn ko-Gwɔmo, wɔa bopse yan-saw-to ʊt-gwɔmo wɔ, komo yea ke wɔ. ⁵⁹ Wɔa she'et káne, me nɔ m-rure se o komog m-top ʊn rii-yo ye re wɔ à.”

Bɔr-ʊs op ʊs-tet

Nɔa mer nɔ yage nom ʊr-ba'as á

¹ ʊn ka da-o ye ken hun-ne ye rɔ káne, ye ruru Yeso ma-to ya-o-Gariri-ye Panti **Biratus** ho'e da-o ye haante Shir ʊt-**seke** à. ² Yeso shasuru ye, “¿Remen Panti **Biratus** hoog ka ya-o-Gariri-ye kaane, nɔ ʊn zee o ye jiishte ye ken ya-o-Gariri-ye nom **ʊr-ba'as** se? ³ Ayyo, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rure, 'yar nɔ **ʊr-ba'as**, nɔ muun be-de Shir m-ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à. ⁴ Baks nɔ ya-o-Sirom op ʊn eer [18] ye kuke-o m-pipir home à. ¿Nɔ ʊn zee **ba'as-de** ʊn ye jiishte de ʊn ye ken ʊn hun-ne ye o-Urusharima à? ⁵ Ayyo, kɔ hiin! Komo me nɔ m-rure, 'yar nɔ **ʊr-ba'as**, nɔ muun be-de Shir ʊn ba kaane á nɔa mer bɔ ye mare à.”

Sha-mɔ ʊn ma-to o-rum yo mate á

⁶ Yeso ruru ye ka sha-mɔ ʊt-ma mɔ: “Wɔ ken net-wɔ ro o-rum ne ʊn kat-o ʊn wɔ. Wɔ haaru hoob-o ʊt-rum be-de ʊn yo, amba wɔ kum kɔ ʊr-gaan á. ⁷ Wɔ zeeru wan-gut-de o-kat, 'Gwot, hak-ʊs tet me m-haan kane hoob-o ʊt-rum be-de ʊn ka rum-yo, komo me kum ko ʊr-gaan á. Kups yo ʊr-'wun! ¿Remen yan o yo hette m-hoge rerem-mɔ o-dak?’ ⁸ Amba wan-gut-de o-kat shasuru,

‘Gos-wu, yage yo temb, hak-o gaan a gut, man hiin riib-se un yo, um ru'e yo ut-wuur. ⁹ Urege yo makt hak-ye roone à, nomog ur-bon deen, urege ne yo mat á, ka da-o woa hoks yo m-kups.’ ”

*Yeso 'yonste ne'a-wu
gom haw-se à Ho-de ur-Wuwe*

¹⁰ **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso ro ur-yoos un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. ¹¹ Wu ken ne'a-wu ro kané un wa-ut-kot ne, wu reese wu ur-koob à. Har hak-ʊs op ʊs-eer [18] wu ro haw-se, wu m-hoks m-iné tete á. ¹² Bɔ Yeso hyente wu à, wu agnuru wu, “Ne'a, gom ru ho'oste wo!” ¹³ Yeso sakuru kom-to un wu n-ton un ka ne'a-wu, wu inuru tete, wu bomuru Shir.

¹⁴ Wu ken wan-co-wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, nomuru ʊs-ryaab unze Yeso taaste gom **Ho-de ur-Wuwe**. Wu nomuru ut-ma wu zeeru hun-ne, “Ho-ut cind-to ro to m-senge, haan no un ka ho-ut cind-to a taaste gom-ʊs no, ba **Ho-de ur-Wuwe** á!”*

¹⁵ Gos-wu shasuru wu, “No ya-o-shepe! Ko wu ke a morogse na-ye un wu, ko janka-ye un wu, komo wu ruut ye n-do wu ye'et ye m-ho **Ho-de ur-Wuwe**. ¹⁶ M-moka kané **ba'as-de** á, a taase gom-o un ka ne'a-wu **Ho-de ur-Wuwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wu, komo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ru'ute wu gom har hak-ʊs op ʊs-eer [18]. Komo wu jiishte ut-gut be-de Shir.” ¹⁷ Shas-o un wu ya'ag yan-yage-to un wu m'e, amba hun-ne

* **Bɔr-ʊs op ʊs-tet:14** 13:14 Hyen komo: Rwuu 20:9-10; Kara 5:13-14.

ye ro káne à nɔmuru o-zak remen ka hyat-to wu nɔme à.

Sha-mo ʉt-ma to ʉn ya'ane yo mosta
(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Yeso cituru, “¿Re ne gwomo-to Shir ro? ¿Un ya ne ʉm he to m-hongse? ¹⁹ Kaane to ro. Wu ken net-wu dek go-yo **mosta** wu gooru ʉn kat-o ʉn wu. Yo poturu yo warguru o-'yo, komo yege-no ceeru ʉt-kur ʉn jet-se ʉn yo.”

Sha-mo ʉt-ma to m-yist
(Mati 13:33)

²⁰ Yeso cituru komo, “¿Un ya ne ʉm he m-hongse ʉn gwomo-to Shir? ²¹ Kaane to ro. Ne'a dek m-**yist** wu wugsuru mo be-de ʉn me'es kwooz-ʉt yoor [40] to m-hyò se da-o mo kutukse kap à.”

Ya o-ish o-rek yo
(Mati 7:13-14,21-23)

²² Yeso doruru ʉt-bo ʉn riib-o ʉt-bo ne, wu ro m-yoose ʉn hun-ne, wu ro m-shogbe de o-Urusharima. ²³ Wu ken wu cituru wu, “Gos-wu, ¿hun-ne hiin o Shir he m-gu?”

Yeso shasuru ye, ²⁴ “Nɔm nɔ m-senge nɔ cuw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cuwut amba ye'a hoks á. ²⁵ Wa-o-hur a ine wu tigute ish, ka da-de nɔ es n-do ʉn ko'ot ʉn ish nɔ m-zee, 'teksu te ish.' Wu'a shes nɔ, 'Me nap nɔ á!' ²⁶ Ka da-de nɔ shes, 'Te reeg, te su ʉn wo ne, o yooste ʉn bo-o te!' ²⁷ Amba wu'a zee komo, 'Me nap nɔ á. Ine nɔ be ʉn de. Kap nɔ yan-men-ʉt

jaas-to!'† 28 Kan̄e n̄o he ʉs-kan n̄o ti-m yin da-o n̄o he **Ibrahi** m-hyan à ʉn **Ishaku, Yakubu** ʉn kap **yan-Rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir** n̄e n-me ʉn gw̄omo-to Shir, amba Shir a 'ye n̄o ish-o m-c̄ow á!‡ 29 Hun-n̄e a haan rw̄uʉn-m̄o ʉr-h̄oran ʉr-h̄orim n̄e, s̄o o-ye'er ʉn s̄o o-baar n̄e, yēa she'et be-de ʉn biki-o ʉn gw̄omo-to Shir.§ 30 N̄oa hyen, ka yē hun-n̄e 'yar̄e à, Shir a ḡoks yē, komo ka yē hun-n̄e ḡokse à, Shir a 'yarag yē."*

Yēso c̄onog o-Urusharima
(Mati 23:37-39)

31 ʉn ka da-o hond hond yē ken **Parisa**-n̄e yē haanur̄u be-ʉr Yēso, yē zēer̄u w̄u, "O c̄un̄e, o yagē, w̄oa ru m-m̄oka kan̄e o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] c̄onog w̄o m-h̄o."

32 Yēso shasur̄u yē, "Ha n̄o rurē **Here** ká w̄o-yo o-tuk-yo, 'Mē ʉn yan-se ʉn **ya-ʉt-k̄ot** komo mē ʉn ta'as ʉs-ḡom caan̄e ʉn buk n̄e, h̄o-ʉr atette-de man kom senge-m re.' 33 Kap ʉn kaan̄e n̄e, man b̄up o-c̄ow caan̄e, m-buk, n-yish̄o n̄e, ʉn n̄om ʉr-bon hun-n̄e ho **wan-rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir** de ken be-de á sē o-Urusharima.

34 "Ya-o-Urusharima,
ya-o-Urusharima!

O h̄oog **yan-Rw̄or ʉn Ma-t̄o Shir**, o h̄oog yē Shir t̄omn̄u w̄o à! S̄oq re o ʉm ro c̄onge sak ʉn kom-ʉt re n-ton ʉn hun-n̄e ru, b̄o kiit-o r̄o m-h̄ok ʉn yakar-yē ʉn yo ʉn k̄ukun-to ʉn yo à, amba n̄o

† **B̄or-ʉs op ʉs-tet:27** 13:27 Hyen komo: B̄ong 6:8. ‡ **B̄or-ʉs op ʉs-tet:28** 13:28 Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. § **B̄or-ʉs op ʉs-tet:29** 13:28-29 Hyen komo: Mati 8:11-12. * **B̄or-ʉs op ʉs-tet:30** 13:30 Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31.

yagu me m-nomot á. ³⁵ Remen kaane Shir a 'yer pyo-o un kon-se un Shir ru. Me no m-rure, noa hyen me á, se da-o woonte o no hette m-zee, 'Shir huu wu ut-kom, wu haane un beeb-ur Yawe à.'†

Bor-ʊs op ʊs-nass

Yeso 'yonste wan-gom

¹ De ken **Ho-de ur-Wuwe** de, Yeso haag wu reet rii-yo m-re un hur-o un wu ken caari-wu wu un **Parisa-ne**, hun-ne ro Yeso m-gwot mekse.

² Wu ken net-wu, wu na-se un wu, ut-kom ne ro huse à, haanuru be-ur Yeso. ³ Yeso cituru yan-Napse o-**karamsa** un **Parisa-ne** ne, "¿**Karamsa**-o na zee a taas gom **Ho-de ur-Wuwe** ko o zee á?"

⁴ Amba ye zee rii á. Yeso dekururu ka net-wu, wu taasuru gom-o un wu, komo Yeso zeeru wu arag.

⁵ Ka da-de wu zeeru ye, "Urege un be-ur no, wa, ko o-na yo un wan-gaan hebute ur-du **Ho-de ur-Wuwe**, ¿noa hussune yo un **Ho-de ur-Wuwe** ba un naas o-da á?"*

⁶ Amba ye hoks wu m-shas un ka cot-o á.

M-yar un gwugwer-mo ur-hi ne

⁷ Yeso wereg bo ye ken hamat-ne ye ro m-daag un be-to jiiše ur-bon à, wu ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: ⁸ "Wu ken wu bene no gwonge-o ut-ge, no she'et un be-to jiiše ur-bon á. A nom a banag wu jiiše no ut-gos à. ⁹ Komo wa-ur-ben, wu banu no à, wu haan wu zee wo, 'Ine, o 'ye

† **Bor-ʊs op ʊs-tet:35** 13:35 Hyen komo: Bong 118:26.

* **Bor-ʊs op ʊs-nass:5** 14:5 Hyen komo: Mati 12:11.

wu ka ká be-de.’ Ka da-de wɔa hogɛ m-’e komo o warag m-she’et un de ken be-de n-dak. ¹⁰ Amba a bene nɔ, ha nɔ, nɔ she’et pakse, remen wu banu nɔ à wɔa haan be un du wu zee, ‘Daan n-ton nay yo, un be-de jiishe à.’ Wɔa re ʊr-ho un hyan-o ye a bane à.† ¹¹ Remen kaane, cow-o o-gaan yo un wu deete hi un de un wu n-ton ne à, Shir a kergunte wu n-dak. Komo wu esse hi un de un wu n-dak à, Shir a deet wu n-ton.”‡

¹² Ka da-de, Yeso zeeru wa-o-biki, “Wɔ band nay ru á, komo wɔ band hen-ne ru á kɔ baag-o ru á, komo wɔ band ya-o-kwum kɔ yan-bɔr-se un hur-o ru á, remen yea topo wɔ yo o nome ye à. ¹³ Amba da-o wɔ ine o-biki, ban koob-ne, un ryam-ne ne un po-ne ne. ¹⁴ Komo Shir a huɔ wɔ ut-kom, remen yea hoks wɔ m-tope á. Shir a huɔ wɔ be-de un hun-ne kashi-ye mare à, ho-de ye he m-ine à.”

*Sha-mo ʊt-ma to un caari-o o-biki
(Mati 22:1-10)*

¹⁵ Bɔ wan-gaan be-de un ka hun-ne ye ro tara, remen ye reet rii-yo m-re hogute kaane à, wu zeeru Yeso, “Ya-o-zak-ye ka ye he m-she’et tara be-de un biki-o un gwomo-to Shir à!”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “A nomog wu ken net-wu, wu nome caari-o o-biki à, o wu bente hun-ne deen à. ¹⁷ Bɔ da-o o-biki woonte à, wu tomuru guw-ne ye un wu, ye rure hamat-ne ye un wu, ‘Rwuun nɔ, kɔ wu ke zongsute!’ ¹⁸ Amba ye taknuru hoob-o ʊs-cow kap, gaan un gaan. Wu takne à zeeru

† **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:10** 14:8-10 Hyen komo: Swoo 25:6-7.

‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-nass:11** 14:11 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 18:14.

ko-guw, 'Um oog o-kat, komo um conog m-ha um gwoton o, hakkure zee wu hoge kon-ʉs re!' ¹⁹ Wu ken wu zeeru, 'Um oog na op ye ut-kerem, um conog m-ha um megerte ye, hakkure zee wu hoge kon-ʉs re.' ²⁰ Wu ken wu zeeru, 'Um komog o ka biki-o ut-ge, remen kaane man hoks m-habe a.'

²¹ "Ka ko-guw-wu warguru wu ruru wan-hur-o un wu. Wan-hur-o un wu swooru ʉs-ryaab. Wu zeeru ko-guw, 'M-moka ru, o dore ʉs-cow ʉs-bu ne se o-bo, o band koob-ne, ryam-ne, un po-ne ne.' ²² Bo jimute a, ko-guw zeeru, 'Gos-wu, um hogute ma-ut ru, um nomog komo bo o zee a, amba be-ur kuse remen ye ken ye.' ²³ Wa-o-hur zeeru ko-guw, 'Ru un cow-se o-bo, ʉs-bu ne, o zee hun-ne cowon n-me remen hur-o re shiit.' ²⁴ Me no m-rure ko-wan-gaan be-de un ye un ro bange a, wua rek rii-yo m-re yo m-nome a."

Dor Yeso ro ʉs-nu ne
(Mati 10:37-38)

²⁵ De ken ho-de bo buug-de un hun-ne deen ro un dore un Yeso a, wu wakturu wu zeeru ye, ²⁶ "Yatt-wu he warag wan-neke-m re ye a, se wu conog me arge tato un wu, un inu un wu ne, ne'a un wu, un yakar ne, hen-ne un sek-ye ne, un hoog-mo un wu ne komo. § ²⁷ Ka ye 'yare dek un **kan**-o un ye, ye dond me a, yan-neke-m re ye a.*

²⁸ "Urege wu ken wu be-ur no conog ut-ma, wu she'et tara wu neps yo wu he m-ho be-de un

§ **Bor-ʉs op ʉs-nass:26** 14:26 Hyen komo: Mati 10:37.

* **Bor-ʉs op ʉs-nass:27** 14:27 Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

ka mà-tò à, wu gùt urrege wu rò un hwor ne ye wu hette kom un ka mà-tò à. ²⁹ Urege wu rott á, wua hoks kom un ka mà-tò, tò wu takne á, komo kap bon ye hyane bɔ wu takne à ye nemes wu. ³⁰ Ye zee, 'Wu ka net-wu takante ut-mà amba wu hoks m-kom á!'

³¹ "Urege ko-gwomo ruug un hun-ne ne dugu-ʊs ɔp [10,000], ye dumut un wu ken ko-gwomo-wu ne, wu heene wu m-dum à un hun-ne ne dugu ʊr-kwooz, [20,000] wua she'et ʊr-takan wu ceker, urege wu rò m-'wons ne wu dumut un wu ka ko-gwomo-wu ne. ³² Urege wu rott á, wua tom yan-tom-ye un wu be-de un wu ka ko-gwomo-wu, wu kon wu ye she'et ba ut-ween cin ba ye un 'gone. ³³ Un ka bu-yo o-gaan, ko wan-gaan be-ʊr nɔ wua hoks me m-dore á, se wu ya'aste kap bɔ un rii-yo wu rotte à."

Pɔr-mɔ o-hwaa

(Mati 5:13; Mark 9:50)

³⁴ "Pɔr-mɔ ʊr-bon ne, amba urege rere-mɔ un mɔ teeste, cow rò kon, yo a hette mɔ m-muut m-pɔr komo á. ³⁵ Mɔ kus ʊr-bon ne o-dak á, ko be-de ut-wuʊr, a mɔ m-uks. Hogu nɔ, urege nɔ rò ut-tò ne."

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-taan

Ca-yo ege à

(Mati 18:12-14)

¹ De ken hɔ-de **yan-goks un tar**, un ye ken **ya-ʊr-ba'as** ne, ye haante, ye hoguté ma-ut Yeso. ² **Parisa-ne un yan-Yoos-de o-karamsa**

ne taknuru us-cenene, “Ka net-wu gokste **ya-ur-ba'as**, komo wu re un ye ne!”* ³ Kane Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo:

⁴ “Wu ken wu ro un ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wu yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ut-re, wu heet hoob-o un ka gaan-yo se wu hyante yo. ⁵ Da-o wu hyande yo, wu nom o-zak har wu sagbune yo ut-gar, wu jonte yo o-hur. ⁶ Wu deken yo o-hur. Ka da-de wu agan nay-ne un yan-bor-se un hur-o un wu ne, wu zee ye, ‘Me o-zak ne, um hyante ca-yo ege me à. Gu no me o-zak!’ ⁷ Me no m-rure, gon kaane, Shir a nom o-zak o jiishe o kaa n-ton, remen wan-gaan wa-**ur-ba'as**-wu waktune be-de Shir à, har zak-o jiishe o un hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye ro be-de Shir à.

Hwor-yo ege à

⁸ “Ko komo, ne'a-wu ro un hwor ne, ye a nome o-kwom à op, gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wu su ur-pitirra, wu wishe hur-o un wu kap, wu gut ko de ke ko'so-de se wu hyanag yo. ⁹ Da-o wu hyene yo, wu agan nay un wu ne, un yan-bor-se un hur-o un wu ne be-ur gaan, wu zee ye, ‘Me o-zak ne deen, um hyanag ka hwor-yo, yo ege me à. Gu no me o-zak!’ ¹⁰ Kang-o gaan kane, me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ro m-nom o-zak remen wan-gaan-wu waktune wu dore Shir à.”

Wa-wu ege à

* **Bor-us op us-taan:2** 15:1-2 Hyen komo: Ruka 5:29-30.

11 Yešo dooru m-zee, “Wu ken net-wu ro un yakar ne yoor, yan-campo-ne. 12 Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, ‘Ya’as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ut ru m-moka.’ Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ut yoor. 13 Ut-ho hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ur-hew ne, kane wu saburse hwor-ye un wu, un she’et-de ba ur-bon. 14 Wu hooru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer ‘henuru un ka dak-o, komo wu rott rii á. 15 Wu haaru ur-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wa-wu be-de un yege-arede wu ye’et ye rii-yo m-re. 16 Ka wa-wu conuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya’e wu rii-yo m-re á. 17 Ur-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, ‘Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kane un mar-mo un mer! 18 Man ine m-warag be-ur tato re, um zee, “Tato re, um nomote Shir **ur-ba’as**, um nomo wo **ur-ba’as**. 19 Me bo’os o do me m-aag wa ru á, dek me untun wan-gaan be-de un guw-ne ru.” ’ 20 Wu inuru kane wu bopuru o-cow wu ro m-warag be-ur tato un wu.

“Cin wu ro ur-hew ne o-hur ne, da-o tato un wu hyambe wu à, wu hoguru ur-’won un hur-de un wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wa un wu, wu paturu wu. 21 Ka wa-wu zeeru, ‘Tato re, um nomote Shir **ur-ba’as**, un wo ne. Me bo’os o do me m-aag wa ru á!’ 22 Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye un wu. Wu zeeru, ‘Hor-m-hor! Hantu no gund-to jiishe ur-bon à no tupe

wu. Tupu no wu o-kwoɔt un jow-yo un wu, komo no tɔpɛ wu ut-ka'ante un na-se un wu. ²³ Ka da-de no gut marikki-yo m-sem, no pen yo, a nom no biki-o o-zak! ²⁴ Remen ka wà re wu ro marag, amba m-moka wu ro un hoog ne. Wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' Remen kaane komo ye taknuru o-biki.

²⁵ "Un ka da-o Wà-wu ro sek-wu à ro o-kat. Wu ro m-jo'on o-hur, bo wu woonte yow yow o-hur ne à, wu hoguru ut-dum us-sep ne. ²⁶ Wu agnuru ko-guw wan-gaan wu cituru wu, '¿Ya a m-nom?' ²⁷ Ka ko-guw-wu shasuru wu, 'Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sem, remen wu muunte o-hur kerker.'

²⁸ "Ka sek-wu wu swooru us-ryaab, wua tuw ka hur-o á. Tato un wu rwuunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur. ²⁹ Amba wu shasuru tato un wu, 'Gwoɔt, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor um nomot o-biki un nay re ne á. ³⁰ Amba ka wà ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de un ne'a-ne ye hwaa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sem remen wu!' ³¹ Ka tato-o shasuru wu, 'Wà re, wo kane ko o ke da-o un me ne, komo kap yo ma re yo ma ru yo. ³² Amba depete a nom o-zak o-biki ne, remen heno ru ro marag, amba m-moka wu ro un hoog ne, wu ro egute, amba m-moka wu muunte.' "

Bor-ʊs op ʊs-cind

Weer-se un wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu ro un ko-guw ne wan-bebe un wu ut-saw. Wu ken wu rurute ka ko-ya-o-kwum-wu unze wan-bebe un wu ut-saw ro wu un saburse un hwor. ² Remen kaane wu agnuru wan-bebe un wu ut-saw. Wu zeeru wu, ‘Um hogute wo me m-saburse un hwor. Remen kaane kamsundu me saw-ut re, um wongsute wo un baab-to un saw-ut re ne.’ ³ Ka ko-guw-wu zeeru hi un de un wu, ‘A wongse me un senge-m re ne. ¿Ya ne um he nom? Mett m-’wons mo tom á, komo me m-hoge m-’e mo us-kon. ⁴ M-moka um nak yo um he nom à! Remen da-o senge-m re te’e, man kum nay-ne, ye he me m-barke ye gu me un hur-to un ye à.’

⁵ “Wu agnuru hun-ne kap ye ka wan-hur-o un wu ro m-dore ut-moog à. Wu cituru wu ur-takan. ‘¿Re ho o a wo m-dore ur-moog?’ ⁶ Wu shasuru, ‘Tur-to m-now o-zungu [100].’ Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, ‘Takurda-o ut-moog o ka, she’et, o gen kwooz-ut yoor un op [50] hor-m-hor.’ ⁷ Wu dooru m-cit un wu ken wu, ‘Wo komo ¿re ho o a wo m-dore?’ Wu shasuru, ‘Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].’ Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, ‘Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-ʉs eer [800].’

⁸ “Remen kaane bo ka ma-to rwuune à, ka wa-o-kwum, wu bomog wan-bebe un wu ut-saw us-weer bo wu nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-ne ye dore Shir á, ye ro us-weer ne be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-ne ye jiishte ka ye dore Shir à, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir

hette m-nɔm o-zak ʊn ye ne à.”

⁹ Yeso dooru m-zee komo, “Remen kaane me no m-rure, gu no or ʊn no ʊn rii-yo no rotte ʊn ka dak-o à, remen Shir barkutu no n-me ʊn hur-o ʊn wu, da-o yo teese à. ¹⁰ Bo ʊn wu nome o-nip ʊn rii hiin à, wua nom o-nip ʊn rii caari, komo bo ʊn wu wuke o-nip ʊn rii rek-yo à, wua wuke o-nip ʊn rii caari. ¹¹ Urege, no hoks m-nom o-nip ʊn rii-yo no kume ʊn ka dak-o á, Shir a bopsu no kashi ʊn rii n-Ton á. ¹² Komo urege no hoks m-nom o-nip ʊn rii-yo Shir bopsu no ʊn ka dak-o á, wua bopsu no rii n-Ton á.

¹³ “Ko-guw wan-gaan wua hoks nome ʊn nen yoor m-guw á. Go ʊn ka ko-guw wua yage wan-gaan, wu cun wan-gaan, ko wu nome wan-gaan o-dorotte wu yage wan-gaan. Remen kaane noa hoks m-nome ʊn Shir m-guw no nome hwor komo á.”*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bo **Parisa**-ne hogute kaane à, ye haguru Yeso remen ye ro ʊn con-to ʊn hwor ne. ¹⁵ Yeso zeeru ye, “No conog hun-ne zee no ʊn men-ut pus-to ne, amba Shir nepse no yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-ne bope kom-ut yoor à, be-de ʊn Shir rii-yo á.

¹⁶ “**Karamsa-o Mosa ʊn yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** ne ro gwomo-to ʊn kumu ʊn hoog rem na ʊn **Yahuda**-ne har da-o **Yohana Wa-m-Yo'os ʊn hun-ne m-ho**. Bo ʊn da-o **Yohana**, me ʊn yan-neke-m re ne rworog, **Ma-to m-Rerem** to ʊn

* **Bor-ʊs ɔp ʊs-cind:13** 16:13 Hyen komo: Mati 6:24.

gwomo-to Shir. Komo hun-ne deen sengute ye gokste to.† 17 Amba jiishte busbus a porogse o-dak o-Ton ne, da a zee a jorote gom-de jiishe ʉs-rek à, de un **karamsa**-o Shir.‡

18 “Ko wu ke campo wu, ho'ose ne'a un wu, wu gaaru wu ken ne'a-wu, wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun, komo ko wu ke campo-wu ga'e ka ne'a-wu a ho'ose à, wu ma wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun.§

Ko-ya-o-kwum un Razarus ne

19 “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu cope ut-gund to ro pukpuk à to un hwor deen, wu ro m-hoge rerem-mo hoog-mo un wu ko de ke ho-de. 20 Wu ken ko-koob-wu ro komo kane, a wu m-zee *Razarus*. Wur-o un wu kap nat-to, a wu m-hante un ish-o hur-o un ka wa-o-kwum-wu, 21 remen wu reet ga-to ro m-he'en un ka ko-ya-o-kwum-wu n-dak à, da-o wu ro m-re à. Yege-wo masuru m-haan ye ro m-rekem un nat-to un wu.

22 “Ka ko-koob-wu maruru, **yan-tom-ye Shir** dekuru wu ye heeturu wu n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Ton un Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wu maruru, hun-ne jokuru wu. 23 Komo n-me okuub o-ra, wu ro un swo ur-koob, wu dassuru ur-hi wu hyamburu **Ibrahi** ur-hew ne, un Razarus ne un riib-o un wu. 24 Wu aaguru, ‘Tato re **Ibrahi**, hoge 'won un de, o tomon Razarus wu ru

† **Bqr-ʉs op ʉs-cind:16** 16:16 Hyen komo: Mati 11:12-13.

‡ **Bqr-ʉs op ʉs-cind:17** 16:17 Hyen komo: Mati 5:18. § **Bqr-ʉs op ʉs-cind:18** 16:18 Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

jow-yo ʊn wʊ m-ho, wʊ haan, wʊ gwu'urʂe rem ʊn de, remen me m-swɔ ʊr-koɔb n-me o-ra!'

²⁵ "Amba **Ibrahi** zeeru, 'Baks, wà re o, da-o ʊn hoog-m ru o hogute m-rerem, Razarus komo swoog ʊr-koɔb. Amba m-moka wʊ rɔ m-hoge rerem-mo ʊn wʊ kane, wo ne, wo ʊn swɔ ʊr-koɔb. ²⁶ Kane komo, caari-o o-kuub rɔ kon ʊn tete na, remen ye cone m-pas be be-ur no yea hoks á, kane komo, yatt-wʊ he hoks m-passan be-de no rɔ wʊ haante be-de te rɔ á.' ²⁷ Ka ko-ya-o-kwum-wʊ zeeru, 'Um konog wo, tato re **Ibrahi**, tom Razarus ʊn hur-o tato re. ²⁸ Me ʊn hen-ne ne taan campo-ne. Wʊ he wʊ nek ye ut-to remen me con ye ma ye haan ʊn ka be-de ʊn swɔ ʊr-koɔb de á.'

²⁹ "Amba **Ibrahi** shasuru, '**Mosa ʊn yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** ne rɔ kon ye he nak ʊn hen-ne ru ut-to à. Depete hen-ne ru hoge ma-to ʊn ye.' ³⁰ Ka ko-ya-o-kwum-wʊ shasuru, 'To ka bo'os á, tato re **Ibrahi!** Amba urege wʊ ken wʊ inite be-de ʊn margan-ne wʊ he be-de ʊn ye, ka da-de yea yage nom **ur-ba'as.**' ³¹ Amba **Ibrahi** zeeru wʊ, 'Urege ye hoge **Mosa ʊn yan-Rwor ʊn Ma-to Shir** ne á, yea hoge á ko wʊ ken wʊ ine be-de ʊn margan-ne.' "

Bɔr-ʊs op ʊs-ta'yoor

Ur-ba'as

(Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

¹ Yeso zeeru yan-neke-mo ʊn wʊ, "Meger-ut rɔ kon to he hante **ur-ba'as** à, amba Shir a tuks ka wʊ hante ka meger-to à! ² A jiish wʊ ʊr-bon a gege wʊ ta'ar-de ʊr-na ʊn geks-de ʊn wʊ a jorbe

wu n-me m-sa, da a zee wu rwo'e wan-gaan be-de un ka yakar-ye nom **ur-ba'as**.³ Remen kaane gwot no yo no m-nom a!

“Urege ɔr ru wan-dor nomote wo **ur-ba'as**, ruru wu, urege wu yagute do un nom **ur-ba'as** o nome wu ur-ho.*⁴ Urege wu nomote wo **ur-ba'as** ho-ur gaan o-ta'yoor, komo ko o ke da-o wu haan wu zee wo, ‘Man do á,’ nome wu ur-ho.”

Ess ut-ma

⁵ Yan-Tom Yeso zeeru Gos-wu, “Do te m-'wons remen te este ma-ut ru.”

⁶ Yeso shasuru, “Urege no ro un ess ut-ma ne untun go-yo jische ʉs-rek a untun go-yo **mosta**, noa hoks m-zee un ka 'yo-yo, ‘Muuse ʉs-geer ne o sher hi un du n-me m-sa!’ Komo yo a nomo no o-dorotte.

Senge-mo un ko-guw

⁷ “A zee wu ken wu be-ur no ro un ko-guw ne, wu ro wu ut-kerem a, ko gwot un ca. Da-o wu muune so o-kat, woa zee wu re ga-to un wu hor-m-hor á.⁸ Ko hiin! Woa zee wu ma, ‘Rishnu me ga un de, o wasu me, um reet, um suus, me komse woa hoks m-re un yo ma ru rii-yo m-re yo!’⁹ ¿Udepe a bum ko-guw remen wu nomog o-dorotte á, depete a bum wu?¹⁰ Kang-o gaan un no ne, da-o no nome yo Shir zee no, no nom a, zee no, ‘Te guw-ne ye temb, te un nom senge-m te.’ ”

Yeso taaste gom-se un nen ɔp ya-ut-cim

* **Bq̄-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:3** 17:3 Hyen komo: Mati 18:15.

11 B̄o Ȳeso bupte c̄ow-yo o-Urusharima à, wu doruru ʉn te riib-se ʉn dak-o o-**Samariya** ʉn dak-o o-Gariri ne. 12 Wu r̄o m-c̄ow ʉn yo ken ya-o-b̄o yo, wu gonturu hun-ne ɔp ye r̄o ʉn swo ur-koob ʉn gom-o ʉt-**cim**. Ye esuru ur-hew ne. 13 Ye 'yonsuru ʉs-c̄or, "Ȳeso! Gos-wu! Hoge 'won ʉn te!"

14 Ȳeso hyanuru ye, wu zeeru ye, "Ha n̄o be-ur ko-wan-**Cow ʉn kon-se Shir** wu byarag n̄o."†

Ye r̄o m-neke ʉn c̄ow gom-se ʉn ye taaru. 15 B̄o wan-gaan hyente gom-o ʉn wu taag à, wu muunuru ʉn bongon-de Shir ʉn c̄or caari. 16 Wu soru hi ʉn de ʉn wu n-dak be-de ʉn na-ʉs Ȳeso, wu bomuru wu. Ka net-wu ko-**Samariya**-wu. 17 Ȳeso zeeru, "Nen ɔp ye ka ʉm taase gom-se ʉn ye à, ¿kene ka jero-ye r̄o? 18 ¿Remen yan ɔ b̄o ʉn ka ko-hamat-wu ʉn hon-de ʉn wu muune wu bumut Shir?" 19 Ȳeso zeeru wu, "Ine eso, o arag remen o shereg hur ʉn du be-de Shir, Shir taaste gom-o ru."

Haan-mo ʉt-gwomo
(Mati 24:23-28,37-41)

20 Ye ken **Parisa**-ne ye cituru Ȳeso da-o gwomo-to Shir he m-haan à. Ȳeso shasuru: "**Gwomo-to Shir** a haan b̄o a he to m-hyan á. 21 Yatt-wu he m-zee, 'Gwot, to ka kane!' Ko, 'To ka reeno!' Remen gwomo-to Shir r̄o be-de n̄o r̄o à."

22 Ka da-de wu zeeru yan-neke-mo ʉn wu, "Da-o roon da-o n̄o he m-con n̄o hyen ho-ur gaan be-de ʉn ho-to ʉn Wà-wu ʉn net à, amba noa hyen de á. 23 Ye ken hun-ne ye he n̄o m-zee, '**Wà-wu**

† **B̄or-ʉs ɔp ʉs-ta'yoor:14** 17:14 Hyen komo: Rewi 14:1-32.

ʊn net, Wʊ ká reenɔ! Kɔ, 'Wʊ kà kanɛ!' Amba nɔ ru m-gwɔt á. ²⁴ Mɛ nɔ m-rurɛ ʊntʊn ʊs-myakt n-ton komo m-cecar nɛ, kaanɛ muʊn-mo ʊn **Wà-wʊ ʊn net**, he m-nɔm ʊn ho-de ʊn wʊ. ²⁵ Amba ʊr-takan **Wà-wʊ ʊn net** wʊa sʊ ʊr-koob deen hun-nɛ yɛ ʊn ka da-o, yɛa 'yarag wʊ. ²⁶ Bɔ hun-nɛ nɔmɛ da-o **Nuhu** à kaanɛ yɛ he m-nɔm da-o re **Wà-wʊ ʊn net** he m-muʊn à. † ²⁷ Kɔ wʊ ke m-rɛ m-swɔ nɛ, campo-nɛ ʊn ne'a-nɛ nɛ ʊn sɛngɛ-mo ʊt-ge, har ʊn ka ho-de **Nuhu** tuwɛ o-hat à, komo ho-m haanurʊ mo reerʊ yɛ kap. § ²⁸ Qa nɔm ʊntʊn da-o wʊ ken net-wʊ jin-de ʊn wʊ Rot. Kɔ wʊ ke ʊn sɛngɛ-mo m-rɛ m-swɔ nɛ, ʊt-baab, m-o nɛ, ʊr-go, ʊt-ma nɛ. ²⁹ Ho-de **Rot** rwuʊnɛ bo-o o-**Sodom** à, Shir hentute o-ra ʊn kak-to o-ra nɛ ʊntʊn kem n-Ton ʊn shir o hooru yɛ kap.* ³⁰ Kaanɛ he m-nɔm ho-de ʊn muʊn-mo ʊn **Wà-wʊ ʊn net** wʊa 'wɔs hun-nɛ ba m-zongɛ. ³¹ "ʊn ka ho-de wʊ ro n-ton ʊr-doob de ʊn kuke-o ʊn wʊ à, wʊ kergunɛ á, wʊ cuw hur-o ʊn wʊ á, wʊ dekente yo ken rii-yo á, remen Shir a saburse ka yɛ cone ruut ʊn saw-to ʊn yɛ à, kaanɛ komo bo ʊn wʊ ro o-kat à, wʊa warag o-hur á. † ³² Baks nɔ ne'a **Rot** wʊ naaste o-da komo wʊ wakte ʊs-ajima nɛ remen saw-to ʊn wʊ, Shir sabursute wʊ. ‡ ³³ Bɔ ʊn wʊ cone wuke ʊn hoog-mo ʊn wʊ à, wʊ yage mɛ m-dore moa ege wʊ,

‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:26** 17:26 Hyen komo: Taka 6:5-8.

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:27** 17:27 Hyen komo: Taka 7:6-24.

* **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:29** 17:28-29 Hyen komo: Taka 18:20—19:25. † **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:31** 17:31 Hyen komo:

Mati 24:17-18; Mark 13:15-16. ‡ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:32** 17:32 Hyen komo: Taka 19:26.

komo bɔ ʊn wʊ hoog-mɔ ʊn wʊ ege rem re à, wʊa kum mɔ. § 34 ʊn ka tet-mɔ, me nɔ m-rure, hun-ne yoor m-rew be-ur gaan: Shir a dek wan-gaan, wʊ yage wan-gaan n-jim. 35 Ne'a-ne yoor ur-na be-ur gaan, Shir a dek wan-gaan, wʊ yage wan-gaan n-jim.”*

37 Yan-neke-mɔ ʊn wʊ cituru wʊ, “Gos-wʊ, ¿kene ka rii-yo he m-kor?”

Yeso shasuru, “Be-de u-ur rɔ à, kanɛ sakra he m-morge.”

Bɔr-ʊs ɔp ʊs-eer

*Sha-mɔ ʊt-ma tɔ ʊn
ko-gwɔr ʊn wan-piish ʊt-ma ne*

1 Yeso ruru yan-neke-mɔ ʊn wʊ sha-mɔ ʊt-ma wʊ yoosutu ye bɔ ye he m-senge ʊn kon-se Shir ba m-kar á. 2 “ʊn ɔ ken bɔ-ɔ a nomog wʊ ken wan-piish ʊt-ma wʊ, wʊ rɔ ʊn hoge gyɛr-o Shir á, wʊ komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi ne á. 3 Wʊ ken ko-gwɔr-wʊ ne'a, ro kanɛ ʊn ka bɔ-ɔ wʊ ma'ase m-ha be-de ʊn wʊ à ʊn hoob-ɔ ʊn a ya'as wʊ yo rɔ yo ma ʊn wʊ à, wʊ rɔ m-zee, ‘Gu me be-de ʊn wan-ryaab-ʊs re.’ 4 O-da deen, wan-piish ʊt-ma yage ʊn was, amba ur-kom wʊ zeeru hi ʊn de ʊn wʊ, ‘Mett gyɛr-o Shir á, me komo m-hyan hi-de ʊn net ʊs-shi ne á, 5 amba remen ka ko-gwɔr-wʊ sutu me, man gut remen wʊ kumut

§ **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:33** 17:33 Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bɔr-ʊs ɔp ʊs-ta'yoor:35** 17:35 Mɔ ken gen-mɔ ʊn dɔ ci-o 36Hun-ne yoor a ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yage wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

yo rō yo ma un wu à. Urege me nom kaane á, wua ma'as m-haan har wu bō me.' ”

⁶ Yeso zeeru, “Hogu nō yo ka wan-piish ut-ma wu zee à, wu rotte gyer-o Shir á. ⁷ Wu hokste nome un ká ko-gwor-wu kaane, remen wu suute wu, kaane Shir a hoks nome un hun-ne ye wu daage à rii-yo ur-bon, urege ye konog wu, wua gu ye hor-m-hor. ⁸ Me nō m-rure, Shir a piish ma-to un ye hor-m-hor bō ye he hoge m-rerem à. Amba **Wà-wu un net** ¿wua 'wos hun-ne gokste Ma-to Shir da-o wu he m-muun ne?”

*Sha-mo ut-ma to un
ko-Parisa un wan-goks un tar ne*

⁹ Yeso doog hun-ne m-rure ka sha-mo ut-ma mo, ye nepse she'et-de un ye, kashi de á, komo ye rō un muut un ye ken ye n-dak. ¹⁰ “Da-o gaan hun-ne yoor haag un **Pyo-o Shir** ye konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wu, wu ka komo **wan-goks un tar**. ¹¹ Ko-**Parisa** esuru un hon wu konuru, ‘Shir, um bomog wō remen me ko-hyow á, me ko-wan-men-ut jaas-to wu á, me un rwor ut-bō á, me un hoob-o un ne'a-ne untun ye ken ye á. Um bomog wō remen me untun ka ko-**wan-goks un tar** wu reeno á. ¹² Un ho-ut ta'oor me un nom o-**swoot** ho-ut yoor, me kume rii-yo woo op à, me wō m-ya'as o-gaan.’

¹³ “Amba ko-**yan-goks un tar** esuru ur-hew ne komo wu jaks co-o un wu n-Ton á, amba wu wosuru be-de un wu. Wu zeeru, ‘Shir, hoge 'won un de, me ko-wa-**ur-ba'as!**’ ” ¹⁴ Yeso zeeru ye, “Me nō m-rure, ko-**yan-goks un tar**, waragte o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wu

warag o-hur hond hond á. Remen kap ye jakse hi un de un ye n-ton à, Shir à hente ye n-dak, komo kap bo un ye hente hi un de un ye dak dak à, Shir a jaks ye n-ton.”*

Yeso huute yakar nu-o ʊr-bon

(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Ye ken hun-ne ye hanturu yakar-ye un ye be-ur Yeso remen wu huute ye nu-o ʊr-bon. Yan-neke-m Yeso tepruru ye bo ye nome kaane à, ¹⁶ Amba Yeso agnuru ka yakar-ye be-de un wu komo wu zeeru, “Yagu no yakar rek-ye haante be un de, no wen ye á, remen gwomo-to Shir ro be-de gon ye. ¹⁷ Baks no de ka! Kap bo un wu goksé gwomo-to Shir untun wa á, wua tuw un den-o Shir á.”

Ko-ya-o-kwum

(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Net caari-wu un **Yahuda**-ne cituru Yeso, “Wa-ur-Yoos, wo kashi-wu, ¿ya ne um he m-nom um kumut hogog-o ba m-ta?”

¹⁹ Yeso cituru wu, “¿Remen yan o o zeete me ‘kashi’? Yatt-wu ro kashi á se Shir cot. ²⁰ O nepse ka **karamsa**-o: ‘Wo con ne'a-wu un net á, wo ho net á, wo hiw rii á, wo ce'e net ut-ma á, hyan tato ru un inu ru ne ut-gos ne.’† ”

²¹ Ka net-wu shasuru, “Cin me rek-wu um nomosse dorotte-o un o kap.”

²² Bo Yeso hoge kaane à, wu zeeru wu, “Yo ken yo ro kon yo kuse o nom à: Baab rii-yo o rotte

* **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:14** 18:14 Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bɔr-ʊs op ʊs-eer:20** 18:20 Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

à kap, o ya'as kɔɔb-ne ka hwɔr-ye, komo wɔa kum rii-yo ɔr-bon n-Tɔn, ka da-o, o haan, o dɔrɛ me.” ²³ Amba da-o ka net-wu hogɛ kaane à, wu hogɛ m-rɛrɛm kɔ hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wu deen.

²⁴ Yɛso hyanuru wu hogɛ m-rɛrɛm á, wu zeeru, “Ko-ya-o-kwum a tuw den-o un gwomo-to Shir un yish pus-ye á! ²⁵ Otte ko-ya-o-kwum-wu tuw den-o un gwomo-to Shir à, jiište ba un rem dorom-yo tuw un ish-o o-ber.”

²⁶ Hun-ne ye hogɛ wu à cituru, “¿Wan wu un ya Shir he m-gu?”

²⁷ Yɛso shasuru, “Rii-yo hun-ne a hoks m-nɔm á, Shir a hoks yo m-nɔm.”

²⁸ Ka da-de Bitrus zeeru, “Gwot! Te yagnute den-ut te, te dorutu wɔ.”

²⁹ Yɛso zeeru ye, “Ee, komo um esutu no, kɔ wu ke wu yage hur-o un wu, ko ne'a, ko hen-ne, ko ye mate wu à, ko yakar remen con-to un den-o ut-gwomo to Shir, ³⁰ wua kum deen un ka hak-se, komo wua kum hoog-o ba m-ta un hak-se roone à.”

*Yɛso rworog ma-to un mar-mo
un wu so o-tet komo
(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)*

³¹ Yɛso dekuru yan-neke-mo un wu ɔp un yoor n-riib, wu zeeru ye, “Hogu no! A he no o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rworu un Ma-to Shir gene un **Wà-wu un net** he m-shi à. ³² Wu a he'ebe un kom-to un ye ro **Isra**-ne á, yea pyapar wu, ye cɔpse wu m-ta komo. ³³ Yea nome

wu ʉs-sorog, ye hō wu amba hō-ur atette-de, wua ine un hoog ne.”

³⁴ Amba yan-neke-mo un wu ye nap ko o-gaan yo wu ro m-zee á, remen a wukute ye ma-to wu ro m-rwor à, komo ye nap rii-yo Yeso ro m-rwor á.

*Yeso upste yish-ye un ko-po
(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)*

³⁵ Yeso ro yow yow o-Jeriko ne, wu ken ko-po-wu ro tara n-riib un cow, wu ro ʉs-kon. ³⁶ Da-o wu hoge hun-ne ro m-arag à, wu cituru, “¿Yan yo ne?”

³⁷ Ye ruru wu, “Yeso ko-ya-o-Nazaret ro m-arag.”

³⁸ Wu 'yonsuru ʉs-cor, “Yeso! Baag-o **Dawuda!** Hoge 'won un de!”

³⁹ Hun-ne ye ro co à, kangsuru wu ye zeeru wu res temb. Amba wu 'yonsuru ʉs-cor deen, “Baag-o **Dawuda** hoge 'won un de.”

⁴⁰ Ka da-o Yeso esuru wu zeeru, “Hantu no ka ko-po-wu be un de.” Bo wu wo'onte yow yow à, Yeso cituru wu, ⁴¹ “¿Ya ne o cone um nomo wo?” Wu shasuru, “Gos-wu, um conog m-hyen.”

⁴² Yeso zeeru wu, “Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wo m-hyan.”

⁴³ Un gyept-o un yish, wu hyanuru cas kaneg, wu doruru Yeso, wu ro un nome un Shir ur-bongon. Da-o buug-de un hun-ne hyane kaane à, ye bomuru Shir kap mo un ye.

B̄or-ʉs op ʉs-jero

Yeso un Zakka

1 Yɛso cɔwɔrɔ o-Jeriko wɔ rɔ m-arag. 2 Ko-Gwɔmo-wɔ ʉn **yan-gɔks ʉn tar** jin-de ʉn wɔ Zakka, ko-ya-o-kwɔm-wɔ. 3 Wɔ cɔnɔg wɔ hyen kɔ wan wɔ nɛ Yɛso. Amba wɔ hɔks hyan ʉn Yɛso á, remen hun-nɛ nɔmɔg deen, komo wɔtt m-seeb á kɔ hiin. 4 Wɔ argurɔ o-rek ʉn co-o ʉn hun-nɛ wɔ daarɔ o-dirimi wɔ hyenet Yɛso, wɔ rɔ m-arag ka sɔ à. 5 Bɔ Yɛso woote ʉn ka be-de à, wɔ dassurɔ ʉr-hi n-ton wɔ zɛerɔ Zakka, “Kergunɛ hɔr-m-hɔr, remen ʉn hur-o ru ʉm he m-she'et caane.”

6 Zakka kergunurɔ hɔr-m-hɔr wɔ barkurɔ Yɛso zak-o-zak. 7 Kap hun-nɛ yɛ hyane kaane à, taknurɔ ʉs-cenene, “Ka net-wɔ haag ʉr-hamat ʉn hur-o ʉn **ko-ya-ʉr-ba'as!**”

8 Zakka inurɔ eso wɔ zɛerɔ Yɛso, “Hoge, man ya'as koɔb-nɛ ʉr-purug de ʉn rii re, ʉrege komo ʉm rumuste rii-yo ʉn wɔ ken wɔ, man tope wɔ ka rii-yo sɔ o-nass.”

9 Yɛso zɛerɔ wɔ, “Ka hur-o kumug gwɔ caane, remen ka net-wɔ gɔkste Ma-to Shir ʉntun **Ibrahi**. 10 **Wà-wɔ ʉn net** haante wɔ hɔbt, komo wɔ guut yɛ ege à.”*

*Sha-mɔ ʉt-ma to ʉn hwɔr ʉn guw-nɛ ɔp nɛ
(Mati 25:14-30)*

11 Bɔ hun-nɛ rɔ m-hoge ʉn to ka à, Yɛso doorɔ yɛ m-rurɛ sha-mɔ ʉt-ma. ʉn ka da-de, wɔ ro yow yow o-Urusharima nɛ, komo yɛ rɔ m-zɛe ʉnze gwɔmo-to Shir rɔ ma-to m-rwuun. 12 Wɔ zɛerɔ, “Wɔ ken net caari-wɔ, rɔ m-ha ʉn o ken bɔ-o ʉr-hew nɛ, a sagbutɛ wɔ ʉt-gwɔmo, a komse

* **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jerɔ:10** 19:10 Hyen komo: Mati 18:10.

wu muunuru o-hur. ¹³ Bɔ wu ine m-neke à, wu agnuru guw-ne ye un wu nen op komo wu yasuru ko wu ke hwor. Wu ruru ye, 'Sengu no, no gut yo no he m-hoks m-kum da-o me neke.'

¹⁴ Amba hun-ne ye un wu yagute wu, ye tomuru n-jim de un wu unze, 'Te con ka net-wu reete ut-gwomo á.'

¹⁵ "Komo haanuru a sagburu ka net-wu ut-gwomo wu muunuru. Bɔ m-jo'on, wu zeeru guw-ne ye un wu ye rwuun, remen wu nept yo ye kume à. ¹⁶ Wu ur-takan haanuru wu zeeru, 'Gos-wu, um kumug so o-op n-ton un ka ye o yasu me à.' ¹⁷ Wu zeeru, 'Keregen, wo ko-guw kashi-wu! O nomog m-senge un rii hiin, man sagbe wo ut-gwomo to un bo-ut op.' ¹⁸ Ko-guw ayoore-wu, haanuru wu zeeru, 'Gos-wu, um kumug so o-taan n-ton un ka ye o yasu me à.' ¹⁹ Wu zeeru wu, 'Komo wɔa nom gwomo-to un bo-ut taan.'

²⁰ "Komo wu ken ko-guw-wu haanuru wu zeeru, 'Gos-wu, hwor ru ye ka, me un wuke ye ur-magund. ²¹ Me wo o-gyer, remen wo rii-yo o-gyer yo. Wo m-dek be-de wo esse á, komo wo m-ce be-de wo go ye á.' ²² Wu zeeru wu, 'Wo ko-guw-wu o-hwaa! Man dek gom-ut ru, m-sabursute wo! O nepste me rii-yo o-gyer yo, me m-dek be-de me esse á, komo me m-ce be-de me go á. ²³ ¿Remen yan o wo heete hwor re o-benki á, be-de um roa goksune m-sakne da-o um muune á?'

²⁴ "Ka da-de wu zeeru ka ye ro eso kané à, 'Rumus no ka hwor-ye be-de un wu, no ya'as ka ko-guw-wu ro un op ne à.' ²⁵ Amba ye zeeru wu, 'Gos-wu, ay, wu ro un op ne!' ²⁶ Wu shasuru, 'Me

nɔ m-rurɛ, kap ka yɛ rɔ ʉn rii nɛ à, Shir a do yɛ, amba ka yɛ rotte rii á, ka yo yɛ rotte hiin à, Shir a rumus yɛ yo.† 27 M-mɔka, ka yan-yage-ʉt re yɛ, ka yɛ cone a sagbe me ʉt-gwomo á, hantu nɔ yɛ kanɛ, hɔ nɔ yɛ ʉn hyan-o re!‡ ”

*Yan-bo-ɔ o-Urusharima barkute Yeso
(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)*

28 Bɔ Yeso komte ka ma-to à, wu takuru co wu rɔ m-ha o-Urusharima yan-neke-mɔ ʉn wu rɔ wu m-dorbe n-jim. 29 Bɔ wu woonte yow yow o-Bapaji nɛ o-Betanya nɛ à, ʉn 'wun-de o-haag ɔ hun-ne m-zee, **Haag-ɔ ʉn 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mɔ ʉn wu nen yoor 30 ʉn ka ma-to nɛ: “Ha nɔ ʉn ka bo-de rɔ ʉn co nɔ à. Da-ɔ nɔ m-cow à, noa hyen wà-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu nɔ yo, nɔ hante kanɛ. 31 Urege wu ken wu cikt nɔ, ‘¿Remen yan ɔ nɔ rotte yo m-us?’ Zee nɔ wu, ‘Gos-wu conog yo.’ ”

32 Ye doruru o-cow, yɛ 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru yɛ à. 33 Bɔ yɛ rɔ m-us ʉn ka wà-yo o-janka yo à, wan-yo zeeru yɛ, “¿Remen yan ɔ nɔ rotte yo m-us?”

34 Ye shasuru, “Gos-wu conog yo.” 35 Ye dekuru ka wà-yo o-janka yo yɛ heeturu Yeso. Ka da-de, yɛ sakuru gund-to ʉn yɛ ʉn cin-ɔ ʉn ka janka-yo, yɛ deturu Yeso n-ton. 36 Bɔ wu da n-ton à, hun-ne neksuru gund-to ʉn yɛ ʉn cow.

37 Bɔ wu woonte yow yow o-Urusharima nɛ à, be-de ka cow-yo dore ʉn 'wun-de ʉn **Haag-ɔ ʉn**

† **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jero:26** 19:26 Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bɔr-ʉs ɔp ʉs-jero:27** 19:11-27 Hyen komo: Mati 25:14-30.

'yo-se o-Zetun à, buug-de ʉn hun-ne yan-neke-mo ʉn wu taknuru bongon-de Shir ʉn 'yons ʉs-cɔr remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à. ³⁸ Ye 'yonsuru ʉs-cɔr, ye zeeru,
 “Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wu haane
 ʉn beeb-de ʉn Yawe à,
 m-gwugwu n-ton kane
 m-sekemse be-de Shir!”§

³⁹ Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kane tepsuru Yeso. “Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res temb!”

⁴⁰ Yeso shasuru, “Me no m-rure, urege ye reks temb, ta'ar-ut toa takan tep.”

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

⁴¹ Bɔ Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bɔ wu hyente o à, wu 'wonuru ʉn tuk-mo ʉt-men remen o, ʉn hun-ne ne ye ro n-me à. ⁴² Wu ro m-zee, “Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de ʉn gwugwu-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me á! ⁴³ Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á. ⁴⁴ Yea ho no ʉn yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton ʉn yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wu guut no á!”

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

⁴⁵ Ka da-de Yeso haaru n-me ʉn **Pyo-o Shir**. Wu taknuru yan-se ʉn ya-m-o ʉn ya-ut-baab ne.

§ **Bor-ʉs ɔp ʉs-jero:38** 19:38 Hyen komo: Bɔng 118:26.

46 W̄u r̄o ȳe m-zee, “A ḡeneg un Ma-t̄o Shir, ‘Hur-o re be-de us-kon de’* amba n̄o muute o be-de un hyow-ne!”†

47 K̄o de ke h̄o-de Yeso yooste un **Pyo-o Shir**. Gw̄omo-ne ȳe un k̄on-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, un s̄ek-ȳe n̄e conuru ȳe ho w̄u.‡

48 Amba ȳe hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap r̄o w̄u m-hoge, ȳe con ȳe **ba'as** ur-gom á.

B̄or ur-kwooz

*Wa ya'e Yeso gw̄omo-to w̄u rotte
un nom un ka hyat-to à*

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 De ken h̄o-de, Yeso r̄o un **Pyo-o Shir**, w̄u r̄o m-yoose un hun-ne, komo w̄u r̄o un rw̄or un ka Ma-t̄o Shir t̄o, **Ma-t̄o m-Rerem**, Gw̄omo-ne ȳe un k̄on-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** n̄e, mosse un s̄ek-ȳe n̄e, haanuru. Ye zeeru w̄u,
2 “Ruru te, ¿kene o o kume gw̄omo-to un nom un ka rii-yo w̄o m-nom à? ¿Wa ya'e w̄o ka 'wons-mo?”

3 Yeso shasuru ȳe, “M-moka yage um cit n̄o o ken cot-o: 4 Ruru n̄o me, ¿wa un w̄u n̄e tomne **Yohana** Wan-Yo'os un hun-ne n-me m-ho, ‘hun-ne’ ȳe, ko, ‘Shir’?”

5 Ma-ut sunuru ȳe, “¿Ya n̄e a he m-zee? A ze'e, ‘Shir,’ w̄u a zee, ‘¿Remen yan o un ya n̄o gokste **Yohana**?’ 6 Komo a ze'e, ‘Hun-ne’ ȳe, kap ka buug-de un hun-ne dea ho na, remen ȳe dekse

* **Bor-us op us-jero**:46 19:46 Hyen komo: Isha 56:7. † **Bor-us op us-jero**:46 19:46 Hyen komo: Irimi 7:11. ‡ **Bor-us op us-jero**:47 19:47 Hyen komo: Ruka 21:37.

Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir wu." ⁷ Ka da-de ye shasuru, "Te nap be-de o rwuune á."

⁸ Komo Yeso zeeru ye, "Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte un nom kaane á."

*Sha-mo ut-ma to un
ko-ya-o-kat un ya-tom-ne
(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)*

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: "Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.* ¹⁰ Bo da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii. ¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m'e, wu muunuru ba un rii. ¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu. ¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, '¿Ya ne um he m-nom? Yage um tomot wa re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!' ¹⁴ Amba bo ka ya-tom-ye hyambute wu à, ye zeeru hi un de un ye, 'Wa-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!' ¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hooru wu."

Yeso cituru ye, "¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom? ¹⁶ Wu haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o."

* **Bqr ur-kwqoz:9** 20:9 Hyen komo: Isha 5:1.

Bọ hun-ne hōgē kaane à, yē zēerū, “Shir wēn gōn ka rii-yo!”

¹⁷ Yēso gwōturu yē, wū cituru, “¿Ya nē ka Ma-tō Shir tō rō m-zēē? ‘Ka pam-yo ya-ūt-mà yagē à, yo jiishtë yē ka m-'wōns kap.’† ¹⁸ Kap bōn wū 'hēbē un ka pam-yo à wūa cagmē, uregē komo ka pam-yo hē'ēntē n-ton un nēt, yo à rugumse wū.”

Cot-o un top un tar

(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un Gwōmo-nē yē un kōn-se Shir nē conuru yē ship Yēso kanē remen yē nepse wū rworog ka sha-mō ut-ma mō remen yē, amba yē rō o-gyer o un hun-nē. ²⁰ Yē rō un hoob-o o-cow remen yē zeet Yēso rworog gom-de **ur-ba'as**. Yē zwōpuru yē ken yē o-nu, yē barag m-zēē kashi un hun-nē yē rō. Komo yē tomuru ka hun-nē-yē ceeb Yēso us-cot, remen yē bōbsute wū, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wū o-dak. ²¹ Ya-m-seger un Yēso zēerū wū, “Wa-ur-Yoos, tē nepse kap yo o zēē, un yo o yoose nē à, hond hond o. Tē nepse wō un gwōt un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir conē un hun-nē nē à. ²² Ruru tē, ¿depetē tē top tar-o un ko-Gwōmo **Sisar**, gwōmo-tō o-dak o-**Roma**, ko tē top á?”

²³ Amba Yēso hyanuru weer-se un yē, wū zēerū yē, ²⁴ “Kutu nō mē ka hwor-yo a nōmē o-kwōm à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan nē rō kanē?”

Yē shasuru, “O ma **Sisar**, ko-Gwōmo-wū o-**Roma**.”

† **Bqr ur-kwooz:17** 20:17 Hyen komo: Bōng 118:22.

²⁵ Yeso zeeru, “Remen kaane, ya'as no ko-Gwomo **Sisar** yo ro yo ma un wu à, no ya'as Shir yo ro yo un Shir à.”

²⁶ Ka hun-ne ye hoks Yeso m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye ro un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne
(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yeso. Ye cit wu,‡

²⁸ “Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. ‘Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.’§ ²⁹ A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu ro sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar. ³⁰ Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu, ³¹ Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wa á. ³² Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru. ³³ M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu ro? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu.”

³⁴ Yeso shasuru ye, “Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge. ³⁵ Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m'yons ut-marimar à, remen ye shereg un wu, ye he de m-ga ut-ge, un ka da-o á.

³⁶ Yea warag untun **yan-tom-ye Shir**, yea mer á. Ye ro yakar-ye Shir, remen ye inute ut-marimar.

³⁷ Komo **Mosa** rworog cas cas, margan-ne a ine

‡ **Bqr ur-kwooz:27** 20:27 Hyen komo: Seng 23:8. § **Bqr ur-kwooz:28** 20:28 Hyen komo: Kara 25:5.

un hoog ne. Un ka ma-to wu gene bo Shir nome ut-ma un wu ne à, un ka be-de un tuk-mo ur-ran-de. Wu geneg unze Wan-Koyan, ak hi un de un wu, wu ro 'Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.* ³⁸ Wu ro Shir o un margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog, remen be-de un wu kap yan-hoog ye."

³⁹ Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye zeeru, "Wa-ur-Yoos o, ka shas-o ro ur-bon ne!" ⁴⁰ Bo un kaane, yatt-wu hokse Yeso m-cit komo á.

Kiristi wà Dawuda wu

(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Yeso zeeru ye, "¿Re ne ne ye zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o? ⁴² **Dawuda** un hi un de un wu zeeg un takurda-o un Sep-to ur-Bongon, " 'Yawe zeeg Gos-wu re:

"She'et un ka be-de ut-gwomo de,

⁴³ Har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo o he m-yawag un na-us ru à!" †

⁴⁴ **Dawuda** ak wu 'Gos-wu,' komo ¿re o, wu hette m-warag 'wà un wu'?"

Yeso zeeg nom no ja

un yan-Yoos-de o-karamsa ne

(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bo hun-ne kap hogute wu à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, ⁴⁶ "Nom no ja un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye ro m-con ye ma'as m-neke un cop-to ur-bon ne, komo ye conog a gas ye, a hyen ye ut-gos ne be-de m-o m-baab ne. Ye ro m-daag be-de ur-she'et de ur-bon un kuke-to un

* **Bor ur-kwooz:37** 20:37 Hyen komo: Rwuu 3:6. † **Bor ur-kwooz:43** 20:42-43 Hyen komo: Bong 110:1.

yoos ɔn Ma-tɔ Shir, ɔn be-de jiishe ɔr-bon ne à da-o ɔt-biki. ⁴⁷ Ye rɔ m-cow ɔn hur-tɔ ɔn gwɔr-ne ye rumus ye saw-tɔ ɔn ye, ka da-de komo ye barguru naas o-da deen ɔn kon-se Shir! Koob-de Shir he ye m-'ya à dea jiish de ɔn kɔ wu ke!”

Bɔr ɔr-kwooz o-gaan

Yar-mɔ ɔn ko-gwɔr

(Mark 12:41-44)

¹ Yeso riguru wu hyanuru hun-ne yan-rii rɔ ɔn hwɔbe ɔn yar-mɔ ɔn ye ɔn be-de ɔr-ess n-me ɔn **Pyo-o Shir**. ² Komo wu hyanuru wu ken ko-koob-wu ɔn ko-gwɔr-wu ne'a jorbute nera yoor. ³ Wu zeeru, “Me nɔ m-rure, kà ko-gwɔr-wu jiishte kɔ wu ke m-yar, ⁴ remen ye ka gasunte ye yagne yo kuse à, amba wu, ko-koob untun wu, ya'aste kap yo rɔ wu à.”

Yeso rworog a wuks den-o Shir

(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Ye ken ye **yan-neke-m Yeso** rɔ ɔn ma-tɔ ɔn **Pyo-o Shir**, o rɔ ɔr-bon de o-gwɔt ne ɔn ka ta'ar-tɔ a meete o à ɔn yar-mɔ a ya'e Shir ne à. Yeso zeeru, ⁶ “Kap ka yo nɔ hyane à, da-o roon a yage ɔr-ta'ar n-ton ɔn de ken de á, a wuksusse ko de ke.”

Swo ɔr-koob

(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Ye cituru wu, “Wa-ɔr-Yoos, ɔya ɔn da-o a he m-nom kaane? Komo ɔya ɔn gon napa-o te he m-hyan, te nept ka da-o woonte?”

⁸ Yešo zeeru, “She'et nɔ zongse, nɔ yage kɔ wu ke raks nɔ á. Hun-ne deen a haan un jin un de. Yeá haan, ye zee, ‘Me rɔ wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-ɔ rɔ yow yow!’ Amba nɔ dore ye á. ⁹ Nɔ hoge o-gyer á, da-ɔ nɔ hoge ma-tɔ ʉr-gun, m-barme ne, se a nomog gon tɔ ʉr-takan, amba yan zee kom-ur rɔ yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ʉt-gwomo ʉt-gwomo ne komo kaane. ¹¹ Dak-o a nukte ɔ ho hun-ne, mer, us-gom ne kɔ kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-Ton un shir. ¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship nɔ a reesu nɔ ʉr-koob, a heet nɔ un kuke-tɔ un yoos un Ma-tɔ Shir be-de un piish ʉt-ma, a ke nɔ. A heet nɔ be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen nɔ me m-dore. ¹³ Kane nɔ he m-kum o-da nɔ rurutu ye ma-ʉt re tɔ ʉr-bon. ¹⁴ Zongu nɔ ba da-ɔ un woon, nɔ was bɔ nɔ he hi un nɔ m-ruut á, urege ye ce'utu nɔ ʉt-ma. ¹⁵ Remen man 'ye nɔ ʉt-gom, us-weer ne, bɔ yan-yage-ʉt nɔ a hoks nɔ un wakse un yo nɔ zee á.* ¹⁶ A heet cetente-us nɔ be-de un ye mate nɔ à, hen-ne nɔ un baag-o nɔ ne, un nay nɔ ne ne, komo yeá ho ye ken ye be-ur nɔ. ¹⁷ Kɔ wu ke wua yagu nɔ rem re. ¹⁸ Amba kɔ o-hi o-gaan un hi un nɔ yoa he'en á. ¹⁹ Nɔ shere be-de Shir nɔa kum hoog-ɔ ba m-ta.

Yeso zegg a saburse o-Urusharima

(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ “Da-o nɔ hyene ya-ur-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de nɔa nep da-o rɔ yow yow

* **Bor ʉr-kwooz o-gaan:15** 21:14-15 Hyen komo: Ruka 12:11-12.

a sabursute ɔ. ²¹ Ka da-de ka ye ro un dak-o o-Judiya ye som ut-haag, ka ye ro n-me o-bo à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-do à, ye warag n-me o-bo á. ²² Remen ka ho-to, 'Ho-to un swo ur-koob to,' remen a sho'oste o-nip yo Ma-to Shir zee à.† ²³ Rii-yo ur-'wɔn yo ne'a-ne ya-ut-uub un ka da-o, un ye ro un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba'as-de** un ye. ²⁴ A ho ye ken ye be-de ur-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à."

Muun-m Yeso

(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

²⁵ Yeso aragturu m-zee, "A hyen saw-to ut-hyat n-ton ur-ho, o-reng un regen-ne. Ut-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hoge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.‡ ²⁶ Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak à, Shir a nukt myet bo un rii-yo ro ut-gwomo ne n-Ton un shir à. ²⁷ Ka da-de **Wà-wu un net** a muun, untun o-ke'ente m-'wɔns ne deen, komo o-mok ne.§ ²⁸ Da-o no hyene ka rii-yo cirig m-nom, ine no eso no sher ur-beeb ne no jaks hi-ut no n-Ton, no gut Shir remen wu ro ma-to un gu un no."

† **Bor ʊr-kwoʊz o-gaan:22** 21:22 Hyen komo: Hose 9:7. ‡ **Bor ʊr-kwoʊz o-gaan:25** 21:25 Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bor ʊr-kwoʊz o-gaan:27** 21:27 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

Yoos nɔ be-de 'yo-yo o-rum
(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

²⁹ Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ʊt-ma: “Ceker nɔ 'yo-yo o-rum ʊn se ken 'yo-se ne. ³⁰ Da-o nɔ hyene se cirig m-tupe, nɔ nak sho-o nomog yow yow. ³¹ Kang-o gaan, da-o nɔ hyene ka rii-yo ro m-nom, nɔ nep ʊnze gwomo-to Shir ro ma-to m-woon.

³² “Me nɔ m-rure o-nip, hun-ne ye ro ʊn hoog ne m-moka à ye wo m-mar kap á, se ka yo ʊm zee mosse o-bo o o-Urusharima ne à shiig. ³³ O-Ton o-dak ne a tees, amba ma-ʊt re a te á.

Depete a wer

³⁴ “Wer nɔ! Nɔ shoos hi ʊn nɔ ʊt-biki á, m-swɔ ne komo ʊn ceker-se ʊn hoog ne á. Me ʊn zee kaane remen ka ho-de a 'wos nɔ ba nɔ ʊn nap ³⁵ ʊntun ceeb. Remen de a haan hono o-dak kap de 'wos ko wu ke wu ro ʊn hoog ne n-dak à. ³⁶ Zongu nɔ, komo nɔ kon ko de ke ho-de, remen nɔ kumut beeb-de m-ru ʊn kap yo he m-haan à, komo nɔ est ʊn co-o ʊn **Wà-wu ʊn net.**”

³⁷ Ko de ke ho-de Yeso ro m-yoos ʊn **Pyo-o Shir**, ko mo ke rim-mo wu ro m-ha **Haag-o ʊn 'yo-se o-Zetun** taas ʊ m-tet wu ro ʊn kon-se Shir.* ³⁸ Ko de ke ho-de n-sot hun-ne kap ro m-ha ʊn **Pyo-o Shir**, remen ye hogute wu.

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-yoor

A gamag ʊr-hi a yagute Yeso
(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

* **Bɔr ʊr-kwooz o-gaan:37** 21:37 Hyen komo: Ruka 19:47.

¹ Da-o ro yow yow o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** o hun-ne m-aag **Biki-o m-Pas** à.*
² Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro un gyer-o un hun-ne, remen kaane ye cowuru hoob-o un bu-se ye hette ho un Yeso ba hun-ne un nap à.

*Yahudas eks wu beeb Yeso
 (Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)*

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cowuru un hur-ur Yahudas, wu a m-zee Iskariyoti à, wangaan be-de **yan-neke-m Yeso** op un yoor [12].
⁴ Yahudas haaru, wu nomuru ut-ma un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ne ne yan-'er-de un **Pyo-o Shir** bo wu he ye m-bopse un Yeso à. ⁵ Zak-o hooru ye, ye zeeru yea top wu hwor. ⁶ Yahudas esuru kaane, komo wu taknuru hoob-o un da-o jiishe ur-bon à, o wu hette ye m-bopse un Yeso à, ba hun-ne un nap.

*Yeso zongute wu reet Biki-o m-Pas
 (Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)*

⁷ Da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** woonuru da-o a he pan un ca-yo ur-seke yo un rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** à. ⁸ Yeso tomuru Bitrus un **Yohana**, wu zeeru, “Ha no zonge no nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** a reet no!”
⁹ Ye cituru wu, “¿Ke ne o, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?”

¹⁰ Wu shasuru, “Bo no m-cow o-bo à, noa gonte wu ken net-wu dekke dede-o m-ho à. Doru no wu un hur-o wu cuwte à. ¹¹ No zee ka wa-o-hur

* **Bqr ur-kwooz us-voor:1** 22:1 Hyen komo: Rwu 12:1-27.

wu: 'Wa-ur-Yoos zeeḡ te cit wɔ, ɔo ke kuke-o yan-neke-m re un me ne hette m-re rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas**?' ¹² Wu kutu no caari-o o-kuke o a ma'e n-ton un or un o à, kané no he na nome un rii-yo m-re."

¹³ Ye ruuru komo ye 'wɔssuru rii hond hond bo Yeso ruru ye à. Komo ye nomuru rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**.

*Rii-yo m-re yo un Biki-o m-Pas
yo un Wan-Koyan*

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

¹⁴ Bo da-o woonte à, Yeso she'eturu be-de un re rii-yo m-re un yan-tom-ye un wu ne. ¹⁵ Wu zeeru ye, "Um conog deen, um re ka rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** o un no ne, ka da-de um swooru ur-koob! ¹⁶ Me no m-rure, man re yo komo á, se da-o Shir kome gwu-o un hun-ne ye un wu à."

¹⁷ Ka da-de Yeso dekururu ur-ibitte de m-modi, wu bomuru Shir. Wu zeeru, "Dek no, no wong. ¹⁸ Me no m-rure m-moka har ma co, man su ka 'wuur-o á, se gwomo-to Shir woonte."

¹⁹ Ka da-de wu dekururu ur-burodi wu bomuru Shir, wu caturu de. Wu ya'suru ye, wu ro m-zee, "Wur-o re o ka o um **seke**, rem no à. Sengu no m-nom kaane no ma'aste me m-baks." ²⁰ Kang-o gaan, wu yasuru ye ka ibitte-de da-o ye reese rii-yo m-re à. Wu ro m-zee, "Ka ibitte-de swor o-nu o o-pu o dea es un hyo-m re, mo a wuuse rem no à.†

²¹ "Gwot no! Ka wu he me m-bopse be-de ya-ut-yage à, wu ro kané un me ne be-de un rii-yo

† **Bor ur-kwooz ɔs-voor:20** 22:20 Hyen komo: Irmí 31:31-34.

m-re!‡ 22 **Wà-wu un net** wɔa mer bɔ Shir esse à. Amba ka wu yase **Wà-wu un net**, wɔa warag rii-yo ɔr-'won!" 23 Ye taknuru citun hi un de un ye, "¿Wan wu ne be-ɔr na, wu he nom un ka rii-yo à?"

Ma-ut sunute un wu he gos-wu à

24 Ma-ut sunute be-de un **yan-neke-m Yeso**, to un wu he gos-wu à, be-de un ye. § 25 Yeso zee ru ye, "Gwomo-ne ye un ya-o-dak, ye ro ye m-kute m-'wons. Komo ka gwomo-ne ye ro m-zee un hi un de un ye, 'Nay-ne ye un ka hun-ne ye.' 26 Kaane no he m-nom, gos-wu be-ɔr no, se wu waragte rek-wu, komo wa un co, se wu muute hi un de un wu untun ko-guw.*† 27 ¿Wa ro gos-wu ne, ka wu she'ete wu reete, ko wu nome wu hante à? Wu she'ette wu reet à. Amba um ro be-ɔr no untun wu nome wu hante à.‡

28 "No ro un me ne kap bɔ un meger-ut re. 29 Komo bɔ Tato re sagbu me ut-gwomo à, kaane um sagbu no. 30 Noa re noa su da-o un gwomo-ut re, komo noa she'et ut-comos remen noa piish ma-to un ka baag-ut op ut-yoor [12] to, to o-Isra. §

Yeso zee Bitrus a she wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:21** 22:21 Hyen komo: Bɔng 41:9.

§ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:24** 22:24 Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka 9:46. * **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:26** 22:25-26

Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:26** 22:26 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bɔr**

ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:27 22:27 Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:30** 22:30 Hyen komo: Mati 19:28.

31 “Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** konog a 'ye wu o-da wu megertu no kap, a wongte yo ur-bon, un yo ba ur-bon ne, bo ya-tom ro un wong un hyo un kwa ne à. ³² Amba um konog rem ru, bo woa tuku me o-cin á. Komo o sher be un de, o ru or ru ne jaab-o ut-men.”

³³ Bitrus shasuru, “Gos-wu, um ro zongse a ke'et me un wo ne, um meret komo un wo ne!”

³⁴ Yeso zeeru, “Bitrus, me wo m-rure, woa nom she'-m re o-tet rii-o keeg-yo o-kiit kenet.”

Ba-de un hwor, o-ba, o-magay ne

³⁵ Ka da-de Yeso cituru yan-neke-mo un wu. “Bo um tomu no ka da-de ba un ba-de un hwor, ba o-ba, ba ut-ka'ante, ¿ya un yo no taage?”

Ye shasuru, “Ko rii.”*

³⁶ Yeso zeeru, “Amba m-moka, bo un wu ro un ba-de un hwor ne à, ko o-ba, wu dek, komo bo un wu ro ba o-magay à wu beeb matuku-de un wu, wu o o-gaan. ³⁷ Nom no yo, remen Ma-to Shir to zeeg, ‘A muut wu **ko-ya-ur-ba'as**,† se to waragte o-nip, remen to a gene ut-ma re à toa mit o-nip.”

³⁸ Yan-neke-mo un wu zeeru, “Gwot! Gos-wu, magay-ut voor-to ka!”

Wu shasuru, “To bo'osute!”

Yeso konog Shir

(Mati 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Yeso yaguru o-bo wu ruuru, bo wu wete m-nom à, n-ton **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mo un wu nekuru un wu ne. ⁴⁰ Bo wu wo

* **Bor ur-kwooz us-voor:35** 22:35 Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark 6:8-9; Ruka 9:3; 10:4. † **Bor ur-kwooz us-voor:37** 22:37 Hyen komo: Isha 53:12.

ka be-de à, wu zeeru ye, “Kon no bo a meger no á.”

⁴¹ Ka da-de wu arguru wu yage ye untun hewde un jor-o ur-ta'ar, komo wu kwukturu n-dak, wu konuru Shir. ⁴² Wu zeeru, “Tato re, urege o conog, wo yage me m-suut ka koob-de á. Anze un con-m re á, amba nom bo o cone à.” ⁴³ Ko **wantom-wu Shir** haanuru be-de un wu, wu dooru wu m-'wons. ⁴⁴ Un tuk-mo ut-men, wu kone Shir arge n-ga, susamb-mo un wu ro m-he'en n-dak untun m-hyó.

⁴⁵ Bo wu ine be-de us-kon à, wu warguru be-de un yan-neke-mo un wu. Wu 'wos ye ro m-rew, ye karag remen hur-de un ye naasute. ⁴⁶ Wu zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte m-rew? Ine no, no kon Shir bo a meger no á.”

A shik Yeso

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11)

⁴⁷ Yeso ro ut-ma, buug-de un hun-ne woonuru. Wan-gaan be-de un ka op un yoor [12] ye, jin-de un wu Yahudas teknete ye co. Wu haanuru be-ur Yeso wu hamturu wu. ⁴⁸ Amba Yeso zeeru, “Yahudas, ¿ur-hamat o, o he bopse un ya-ut-yage **Wa-wu un net?**”

⁴⁹ Bo **yan-neke-m Yeso** ye ro kane à, hyane yo he m-nom à, ye cituru Yeso, “Gos-wu, ¿te dum un ye ne un magay-ut te?” ⁵⁰ Wan-gaan be-de un ye, kupsuru to-o un so un kom-o ur-re o un ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

⁵¹ Amba Yeso zeeru, “Yagu no kane!” Wu ci'uru to-o un ka net-wu, wu dapuru o.

⁵² Ka da-de Yeso zeeru ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, un caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir**

nɛ ɔn sɛk-yɛ nɛ, yɛ haanɛ kanɛ yɛ shipt wɔ à.
“¿Remen yan ɔ nɔ haante ɔt-magay nɛ, ɔt-kɔ nɛ,
sa o zee mɛ ko-hyow-wu? ⁵³ Ʋm ro ɔn nɔ nɛ, kɔ
ɔ ke da-ɔ ɔn **Pyo-ɔ Shir**, komo nɔ meger nɔ shipt
mɛ á. Amba da-ɔ nɔ ɔ ka da-o yan-mɛn-ɔt jaas-to
rɔ ɔt-gwɔmo à.” ‡

Bitrus she'eg Yeso

(*Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72;
Yoha 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ Yɛ shipurɔ Yeso, yɛ nekurɔ ɔn wɔ nɛ, ɔn
hur-ɔ ɔn ko-Gwɔmo-wɔ ɔn kɔn-se Shir, Bitrus
rɔ yɛ m-dɔrɛ n-jim ɔr-hew nɛ. ⁵⁵ Yan-hwɔ'ot o-
ra dɔ'og o-ra ɔn tɛtɛ-ɔ ɔn hur-ɔ ɔn ko-Gwɔmo-
wɔ ɔn kɔn-se Shir, komo Bitrus rɔ kanɛ. ⁵⁶ Da-o
wan-gaan ne'a be-de ɔn guw-ne, hyanɛ wɔ tara
kanɛ be-de o-ra à. Ka ne'a-wɔ tuurɔ wɔ yish. Wɔ
zɛerɔ, “Ka nɛt-wɔ ma **wan-neke-m Yeso** wɔ!”

⁵⁷ Amba Bitrus she'urɔ, “Ne'a, mɛ nap ka nɛt-
wɔ á!”

⁵⁸ O-da hiin, wɔ ken nɛt-wɔ zɛerɔ Bitrus, “Wɔ
ma wan-gaan-wɔ be-de ɔn yɛ!”

Amba Bitrus shasurɔ, “Ka nɛt-wɔ, mɛ wɔ á!”

⁵⁹ Bɔ da-o jimitɛ komo à. Wɔ ken nɛt-wɔ
sherurɔ gung, wɔ zɛerɔ. “She-m mɔ kɔn á, ka
nɛt-wɔ rɔ ɔn dɔrɛ ɔn Yeso, remen wɔ ma ko-ya-
o-Gariri-wɔ!”

⁶⁰ Amba Bitrus shasurɔ, “Ka nɛt-wɔ, mɛ nap
yo wɔ m-rwɔr á!”

Da-o gaan, wɔ rɔ ɔt-ma, kiit-o kanurɔ. ⁶¹ Yeso
wakturɔ ɔs-ajima nɛ wɔ gwɔturɔ Bitrus, komo
Bitrus baksurɔ Yeso zɛeg wɔ, “Wɔa nom she'e-m

‡ **Bɔr ɔr-kwɔɔz ɔs-yoor:53** 22:53 Hyen komo: Ruka 19:47;
21:37.

re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet.” ⁶² Bitrus joguru ɔs-kan.

*Ye nomute Yeso ɔs-sorog,
ye yo'og wu*

(Mati 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Ka hun-ne ye, ye ro un er-ur Yeso à, ye nomuru wu ur-ar, ɔs-sorog ne, ye cɔpsuru wu m-ta. ⁶⁴ Ye hokkuru wu ur-magund un yish. Ye cituru wu, “¿Wa wosu wo? Rwor!” ⁶⁵ Komo ye nomuru wu ma-to un naas ut-men.

A heete Yeso be-de un piish ut-ma

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)

⁶⁶ Bɔ ish geste à, sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne morguru be-ur gaan, komo a hanturu Yeso be-de un ka **Morog-de un Sek-ye** de. ⁶⁷ Ye zee, “Rurute, ¿wo ‘**Kiristi**’?”

Wu shasuru, “Me ruru no, noa dek á. ⁶⁸ Urege komo um cikt no, no hede me m-shas á. ⁶⁹ Amba m-moka, har un co, **Wà-wu un net** a she'et ur-re de un Shir be-de ut-gwomo.”

⁷⁰ Ye zeeru kap, “¿Wo wu ro, **Wà-wu Shir**?”

Wu shasuru ye, “No zee hond hond.”

⁷¹ Ye zeeru komo, “Te con ye he te m-su'e á! Te un hi un te, te hogute yo wu zee à!”

Bor ɔr-kwooz ɔs-tet

A hette Yeso be-ur ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de un hun-ne de inuru kap ye heeturu Yeso be-ur **Biratus** ko-Gwamna. ² Kane

ye takne wu sakke ut-**ba'as**. “Te shipk ka net-wu, wu ro un egusse un hun-ne na, wu ro ye m-zee, ye top ko-Gwomo **Sisar** tar-o un hono o-dak á, komo wu ro m-zee, wu ro ko-Gwomo te, **Kiristi**.”

³ **Biratus** cituru wu, “¿Wo ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?”

Yeso shasuru, “O zeeg kaane.”

⁴ Ka da-de **Biratus** zeeru Gwomo-ne ye un konse Shir un buug-de un hun-ne, “Me hyan **ba'as-de** un ka net-wu á.”

⁵ Amba ye eks m-'wons ne, “Yoos-de un wu ro m-hante 'yons ur-hi be-de un hun-ne ye o-Judiya. Wu takante o-Gariri wu ka woone komo kané.”

A hette Yeso be-ur ko-Gwomo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hoge de ka à, wu cituru, “¿Ko-ya-o-Gariri-wu, ka net-wu?”

Ye shasuru, “Ee.”

⁷ Bo wu nepte Yeso rwuunte so un dak-o un gwomo-ut **Here** [Atipas] à, wu zeeru ye heet Yeso be-ur **Here**, wu ro o-Urusharima ka da-de à. ⁸ Bo **Here** hyente Yeso à, wu nomuru o-zak remen wu hogute ma-to un wu, komo wu ro ur-'er deen wu hyenet wu. Wu hok wu hyenet Yeso ro un nom ut-hyat. ⁹ **Here** cituru Yeso us-cot deen, amba wu shas á. ¹⁰ Gwomo-ne ye un konse Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro co, ye hururu ut-gaag, ye zeeru Yeso nomog rii-yo depe á. ¹¹ **Here** un karma-ne un wu ne nomuru Yeso ur-ar. Ka da-de ye tupuru Yeso cop-o ut-gwomo ye muuturu wu be-ur **Biratus**. ¹² Ka ho-de **Here** ne un **Biratus** nomuru ur-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ur gaan á.

*Hun-ne zeeg a ho Yeso**(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)*

¹³ **Biratus** morogsuru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ye ne un hun-ne ne. ¹⁴ Wu zeeru ye, “No hantute ka net-wu be un de. No zee wu ro un egusse un hun-ne. M-moka um me'este wu un co no. Komo me hyan wu **ur-ba'as** ne de no zee a. ¹⁵ Komo **Here** wu hyan **ba'as-de** un wu a, wu hantute wu be un na. Ka net-wu nom rii-yo woo m-mar a. ¹⁶⁻¹⁷ Remen kaane man ru a nomu wu us-sorog, um ho'os wu.”

¹⁸ Buug-de un hun-ne 'yonsuru us-cor kang-o gaan, “Ho wu! Hosundu te Barabas!” ¹⁹ (A un ka Barabas remen wu hantute ur-gun n-me o-bo, wu hoom komo hun-ne.)

²⁰ **Biratus** ro conog wu ho'os Yeso, wu ruru hun-ne komo. ²¹ Amba ye 'yonsuru us-cor, “A kem wu! A kem wu!”

²² **Biratus** zeeru ye atette-o, “Amba, zya un **ba'as-de** wu nom? Me hyan rii-yo wu nome yo woo m-mar a! Man ru a nomu wu us-sorog a ho'os wu.”

²³ Amba ye dooru 'yons us-cor n-ton a kem Yeso, komo ka yan-'yons us-cor ye reeru ur-ho. ²⁴ Remen kaane **Biratus** zeeru, a nome Yeso, yo ye cone a. ²⁵ Wu hosunduru ye wu ye cone a, wu a ka'e remen gun-de wu hante o-bo a un hoom un hun-ne ne, komo wu yasuru ye Yeso, ye nom yo ye cone a un wu ne.

*A kamag Yeso o-kan**(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)*

26 Karma-ne dekurɔ Yeso ye ruuru ʊn wɔ ne. Bɔ ye ro m-neke à, ye gonturu wɔ ken net-wɔ rwunte o-Kireni jin-de ʊn wɔ Simɔn, wɔ ro m-cowon o-bɔ ʊn ka dak-o. Ye bopuru wɔ, ye rwo'uru wɔ dek ʊn ka **kan**-o, ʊn jim-ur Yeso.

27 Buug-de ʊn hun-ne deen doruru wɔ, ye ken ne'a-ne ye ro n-me ye ro ʊs-kan. Ye ro m-hoge 'won-ur Yeso. 28 Yeso wakturu, wɔ gwoturu ye. Wɔ zeeru ye, "Ne'a-ne ye o-Urusharima! Nɔ 'won rem re á, amba 'won nɔ rem nɔ, ʊn yakar nɔ ne. 29 Me nɔ m-rure ho-ur roon, da-o hun-ne he m-zee, 'Ne'a-ne ye kume yakar á, ye bum Shir remen ye mat wan-yaar á.' 30 Oa nom da-o hun-ne he m-zee ʊt-haag à 'He'en nɔ te n-ton!' Yea zee ʊt-dor, 'Wuke te nɔ!'"* 31 Gon ka rii-yo a nom, urege hun-ne nomote me kaane, me wɔ ro ba **ur-ba'as** à, ʊya ne Shir he nome ʊn **ya-ur-ba'as**?"

32 Ye ken hun-ne ye yoor, kap mo ʊn ye hyow-ne, a ruute ye remen karma-ne hoot ye ʊn Yeso ne. 33 Bɔ ye woone de ken be-de a m-zee, *Caar-o ur-hi*, ye kamuru Yeso kane o-**kan** ʊn ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan so ur-re, wan-gaan so ur-kwanta. 34 Yeso zeeru, "Tato re, soks **ba'as-de** ʊn ye! Ye nap yo ye ro m-nom á."

Ka da-de karma-ne wonguru gund-to ʊn wɔ o-gwambe.† 35 Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye ʊn **Yahuda**-ne nome wɔ ur-ar à. Ye zeeru, "Wɔ guug ye ken ye, urege wɔ ro **Kiristi** wɔ Shir tomne à, wɔ gu hi ʊn de ʊn wɔ."‡

* **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:30** 23:30 Hyen komo: Hose 10:8; Hyan 6:16. † **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:34** 23:34 Hyen komo: Bɔng 22:18.

‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-tet:35** 23:35 Hyen komo: Bɔng 22:7.

36 Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru, § 37 “Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!”

38 Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: “Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka.”

39 Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kanè à, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: “¿Wo wu ka ro **Kiristi** á? Gu hi un du un te ne!”

40 Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, “¿Wo un gyer un Shir á? A m-swò ur-koob hond hond un wu ne. 41 De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na à, amba wu, wu nom **ur-ba'as** á.” 42 Komo wu zeeru Yeso, “Yeso, baks un me ne, da-o o he m-muun ut-gwomo ne à!”

43 Yeso shasuru wu, “Um esute wo caane, woa tuw **be-de o-zak** un me ne.”

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

44-45 Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate à. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** à caturu be-ut yoor un hi un de un o.* 46 Yeso 'yonsuru us-cor, “Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!” Bò wu zette kaane à, wu maruru.†

§ **Bor ur-kwooz us-tet:36** 23:36 Hyen komo: Bɔng 69:21.

* **Bor ur-kwooz us-tet:44-45** 23:44-45 Hyen komo: Rwu 26:31-33. † **Bor ur-kwooz us-tet:46** 23:46 Hyen komo: Bɔng 31:5.

⁴⁷ Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome à, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, “Nip-o ka net-wu net kashi-wu!”

⁴⁸ Da-o hun-ne ye morge kane à, hyane yo nome à, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men. ⁴⁹ Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye à, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri à.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge à, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sekye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne á. ⁵² Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. ⁵³ Wu dekururu ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu russuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar à, o a ro jokke net á. ⁵⁴ Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

⁵⁵ Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri à, nekuru un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me à. ⁵⁶ Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee à. §

‡ **Bor ur-kwooz ɔs-tet:49** 23:49 Hyen komo: Ruka 8:2-3.

§ **Bor ur-kwooz ɔs-tet:56** 23:56 Hyen komo: Rwuu 20:10; Kara 5:14.

Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass

Ine-m Yeso

(Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10)

¹ N-sot, n-sot, hɔ-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-nɔw to ne. ² Ye 'wɔs a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag à, ³ Ye cowuru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu á. ⁴ Ye esuru kané ba un nap un yo ye he m-nom á, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor un gund-to m-kukar ne wɔɔnuru yow yow un ye ne. ⁵ Gyer-o hooru ye, ka ne'a-ne ye kwukturu n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, “¿Yan yo nɔ rotte un hoob-o un wan-hoog be-de un margan-ne? ⁶ Wu ro kon kané á, Shir 'yonsute wu. Baks nɔ yo wu zee nɔ da-o wu ro'e o-Gariri à. ⁷ A bopse ya-ur-ba'as '**Wà-wu un net** a kem wu o-kan komo hɔ-ut tet wu iné un hoog ne.’* ”

⁸ Ka da-de ka ne'a-ne ye baksuru ma-to un wu. ⁹ Ye yaguru be-de o-saag, ye haaru, ye ruru **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, un ye ken ye ne kap ka rii-yo. ¹⁰ Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, un komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), un ye ken ne'a-ne ye ne, ruru **yan-Tom Yeso**. ¹¹ Amba **yan-Tom Yeso** ro m-zee ka yo ka ne'a-ne ye rwore à ye nap rii-yo ye ro m-nom á, komo ye goks ma-to un ye á. ¹² Amba Bitrus inuru wu ruuru o-rek wu haaru be-de o-saag. Wu kakturu, wu hyanuru ka gund-o a yere Yeso à, amba u-ur

* **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass:7** 24:6-7 Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

Yeso rɔ kɔn komo á. Ka da-de wu warguru o-hur, wu rɔ Ƴs-barag-se un yo nome à.

M-ha o-Emmas
(Mark 16:12-13)

¹³ Ka ho-ur gaan-de **yan-neke-m Yeso** nen yoor ro m-ha de ken bo-de a m-zee o-Emmas à, untun mer-ut ta'oor [kiromita 11] rwun-mo o-Urusharima. ¹⁴ Ye rɔ ut-orum to un rii-yo nome à. ¹⁵ Bo ye rɔ tep ut-orum à, Yeso wɔnuru yow yow wu rɔ m-neke un ye ne. ¹⁶ Ye hyanuru wu, amba ye hoks wu m-nap á. ¹⁷ Yeso zee ru ye, “¿Yan yo no m-orome, bo no m-neke à?”

Ye esuru, co-Ƴs rɔ naase. ¹⁸ Wan-gaan-wu a m-zee Kurepas, cituru wu, “Wo wu cot ko-hamat kanɛ o-Urusharima, wu nape rii-yo nome kanɛ un ka ho-to á.”

¹⁹ Yeso cituru, “¿Yo ke rii-yo?”

Ye shasuru, “Rii-yo nome Yeso ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworu un Ma-to Shir wu ka net-wu, komo Shir ya'ag wu ur-beeb be-de un hun-ne, kap yo wu zee, un yo wu nome ne à. ²⁰ Gwomone ye un kon-se Shir be un te, un ya-o-dak-ne heete wu be-ur **Biratus** a ho, a kamag wu o-**kan**. ²¹ Komo kanɛ te hwo ur-hur, wu he rwo un ya-o-**Isra** m-posse. A husse to ka ma, caane rɔ ho-ur atette-de bo un nom un kaane. ²² Ye ken ne'a-ne ye, un buug un te rwo'og te Ƴs-barag, ye haag un gas-o ish be-de un saag. ²³ Amba ye hyan u-de un wu á. Ye muunte, ye rɔ m-zee ye hyanag ut-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurute ka ne'a-ne ye unze wu rɔ un hoog ne. ²⁴ Ye ken ye un buug

ʊn tɛ Haag ʊn ka saag-o komo ye 'wɔstɛ bɔ ka ne'a-nɛ ye zɛɛ à, amba ye hyan wu á."

²⁵ Ka da-de Yeso zeeru ye, "Nɔ m-raag ne, komo ʊn ho'os o-wur nɛ be-de ʊn gɔks ʊn kɔ yo ke yo yan-Rworu ʊn Ma-tɔ Shir zee à! ²⁶ Amba Shir zɛɛg **Kiristi** wu su ʊr-koob de ʊn ka rii-yo, ka da-de wu cowuru ʊn sekemse-mɔ ʊn wu." ²⁷ Yeso ruru ye yo Ma-tɔ Shir zee mosse ʊn wu nɛ à, wu taknuru ʊn yo takurda-o **Mosa** ʊn kap yo yan-Rworu ʊn Ma-tɔ Shir nɛ gene à.

²⁸ Bɔ ye woonte yow yow ʊn ka bɔ-de ye rɔ m-ha nɛ à, Yeso nomuru sa o zee o-co wu arɛ. ²⁹ Amba ye muuntu wu jim ye rɔ m-zɛɛ, "She'et be ʊn tɛ, ho-ur teeste tet-m mɔ m-nɔm." Wu haaru wu she'ete ʊn ye nɛ. ³⁰ Wu she'eturu wu reet rii-yo m-rɛ ʊn ye nɛ, wu dekuru ʊr-burodi, wu huuru de nu-o ʊr-bon, ka da-de wu caturu de wu yasuru ye. ³¹ Ka da-de yish-ye ʊn ye upsuru, ye napuru, unze Yeso wu, amba ye do wu m-hyan á. ³² Ye zeeru hi ʊn de ʊn ye, "A nomog o-zak deen da-o wu tɛpsu na ʊn cow à, komo wu ruru na yo Ma-tɔ Shir zee à."

³³ Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kane ye 'wosse **yan-neke-m Yeso** nen op o-gaan kargute be-ur gaan ʊn ye ken ye nɛ ³⁴ ye rɔ m-zɛɛ, "Nip-o Gos-wu inute! Simon hyanag wu!"

³⁵ Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure ʊn yo nome ʊn cow à, komo bɔ ye nape wu da-o wu caate ʊr-burodi à.

*Yeso rwunte cas be-de un
yan-neke-mo un wu*

*(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23;
Seng 1:6-8)*

³⁶ Bɔ ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kanɛ Gos-wu un hi un de un wu esuru eso be-de un ye. Wu gassuru ye.

³⁷ Ye hoguru o-gyer, ye zee ko kukt-o un ko-marimar o. ³⁸ Amba wu zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte o-gyer? ¿Remen yan o no rotte das das? ³⁹ Gwot no kom-ut re un na-ʊs re ne, noa hyen me wu un hi un de. Ci no me, no nept, remen kukt-o un ko-marimar rott to wur-o m-ap ut-caar ne á, bo no hyane um ro à.”

⁴⁰ Bɔ wu zette kaane, komo wu kuturu ye kom-to un wu ʊs-na ne. ⁴¹ Kap un kaane ne ye goks á, zak-o hog ye, ut-hyat ne. Wu cituru ye, “¿No un rii-yo m-re ne kanɛ?” ⁴² Ye yasuru wu bek-o o-jan hense. ⁴³ Wu dekuru yo wu ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wu zeeru ye, “Ka rii-yo um ruru no à, yo ro kon da-o um ro'e un no ne à: Kap yo a gene mosse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mo un yan-Rworu un Ma-to Shir, un takurda-o un Sep-to ʊr-Bongon ne komo, a shi o-nip.”

⁴⁵ Ka da-de wu upsuru ye ʊr-hur, ye nept ka gen-mo Shir mo. Komo wu zeeru ye, ⁴⁶ “Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a su ʊr-koob, komo wu a ine be-de un margan-ne un ho-ʊr atette-de. ⁴⁷ Komo un jin-de un wu, ka tom-mo un yage un nom **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ʊr-takan o-

Urusharima. ⁴⁸ Nɔ rɔ ya-m-su'e ʊn ka rii-yo ʊn hi ʊn nɔ. ⁴⁹ Mɛ komo ʊn hi ʊn de man tomtundu nɔ kukt-o Shir, ɔ Tato re esse ʊt-ma à. Amba wasu nɔ n-mɛ o-bɔ har da-ɔ ka kukt-o Shir ɔ shoosu nɔ ʊn beeb-de rwuune n-Tɔn ʊn shir à.”†

A dek Yeso n-Tɔn ʊn Shir
(*Mark 16:19-20; Seng 1:9-11*)

⁵⁰ Ka da-de wu dekurɔ ye, ye ruuru o-bɔ ʊr-hew ne ha-mɔ o-Betanya. Kane wu jakse kom-to ʊn wu, wu huuru ye nu-ɔ ʊr-bon. ⁵¹ Da-ɔ wu rɔ ye ʊn ru'e ʊn nu-ɔ ʊr-bon à, wu yaguru ye. Shir dekurɔ wu n-Tɔn ʊn shir.‡ ⁵² Ye kwukturu, ye ya'uru wu m-sek, ye warguru o-Urusharima. Zak-o hooru ye deen. ⁵³ Komo ye hooru da-ɔ ʊn ye, n-mɛ ʊn **Pyo-o Shir**, ye rɔ ʊn bongon-de Shir.

† **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass:49** 24:49 Hyen komo: Seng 1:4. ‡ **Bɔr ʊr-kwooz ʊs-nass:51** 24:50-51 Hyen komo: Seng 1:9-11.

ut-Hun New Testament

Hun-Saare: ut-Hun New Testament New Testament

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Hun-Saare

Contributor: WBT Central Zone

© 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc. in cooperation with the Ut-Hun Bible Translation Project All rights reserved. The New Testament in ut-Hun (Eastern Dukawa)

All rights reserved.

2020-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

4b40cd80-7cb8-5d3d-8563-557f030f99d7